

Metsanduse arengukava 2030
keskkonnamõju strateegilise hindamise ja
muude oluliste mõjude strateegilise
hindamise programm

Sisukord

Lühendid ja mõisted.....	4
1 Sissejuhatus.....	5
2 MAK lühikirjeldus.....	7
3 Mõju hindamise ulatus	10
4 Eeldatavalt mõjutatav keskkond	11
4.1 Elurikkuse ja metsamajanduse seosed	11
4.2 Raied ja ökoloogilised väärtused	13
4.3 Loodusväärtuse hoidmise finantsmehhanism.....	15
4.4 Mets kui elukeskkond ja pärandkultuuri kandja.....	17
4.5 Metsade roll süsinikuringes.....	19
4.6 Metsade tervisliku seisundi ja elujõulisuse säilitamine	21
4.7 Metsade sotsiaalne funktsioon	22
4.8 Metsade tootlike funktsioonide säilitamine.....	23
4.9 Metsade kasutamise ruumiline planeerimine.....	25
4.10 Metsandus majanduses ja tööhõives.....	27
4.11 Metsanduse infrastruktuur	32
4.12 Metsanduse suunamine ja kaasarääkimine.....	33
4.13 Metsaomandi struktuur ja kasutamistavad	33
4.14 Metsandusteabe kogumine ning kasutamine.....	34
5 MAK-i seos muude strateegiliste planeerimisdokumentidega	36
5.1 ÜRO säästva arengu eesmärgid.....	36
5.2 EL-i kliima- ja energiapoliitika raamistik aastateks 2020-2030.....	37
5.3 EL-i elurikkuse strateegia aastani 2030.....	38
5.4 Euroopa rohelepe.....	39
5.5 Strateegia "Eesti 2035"	40
5.6 Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“	41
5.7 Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“	42
5.8 Rahvastiku tervise arengukava (RTA) 2020-2030.....	42
5.9 Heaolu arengukava 2016-2023	43

5.10	Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021–2035	43
5.11	Noortevaldkonna arengukava 2021–2035	44
5.12	Eesti keele arengukava 2021–2035.....	44
5.13	Kultuuri arengukava 2021–2030 ja selle siduskavad	45
5.14	Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030	46
5.15	Lõimuv Eesti 2020 ja Rahvastiku ja Sidusa Eesti arengukava 2021–2030	46
5.16	Eesti looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine. Arengukava 2015–2020.....	47
5.17	Riigikaitse arengukava 2017–2026	48
5.18	Vabariigi Valitsuse Välispoliitika arengukava 2030	48
5.19	Energiamajanduse arengukava aastani 2030	49
5.20	Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030	50
5.21	Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035	51
5.22	Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021+	51
5.23	Digiühiskonna arengukava 2030.....	52
5.24	Keskonnaalvaldkonna arengukava 2030	52
5.25	Eesti metsapoliitika.....	53
5.26	Kliimapolitiitika põhialused aastani 2050	54
5.27	Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030	55
5.28	Looduskaitse arengukava aastani 2020	56
5.29	Eesti keskkonnanstrateegia aastani 2030	56
6	Eeldatavalt kaasnev oluline mõju	58
7	Hindamisel kasutatav hindamismetoodika	59
8	Isikud ja asutused, keda kavandatav tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle dokumendi vastu	61
8.1	Asjaomased asutused.....	61
8.2	Muud huvitatud osapooled.....	61
8.2.1	Teadus- ja haridusasutused	61
8.2.2	Organisatsioonid.....	61
9	Mõju hindamise ja selle tulemuste avalikustamise ajakava.....	63
10	Strateegilise planeerimisdokumendi koostaja ja KSH eksperdirühm.....	64

10.1	Strateegilise planeerimisdokumendi koostaja	64
10.2	Ekspertühm.....	64
11	Asjaomaste asutuste esitatud seisukohad.....	0

Lühendid ja mõisted

MAK	Metsanduse arengukava vastavalt mõjude hindamise programmi koostamise aegsele seisule
MAK koostamise korraldaja	Keskkonnaministeerium, kes vastutab MAK-i koostamise eest. Sellel osapoolel on KSH menetluses vastutav roll.
KeHJS	Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus. Selle alusel viiakse läbi keskkonnamõju strateegilise hindamise menetlus. Muude oluliste mõjude hindamine on liidetud menetluse ja integreeritud strateegilise mõju hindamise programmi.
KSH	Keskkonnamõju strateegiline hindamine (KeHJS 2. peatükk 2. jagu)
KSH programm	KSH aruande koostamise kava, milles selgitatakse olulised mõjud ning nende mõjude hindamise meetodika. Mõjusid hinnatakse aruande etapis. KSH programmile on nõuded toodud KeHJS § 36.
KSH aruanne	Keskkonnamõju strateegiline hindamine, mis viiakse läbi vastavalt KSH programmis toodud raamidele (nt olulised mõjud, meetodika). KSH-le on nõuded toodud KeHJS § 40.
Mõjude hindamise programm	Metsanduse arengukava 2030 keskkonnamõju strateegilise hindamise ja muude oluliste mõjude strateegilise hindamise programm
Mõjude hindamine	Metsanduse arengukava 2030 keskkonnamõju strateegilise hindamise ja muude oluliste mõjude strateegiline hindamine
Oluline mõju	Oluline keskkonnamõju võib tekkida olukorras, kus näiteks MAK-i eesmärk või alaeesmärk ei vasta rahvusvahelisele, EL-i või Eesti keskkonnapoliitika eesmärkidele, on nendega vastuolus või ei aita neid ellu viia. ¹ Antud juhul laiendatakse seda mõistet keskkonnapoliitika dokumentide kõrval ka teiste valdkondade arengukavadele ja strateegiatele.

¹ Peterson, K., Kutsar, R., Metspalu, P., Vahtrus, S. ja Kalle, H. 2017. [Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat](#).

1 Sissejuhatus

Keskkonnaministeerium esitas metsanduse arengukava koostamise ettepaneku² Vabariigi Valitsusele, mille alusel algatati metsanduse arengukava koostamise 10. jaanuaril 2019.

Keskkonnaministeerium algatas 04.09.2019 ministri käskkirjaga nr 1-2/19/607 „Metsanduse arengukava aastani 2030“ KSH. Käskkirjas on muuhulgas toodud järgmist:

- Arengukava koostamise eesmärk on saavutada laiapõhjaline kokkulepe jätkusuutliku metsanduse suunamiseks, arvestades integreeritult nii rahvusvahelisi kohustusi kui ka Eesti sotsiaalseid, majanduslikke, ökoloogilisi ja kultuurilisi aspekte ning biomajanduse strateegilise arendamise vajadust.
- Arengukava keskkonnamõju strateegiline hindamine algatatakse keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse § 33 lõike 1 punkti 1 ja § 35 lõike 2 alusel selle vajadust põhjendamata, kuna arengukava koostatakse metsanduse valdkonnas.

Lähtuvalt KeHJS § 31¹, on KSH eesmärk:

- arvestada keskkonnakaalutlusi strateegiliste planeerimisdokumentide koostamisel ning kehtestamisel;
- tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse;
- edendada säästvat arengut.

Loetelu lubab järeldada, et KSH ülesanne on keskenduda looduskeskkonnale avalduvale mõjule ja looduskeskkonna poolt avalduvale mõjule. Seda põhimõtet kinnitab ka KSH käsiraamat³.

Et kujundada Eesti vabariigi metsanduspoliitikat, on seadusest tulenevalt (metsaseaduse § 7 lg 1) vajalik läbi viia strateegiline planeerimine. See tegevus hõlmab arengukava koostamist. Arengukava on tulevikku vaatav, eesmärgi seadev ja nende saavutamiseks vajalikke tegevusi kirjeldav dokument. Hindamaks arengukava soodsaid ja ebasoodsaid keskkonnamõjusid, viiakse läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH). Kuna MAK-i mõju on vaja hinnata laiapõhjaliselt, viiakse lisaks KSH-le sama protsessi raames läbi Eestis esmakordselt ka muude oluliste mõjude strateegiline hindamine. Muud mõjud hõlmavad lisaks eeltoodule kultuurilisi, majanduslikke, sotsiaalseid aspekte. Kõigi oluliste mõjude hindamine toimub ühe tervikliku hindamisena.

Seetõttu lähtub käesolev mõjude hindamise programm lisaks KeHJS toodud nõuetele ka Justiitsministeeriumi poolt koostatud mõjude hindamise metoodikast⁴ (kontrollküsimustikku vt lisa 1).

² [Metsanduse arengukava aastani 2030 koostamise ettepanek](#). Keskkonnaministeerium.

³ Peterson, K., Kutsar, R., Metspalu, P., Vahtrus, S. ja Kalle, H. 2017. [Keskkonnamõju strateegilise hindamise käsiraamat](#).

⁴ [Mõjude hindamise metoodika](#). Justiitsministeerium ja Riigikantselei. 2012

Käesolevas etapis koostatakse üksnes mõjude hindamise programm, mille eesmärk on kaardistada olulised mõjud ja koostada metoodika nende mõjude hindamiseks. Järgmises, aruande etapis tuvastatakse mõju suurus, ulatus, kestus, pöördumus ja muud parameetrid ning vajadusel töötatakse välja leevendusmeetmed.

Metsanduse arengukava 2030 keskkonnamõju ja muude oluliste mõjude strateegilise hindamise programm koostatakse ühtse dokumendina.

2 MAK lühikirjeldus

Eesti Metsanduspoliitika kujundamiseks ja Eesti metsanduse suunamiseks on metsaseaduse § 7 kohaselt vajalik koostada iga kümne aasta jaoks MAK, mille kinnitab Riigikogu. Hetkel on koostamisel MAK 2030, mille eesmärk on saavutada laiapõhjaline kokkulepe jätkusuutliku metsanduse suunamiseks. MAK-i koostamisel lähtutakse arengukavade koostamise korrast⁵.

Rohkem kui pool eesti maismaast on kaetud metsaga. Eestlastele on mets alati oluline olnud ja viimasel ajal on metsade majandamise teemat ühiskonnas eriti laialdaselt arutatud. Metsad pakuvad mitmesuguseid ökosüsteemide teenuseid, mis sõltuvad sellest, kuidas metsi kasutatakse. Metsade pakutavad ökosüsteemide teenused hõlmavad loodust ja sealhulgas inimesi reguleerivaid (nt. kliima, vesi), toetavaid (nt. mulla teke, toitainete ringlus), varustavaid (nt. toit, puit) ja kultuurilisi (nt. puhkus, vaimsus) teenuseid.

Metsade pakutavaid teenuseid võib kirjeldada osana metsanduse väärtusahelast. See on mitmekülgne, hõlmates erinevat maakasutust, metsaomanikke ja metsandussektoris hõivatud inimesi, elukeskkonna toetamist, pikaajalisi investeeringuid, taastuvenergiat, teadust, haridust ja ka innovatsiooni. Metsandusel on läbi majandusvõtete oluline roll nende teenuste ja selle väärtusahela toimimisel. Kuna metsade ja metsanduse potentsiaalne mõju on sedavõrd suur, koostatakse arengukava laiapõhjalise dokumendina hõlmates nii kultuurilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja ökoloogilisi aspekte. Samuti on oluline hinnata arengukava mõju võimalikult laiapõhjaliselt.

Arengukava selgitab: „Koostatud arengukava lähtub ÜRO metsainstrumendist, mis loob riikidele raamistiku jätkusuutliku metsamajanduse arendamiseks, sealhulgas metsaga seotud ülemaailmsete säästva arengu eesmärkide saavutamiseks, ning Euroopa ministrite koostööprotsessis *Forest Europe* kokkulepitud resolutsioonidest ja otsustest jätkusuutliku metsamajanduse arendamiseks, sealhulgas jätkusuutliku metsamajanduse definitsioonist.“

Arengukava defineerib detailselt metsanduse kitsamalt ja laiemalt⁶ ja juhindub *Forest Europe* käigus kokku lepitud jätkusuutliku metsamajanduse definitsioonist ja põhiseisukohtadest.

Peamiseks vahendiks metsade säästva majandamise määratlemiseks ja selle rakendamise soodustamiseks on kriteeriumite ja näitajate süsteemid. Need pakuvad asjakohast teavet metsapoliitiliste otsuste väljatöötamiseks ja hindamiseks. Samuti ka teavet riikliku metsapoliitika ja erinevate arengukavade ja –programmide tarbeks. Kriteeriumite ja näitajate süsteemide kasutamise abil saab ka hinnata metsaressursi olemit ja arengutrende, samuti koostada võrreldavat aruandlust Euroopa, piirkondlikul ja riigi tasandil.

Valdkonna arengukava ja programmi lähtealused on:

⁵ [Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord](#). Vabariigi Valitsuse 19.12.2019 määrus nr 117.

⁶ [EESTI METSANDUSE ARENGUKAVA AASTANI 2030 eelnõu](#). Kavand seisuga 31.05.2021.

- (1) Valdkonna arengukavas ja programmis lähtutakse Riigikogu või Vabariigi Valitsuse kinnitatud Eesti pikaajalistest strateegilistest sihtidest ning toetatakse nende saavutamist.
- (2) Valdkonna arengukava ja programmi koostamisel ja muutmisel arvestatakse Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi eesmärgi ja mõõdikuid.
- (3) Valdkonna arengukavas ja programmis kajastatakse Eesti Euroopa Liidu poliitika eesmärgi.
- (4) Valdkonna arengukava ja programmiga aidatakse Eestil saavutada ÜRO ülemaailmseid säästva arengu eesmärgi.

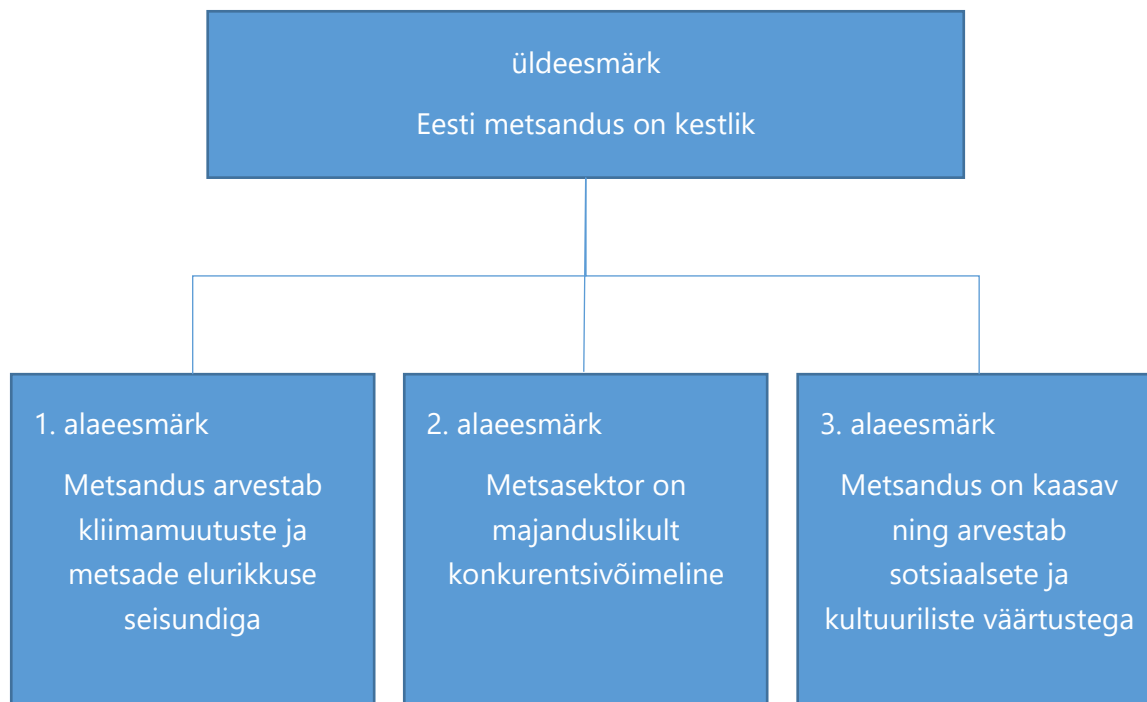
Detailse kirjelduse lähtealustest leiab MAK-i kavandist.

Arengukava ja programmi eesmärgid ja nende mõõdikud koos tulemusvaldkonna eesmärkidega moodustavad strateegilise planeerimise raamistiku, mille põhjal koostatakse eelarvestrateegia ja riigieelarve.

MAK-i sisuks on:

- valdkonna arengukava üldeesmärk ja alaeesmärgid ning nende mõõdikud alg- ja sihttasemetega;
- ülevaade olulisematest poliitikainstrumentidest, mille kaudu seatud eesmärgi saavutada.

Arengukava üldeesmärgi saavutamine tagatakse läbi kolme alaeesmärgi, mis lähtuvad Forest Europe säästliku metsanduse põhimõtetest, mille järgi tagab säästlik metsamajandus elustiku mitmekesisuse, metsa tootlikkuse, uuenemisvõime ja elujõulisuse ning ökoloogilisi, majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi vajadusi rahuldava mitmekülgse metsakasutuse. Et tervikuna toetada üldeesmärgi täitmist, jätkatakse osalemist metsandusega seotud rahvusvahelistes protsessides (Forest Europe, ÜRO-FAO/ECE, EFI jm).

Joonis 1 MAK eesmärgid

1. Kliimamuutuste ja elurikkuse seisundi alaeesmärk

- Kliimamuutuste mõjude tegevussuund
- Metsade elurikkuse seisundi tegevussuund

2. Metsanduse konkurentsivõime alaeesmärk

- Metsanduse konkurentsivõime tegevussuund
- Puidu parema väärdamise tegevussuund

3. Metsanduse sotsiaalsete ja kultuuriliste väärtuste ning kaasamise alaeesmärk

- Sotsiaalsete ja kultuuriliste väärtuste tegevussuund
- Kaasamise tegevussuund

Detailse alaeesmärkide kirjelduse leiab MAK-i kavandist⁷.

⁷ [EESTI METSANDUSE ARENGUKAVA AASTANI 2030 eelnõu](#). Kavand seisuga 31.05.2021

3 Mõju hindamise ulatus

MAK on strateegiline planeerimisdokument, mis ei plaani tegevusi asukohaspetsiifiliselt (maakond, vald, küla). Mõju hindamine lähtub hinnatava dokumendi tasandist ja jääb samasse täpsusastmesse. Mõju hinnatakse Eesti üleselt laskumata piirkondade eripäradesse. Vastasel juhul oleks mõju hindajad sunnitud täpsustama MAK-i või looma eeldusi, mida MAK oma strateegilisel tasandil loonud ei ole.

Mõjude hindamine käsitleb kõiki puudutatud eluvaldkondi. Eeldatavalt puudutatud valdkondasid on käsitletud peatükis „4 Eeldatavalt mõjutatav keskkond“.

Piiriülest mõju ei prognoosita. MAK on ette nähtud Eesti metsa arengu suunamiseks. Ei ole ette näha, et arengukava elluviimisega kaasneks olulist piiriülest mõju. Peamiseks hindamise objektiks on kooskõla Eesti teiste strateegiliste kavadega. Eesti strateegilised kavad ei kehti väljaspool riigipiire.

Hindamise ajaline ulatus kattub MAK-i kestuse ulatusega, millele lisatakse arutluse teel hinnang mõju muutumisele juhul, kui MAK-i olemasolevad eesmärgid ja mõõdikud pikendatakse veel 20 aastaks.

4 Eeldatavalt mõjutatav keskkond

4.1 Elurikkuse ja metsamajanduse seosed

MAK-i eesmärkide ja muude poliitikainstrumentide kavandamisel on mõju keskkonnale, sh ka elurikkusele selle kõige laiemas mõttes, üks olulisi mõjuvaldkondi, millega arvestada tuleb. Metsad kannavad tervet rida ökosüsteemiteenuseid, millest olulisimate hulka kuuluvad kahtlemata ka elurikkust toetavad teenused.

Loodushoidu ja metsade elurikkust puudutav väga oluline metsapoliitiline kokkulepe tehti 2002. aastal *Eesti metsanduse arengukava aastani 2010* raames, mil otsustati, et rangelt kaitstavate metsade pindala tõstetakse olemasolevalt 7,2%-lt vähemalt 10%-ni Eesti praegusest metsamaa pindalast. Samast arengukavast leiame ka vääriselupaikade kaitse strateegia. See eesmärk on praeguseks ka täidetud – range kaitse all on üle 14% metsamaa kogupindalast. Elurikkuse toetamiseks võeti suund säilik-, lama-, põlis- ja surnud puude jätmiseks raiesmikele.

Metsade kaitse eri aspekte reguleeritakse peamiselt metsaseaduse ja looduskaitseadusega. Metsaseaduse põhieesmärgiks on tagada metsa kui ökosüsteemi kaitse ja säästev majandamine. Nende täitmiseks on metsade majandamisele kehtestatud piirangud ja nõuded, näiteks lageraietel pindalale ja säilikpuude hulgale. Samuti on reguleeritud vääriselupaikade kaitse, mis paraku toimib senini siiski vaid riigimetsades. Seega peab metsaseadus tagama nii metsade elustiku mitmekesisuse kui ka võimalused metsa ökonoomseks majandamiseks ja kaitseks. Metsa looduskaitse Eestis tugineb aga eelkõige looduskaitseadusele, mille järgi looduskaitse tähtsaim põhimõte on looduse säilitamise seisukohalt oluliste alade kasutamise piiramine. Praeguseks on kaitse alla võetud 25,6% metsamaast ning sellel alal on seatud rangem või leebem kaitsereežiim. Siiski nähakse vajadust võtta kaitse alla rohkem vanu metsi ja metsaelupaigatüüpe ning parandada range kaitse all olevate metsamaade tüpoloogilist esinduslikkust.

Metsade majandamise seosed elurikkusega on võrdlemisi kompleksed kuid üldreeglina põhjustab metsade intensiivsem ning puidu kvaliteedi ja kvantiteedi aspektist produktiivsem majandamine metsade elurikkuse vähenemist. Antud negatiivne seos esineb nii liigirikkuse kui ka koosluste ja metsaökosüsteemide tasandil. Ehk teisisõnu, lähtudes pakutavatest ökosüsteemiteenustest ei saa (või on see keerukas ning kallis) samal ajal maksimeerida varustusteenust puidu tootmise näol ja elurikkust toetavaid teenuseid. Siiski on majandusviiside valikuga võimalik säilitada või suurendada elurikkust toetavaid teenuseid ning leida kompromiss või tasakaal metsa erinevate funktsioonide vahel. Lisaks raieviiside valikule aitab elurikkust säilitada raiete ajaline planeerimine – kevadine raierahu, mis praegu kehtib vaid riigimetsades, on oluline nii metsalinnustikule kui ka muule elustikule. Teema seondub kontrollküsimusega 4.1.5: *"Kas eelnõu mõjutab elurikkust?"*, indikaator: *"Metsamaade üldine elurikkus hinnatuna erinevate elustikurühmade baasil"*

Metsamajanduse olulisim negatiivne mõju elurikkusele tuleneb asjaolust, et Eesti metsade majandamine on lageraiepõhine: aastal 2019 tehtud uuendusraiate 37 900 hektarist

moodustasid lageraied 90,5%; samal aastal tehti turbe- ja valikraieid 4 800 hektaril⁸. Lageraiepõhise metsanduse (LPM) keskkonnamõju ja võimalusi seda leevendada on maailmas (ka Eestis) palju uuritud; LPMi kombineerimine turberaie ja püsimeetsandusega on aktiivse uurimise faasis. Uuringud näitavad, et LPMi ohud elustikule on seotud paljude protsessidega: peamiselt on elupaikade ja populatsioonide lokaalne hävimine ning ökoloogiliste seoste muutused tulenevalt raiehäiringust, sellele järgneva suktsessiooni laadist ja paljudest sekundaarsetest mõjudest. Maastikes moodustuvad liitunud puistute ja raiesmike mosaiigid, kus raiesmikel on ühtaegu spetsiifiline ökoloogiline roll (sh mõnele ohustatud liigile) ja riskid. Enamik negatiivseid mõjusid tugevnevad metsakasvatuse intensiivistudes ja raieahtude suurenedes; need tulenevad näiteks lühemast raieringist, väiksemast põlispuude ja kõdupuidu hulgast, ulatuslikest raiesmiketest, märgalade kuivendamisest, teedest jne.

Lageraiejärgse metsa ühealisus tähendab, et pärast hõrenemisfaasi domineerib kuni raievanuseni häiringutest peamiselt üksikpuude suremine ja võrastik püsib tihe. Vastavalt ei teki puistusse kuigivõrd vertikaalset heterogeensust (rindeid), häilulisust ja häiludes omakorda eripärast puistuarengut, mis on paljude liikide jaoks olulised. Puistutes puuduvad põlispuud, puuõõnsuste hulk ja mitmekesisus on väga väike ning surnud puud on enamasti väiksemad kui domineeriva rinde eluspuud; nende struktuurielementide teke raieringi lõpul tähendab ühtlasi, et nende koloniseerimise aeg elustiku poolt jääb väga lühikeseks.

Elurikkusele avalduvate mõjude ulatust reguleerivad raieringi pikkus ja raiejärgsed säilikstruktuurid (kaudselt seega raieahtad), raiesmike pindala ja paiknemine, metsateede poolt killustamine ning valitud uuendamiseviis ja teised metsakasvatuse võtted (nt kombineerimine kuivendusemõjudega). Eesti uuringutes on piirkondlikul tasemel kõige ulatuslikumalt dokumenteeritud 1) pikaajaliselt või suktsessiooni hilisemates faasides kujunevate mikroelupaikade vähenemise mõjud; 2) ohustatud liikide asurkondade isoleerumine raiesmike tõttu.

MAK-i senise protsessi ning alusuuringute käigus on kaardistatud mitmeid intensiivse metsamajanduse korral elurikkusele kaasnevaid mõjusid ja probleemkohti:

- metsalinnustiku arvukuse kahanemine (metsades pesitseva tavalinnustiku arvukus on seiretulemuste alusel viimase 33 aasta jooksul vähenenud keskmiselt 0,5% aastas);
- säilik- ja põlispuude jätmise praktikad ei ole piisavad metsaelustiku säilimiseks tulevases metsapõlvkonnas,
- raie käigus väheneb metsas surnud puidu kogus ja heterogeensus;
- vanade haavikute elustik on perspektiivis ohustatud;
- esimese rinde väärislehtpuude (tamm, pärn, vaher, jalakas, künnapuu) vähesus ohustab nendega seotud liike ja kooslusi;
- looduslike häiringualadega seotud elustik on ohustatud.

⁸ „Mets 2019“ peatükk „Raied“. https://www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/03_raied_0.pdf

Elurikkuse kaitsel on probleemiks ka asjaolu, et ohustatud metsaliikide kohta puudub neid arvestavate metsandusotsuste tegemiseks vajalik ülevaade. Ka seni reformimata riigimaade RMK-le üleandmisel või müümisel ei inventeerita loodusväärtusi, mistõttu kõrge kaitseväärtusega alad (näiteks metsaelupaigatüübid või kaitstavate liikide elupaigad) võivad sattuda raiesse. Teema seondub kontrollküsimumusega 4.1.5: "*Kas eelnõu mõjutab elurikkust?*", indikaatorid: "*Metsaelupaigatüüpide pindala ja seisund Eestis*" ja "*Metsadega seotud kaitstavate liikide seisund*" maade üldine elurikkus hinnatuna erinevate elustikurühmade baasil"

Kui valdavas osas on metsamajanduse ja elurikkuse seosed lokaalsed ning mõjud avalduvad enamasti vaid metsaelustikule siis maastike veerežiimi ja vooluveekogude veekvaliteedi ning seisundi muutuste kaudu võivad mõjud avalduda ka veekeskkonnale ja soode ning muude märgalade seisundile. Selliseks mõjufaktoriks on metsakuivendus, mis nii uute kuivendussüsteemide rajamise kui ka olemasolevate rekonstrueerimise kaudu võib mõjutada muid ökosüsteeme, eelkõige vooluveekogusid ja soid. Vooluveekogude puhul avaldab mõjusid eelkõige kuivendusvõrgu aga ka raiete tõttu veekeskkonda lisanduv heljum ja toitained samuti kuivendusega kaasnev veerežiimi muutus. Veekvaliteedile avaldavaid mõjusid saab leevendada settetiikide ja puhastuslodude kasutusega. Soode puhul on peamiseks ohuks uute kuivenduskraavide rajamine või ka olemasolevate rekonstrueerimine looduslike soosalade piiril või läheduses. Samuti on kuivendus ohuks veel looduslikuna säilinud veerežiimiga soometsade ja soostunud metsade seisundile ja elustikule. Seetõttu võib kuivendust lugeda oluliseks metsamajanduse kaasmõjukuks, mille minimeerimine nõuab mõjude eelhindamist ning leevendavate meetmete rakendamist.

Metsade, eelkõige soometsade ja soostunud metsade, veerežiimile avaldavad mõju ka lageraied, mille tagajärjel väheneb aurumine ning tõuseb veetaseme. Antud mõju piirkonna elustikule võib olla erinev. Veetaseme tõus võib kompenseerida kuivenduse mõju aga kuivenduse puudumisel kiirendada soostumist ning mõjutada negatiivselt piirkonnas välja kujunenud metsaökosüsteeme.

4.2 Raied ja ökoloogilised väärtused

Metsandusega seotud peamisteks kitsaskohtadeks ei ole pelgalt üldine raiesurve, vaid metsandusliku majandustegevuse suurepinnalisus ja looduslikust foonist oluliselt äärmuslikum intensiivsus, ning metsamajanduse produktiivsuse tõstmiseks põhjustatud elupaigatingimuste eriilmelisuse vähenemine (näiteks märgade muldade kuivendamine metsa produktiivsuse suurendamiseks). Metsa majandusliku kasutamise kõige äratuntavamaks ruumilise struktuuri tunnuseks on lageraiega tekkinud ajutiselt lagedad alad. Urmas Petersoni tehtud kaugseire tulemused Keskonnaagentuurile pakuvad välja, et viimase kümnendi keskmine häilu pindala metsas ületab veidi kahte hektarit, kuid on ka väga suuri, üle 10 ha raiealaid.

Lageraiepõhise metsanduse elustikku ohustavad mõjud on seotud paljude eri protsessidega: peamised on mikroelupaikade ja populatsioonide lokaalne hävimine ning liikidevaheliste seoste muutused, mis tulenevad igakordsest raiehäiringust, sellele järgneva suksessiooni laadist, puistute ühealisusest ning eelmainitutega seotud sekundaarsetest mõjudest. Mõjude

ulatust reguleerivad raieringi pikkus ja raiejärgsed säilikstruktuurid (kaudselt seega raiemahud), raiesmike pindala ja paiknemine ning valitud uuendamisviis ja teised metsakasvatuse võtted (nt kombineerumine kuivendusmõjudega). Eesti uuringutes on piirkondlikul tasemel kõige ulatuslikumalt dokumenteeritud 1) pikaajaliselt või suktsessiooni hilisemates faasides kujunevate mikroelupaikade vähenemise mõjud; 2) ohustatud liikide asurkondade isoleerumine raiesmike tõttu.

Lageraied põhjustavad maastiku mastaabis mõõduka ulatuse puhul lühiajalist liigirikkuse suurenemist avakoosluste liikide arvel, intensiivse majandamise korral aga elustiku homogeniseerumist ja levikutõkete kujunemist paljudele metsaliikidele. Mõju on seda tugevam, mida ühtlaselt suuremad on raiesmikud ja lühemad raieringid. Eesti raiesmike tavaline suurus varieerub umbes ühe suurusjärgu piires (u. 0,5–5 ha), mille tulemusena on looduslikult dünaamilise maastikuga võrreldes homogeniseerunud nii puistud (ühealised, samamoodi majandatud jne) kui ka maastikud (ühtviisi killustunud). Homogeniseerumine pärsib liike, kes vajavad puistute sisemist heterogeensust või kelle asurkonnad toimivad looduslikult suurtes elupaigalaikudes. Lageraijärgselt kujunevas noorendikus ja latimetsas toimub elustiku vaesumine, mida saab leevendada heterogeensust tekitavate valgustusraiate ja säilikpuude abil.

Lageraijärgse metsa ühealilisus tähendab, et pärast hõrenemisfaasi domineerib kuni raievanuseni häiringutest peamiselt üksikpuude suremine ja võrastik püsib tihe. Vastavalt ei teki puistusse kuigivõrd vertikaalset heterogeensust (rindeid), häilulisust ja häiludes omakorda eripärast puistuarengut, mis on paljude liikide jaoks olulised. Puistutes puuduvad põlispuud, puuõõnsuste hulk ja mitmekesisus on väga väike ning surnud puud on enamasti väiksemad kui domineeriva rinde eluspuud; nende struktuurielementide teke raieringi lõpul tähendab ühtlasi, et nende koloniseerimise aeg elustiku poolt jääb väga lühikeseks. Põlispuude ja suurte surnud puude olulisus paljudele linnu-, sambliku-, sambla- ja puiduseeneliikidele on hästi dokumenteeritud, sh ka nende vähesuse piirav mõju ohustatud asurkondadele ja mitmete liikide võime asustada niisuguste puude olemasolul ka majandusmetsi.

Metsade struktuur on lihtsustunud ning metsa paljufunktsioonilisus vajab toetamist ja taastamist. Eestis on vähe alles jäänud looduslikus seisundis metsi, siiski on veel palju looduslähedase struktuuriga majandusmetsi ajaloolise järjepidevusega metsamaal ja parkides. Metsades väheneb jätkuvalt puistu suurstruktuuride sagedus (sh vanad ökoloogiliselt väärtuslikud puud ja jäme surnud puit). Raiesse satuvad korraga ulatuslikud piirkonnad, lagedaks raiutud alad muutuvad väga suureks. Metsaseadus reguleerib maksimaalset uuendusraie pindala, mis aga ei näita tegelikku võimalikku lageala suurust, kuna raiesmiku kõrvale tohib teha uue lageraielangi kohe, kui raiesmik on uuenenud (uuenenud metsaks aga loetakse sageli juba kuni mõne aasta vanuseid raiesmikke).

Lageraiete tõttu satuvad vanad metsad järjest suuremasse eraldatusesse, piiratud levikuvõimalusega liigid ei suuda metsamaastikes liikuda. Metsadega seotud ohustatud liigid ei suuda pikaajaliselt säilida killustunud metsamaastikus. Metsaliikide levikubarjäärid suurenevad ja arvukus langeb.

SMI on jälginud ka tavalisemaid bioloogilise mitmekesisuse indikaatoreid. Vaatlusperioodi jooksul on järsult vähenenud bioloogiliselt vanade puude sagedus kuusikutes ja mingil määral ka männikutes. Järsu vähenemise on läbi teinud surnud puidu maht puistutes, samas kui suurelääbimõõduline lamapuit on metsades sagenenud. Väikesemõõdulistes indikaatorites on jätkuvalt harvenenud õõnsustega tüved ja erinevate putukate tekitatud aukudega ($d > 5\text{mm}$) kuiv puit. Samas on sagenenud üldiselt torikseente viljakehade ja rähnide olemasolu okasmetsades. Sammaldunud lamapuitu on harva, aga olukord paistab paranevat. Rippsamblike sagedus on stabiilne. Kokkuvõtlikult, suur-struktuuride kadumine, õõnsuste ja putukaaukudega tüvede vähenemine võib olla eelnevaks märgiks tulevikus toimuvatele negatiivsetele muutustele ka üldises okasmetsades elurikkuses, isegi kui hetkel ei ole väikeindikaatorite seis seireperioodi jooksul halvenenud.

Teoreetilise analüüsi põhjal on tulususe tõstmiseks ja metsakahjustuste vältimiseks (eriti kuusikutes) soovitatud kohati kasutada lühemaid raieringe⁹. Nende rakendamisel on aga veelgi raskem tagada metsade ökoloogilist funktsiooni ja seega nende tasuvus väheneb ökoloogilisse funktsiooni investeerimise arvelt. Siiski on mitmed simulatsiooniuuringud leidnud, et intensiivistamine koos kaitsealade pindala suurendamisega võib anda nii kõdupuidu ja teiste loodusemetsaliikide kui ka puidutootlikkuse jaoks positiivse tulemuse¹⁰. Eestis pole sellist analüüsi tehtud ja seepärast pole teada, milline peaks olema kaitsealade pindala ja intensiivistamisest tõusev lisatulu, et süsteem oleks jätkusuutlik.

4.3 Loodusväärtuse hoidmise finantsmehhanism

Erametsaomanikud (ja ka metsaühistud) saavad Eestis metsatoetusi SA Erametsakeskuse ja metsaühistute vahendusel. Euroopa Liidu toetused on Eesti maaelu arengukava meetmed, mida rahastatakse Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist ning kaasfinantseeritakse Eesti riigi eelarvest. Siseriiklike toetuste raha tuleb riigieelarvest. Metsaomanik saab taotleda järgmisi toetusi:

- Metsa uuendamise toetus
- Pärandkultuuri säilitamise ja eksponeerimise toetus
- Erametsaomanike nõustamise toetus
- Metsamaaparandustööde toetus
- Metsa inventeerimise toetus
- Metsaühistu toetus
- Metsa sertifitseerimise toetus

⁹ Korjus, H., Põllumäe, P., Rool, S. 2011. Profitability analysis of short rotations in Scots pine, Norway spruce and silver birch stands. – Forestry Studies | Metsanduslikud Uurimused 54, 28–36.

¹⁰ Ranius, T. ja Roberge, JM. (2011). Effects of intensified forestry on the landscape-scale extinction risk of dead wood dependent species. Biodiversity and conservation. 20 :13 , 2867-2882

- Üraskikahjustuste ennetamise toetus
- Natura metsa toetus
- Metsameede (hooldusraied, laasimine, ulukikahjustuste ennetamine)
- Vääriselupaiga kaitse lepingud
- Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamise ja hoiu investeeringutoetus

Toetuste andmist reguleerivad siseriiklike toetuste määrus, Natura metsa toetuse määrus ja metsameetme määrus.

Maaeluministerium kavandab perioodil 2021-2027 rakendada EL kaasrahastatavat toetust „Investeeringud bioressursside väärindamisse“, mille sihtgrupiks on ka metsandusettevõtted.

Erametsaomanike looduskaitsete tegevuste toetamise meetmete kirjeldused on toodud järgnevalt:

- Vääriselupaiga kaitseks saab erametsaomanik sõlmida Erametsakeskusega lepingu, kes hüvitab metsakasutuse kitsendustega põhjustatud kahjud ja kulud. Vääriselupaiga kaitset reguleerib metsaseadus (§ 23).
- Natura meetmega hüvitatakse looduskaitsete piirangute tõttu saamata jäävat tulu Natura 2000 võrgustiku alal piiranguvööndis, sihtkaitsevööndis ja projekteeritaval alal ning sihtkaitsevööndis väljaspool Natura 2000 ala. Toetuse suurus on täna 110 €/ha (sihtkaitsevööndis) või 60 €/ha (piiranguvööndis, hoiualal ja projekteeritaval alal).
- Pärandkultuuri säilitamise toetusega toetatakse erametsamaal paikneva pärandkultuuri objekti korrastamist, hooldamist, säilitamist, tähistamist, sellele avaliku juurdepääsu tagamist, eksponeerimist, kaardistamist ja arhiivimaterjalide kogumist.

Alates 2014. aastast puuduvad regulaarselt esitatavad andmed metsauuendamise kohta eramaadel. Varasemate aastate kohta on teada kavandatud tööde maht, mis oli summeeritud Keskkonnaameti registreeritud metsateatiste põhjal.

Aastaraamat Mets 2018¹¹ andmetel maksti erametsanduse toetusi 2018. aastal 2,5 miljonit eurot (2010. a 2,35 miljonit eurot). Kõige suurem toetuse liik on metsauuendamise toetus, sellele järgnevad erametsaomanike nõustamine, metsaühistu toetus ja metsamajandamise kavade koostamine. SA Erametsakeskus koostatud uuringu¹² kohaselt oli uuendamise toetuste summa 2018. a 1,25 miljonit eurot ning selle abil uuendati 7 235 ha metsamaad (2008. a 3 673 ha) – toetusega uuendatud metsamaa pindala on olnud tõusvas trendis alates aastast 2009. Võrdluseks, RMK uuendas 2020. aastal metsa 11 756 hektaril (2019. aastal 11 760 ha).

Kui aastal 2008 olid toetuste saajatest 66% juriidilised isikud ning 20% füüsilised isikud siis 2018. aastal oli proportsioon vastupidine, vastavalt 28% ja 67% (ülejäanud FIE-d).

¹¹ <https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/aastaraamat-mets-2018>

¹² <https://www.eramets.ee/wp-content/uploads/2020/12/Toetuste-moju-hindamine-2008-2018-1.pdf>

4.4 Mets kui elukeskkond ja pärandkultuuri kandja

Eesti metsapoliitika¹³ deklareerib Eestimaa elanike traditsiooniliselt tugeva seotuse metsaga, kus inimene veedab suure osa oma igapäevaelust ja puhkuseajast. Lisaks kajastub mets sagedasti nii eesti kunstis, folklooris kui ka keeles, tõestades sellega oma suurt tähtsust kohalikus kultuuripärandis.

Metsanduse arengukava koostamise ettepaneku ettevalmistamise käigus selgus, et metsa ja selle rolli tähtsustamine, uurimine, teadvustamine on vajalik nii eestlase identiteediloome, ruumilise keskkonna kujundamise kui ka kultuuri ja traditsioonide hoidmise seisukohast, kuivõrd Eesti inimeste pärimuslik loodusetundmine väheneb ning õppeasutustes ei käsitleta piisavalt talupojapärimuste ja esivanemate loodushoidlikke tavasid, näiteks traditsioonilisi metsakasutusviise, looduslikke pühapaiku kui erakordset kultuuripärandit, ei ole loodud võimalusi vanema kultuuripärandi ühendamiseks tänapäevase tervisekäitumisega. Huvirühmade hinnangul on metsade säilimine väljaspool ruumilise keskkonna kavandamise haardeulatust ning Eesti nüüdisarhitektuuris kasutatakse liiga vähe puitmaterjali. Lisaks on vähenemas inimeste harjumus metsas käia või julgus selle hüvesid kasutada.

Seda, kuidas ja millised metsad on kõrgkultuurilise inspiratsiooni allikad, ei ole seni ulatuslikult uuritud. Alusuuringu kohaselt toetab kultuurilist funktsiooni hästi täidetud ökoloogiline funktsioon — elurikkus. Loomeinimestes äratavad huvi ja pakuvad esteetilist naudingut metsad, kus ei ole märgata häiringut tekitavat inimtegevust. Loovisik tunneb seost ja lisab kontseptsiooni. Soosivad faktorid on suured ja erikujulised puud, looduslikkus (näiv puutumatus), mitmevanuselised ja -liigilised puistud, võimalus kohtuda muljetavaldavate liikidega, näha loomade (sh putukate) tegevusjälgi. Oluline on, et sellised metsad oleks elukoha ja/või väikeste radade lähedal.

Puhkeväärtuslikus mõttes, kuivõrd on tõestatud looduskeskkonna positiivne mõju inimese vaimsele ja füüsilisele tervisele,¹⁴ näiteks esineb lapsepõlves¹⁵ rohealade lähedal elanud inimestel vähem skisofreeniat,¹⁶ peetakse esmatähtsaks linna(lähedasi) metsi, mille puhul võivad olla probleemiks kahandamine ja hakkimine uusarendustega¹⁷, või ootamatud ja

¹³ Eesti metsanduse arenguprogramm „Eesti metsapoliitika“. Vastu võetud Riigikogu 11. juuni 1997 otsusega. RT I 1997, 47, 768.

¹⁴ Russell, R., Guerry, A. D., Balvanera, P., Gould, R. K., Basurto, X., Chan, K. M., ... & Tam, J. (2013). Humans and nature: how knowing and experiencing nature affect well-being. *Annual Review of Environment and Resources*, 38, 473-502.

¹⁵ Lees 2014 Kuidas paistab mets lastekirjanduse aknast? *Õpetajate Leht* 2. mai.

¹⁶ Engemann, K., Pedersen, C. B., Arge, L., Tsirogiannis, C., Mortensen, P. B., & Svenning, J. C. (2018). Childhood exposure to green space—A novel risk-decreasing mechanism for schizophrenia?. *Schizophrenia research*.

¹⁷ Orru, K. Roose, A., Ainsaar, M., Gutmann, R., Gauk, M., & Orru, H. (2015) Keskkond, tervis ja heaolu. Väljaandes Eesti inimarengu aruanne 2014/2015. SA Eesti Koostöö Kogu. Tallinn.

ulatuslikud (lage)raied¹⁸. Kuigi linnametsadel on ka negatiivseid külgi nagu kuritegevuse riski võimalik tõus, peetakse üleilmselt vajalikuks nende pindala ja funktsionaalsuse kasvatamist¹⁹. Metsaregistri andmetel on Eesti asulate sees ja lähiümbruses (raadius 3 km) metsasus 34%, ning metsaeraldise ligipääsetavus lähimast teest on keskmisele 170 m. Puhkemetsadena eelistatakse küpseid ja vanemaid metsi, kus lageraieid peaaegu ei ole, kuid mets on hõre²⁰. Eesti riigimetsa puhke- ja kaitsealasad külastavad inimesed on üldiselt metsa seisukorraga rahul²¹.

Metsaga seotud rahvakultuuri ja identiteedi²² püsimiseks peetakse oluliseks, et paljudel inimestel säiliks ja oleks mitmekülgne side metsaga, seda nii puiduliste kui ka mittepuiduliste hüvede kogumise ja kasutamise (korilus, kütmine), jalutamise, metsas matkamise ja ööbimise, elustikuvaatluste, teatud paikade oluliseks (pärandkultuuriobjektid)²³, tähenduslikuks (vanad vabakujunduslikud pargialad, mida tänapäeval käsitletaksegi metsana (kantud metsaregistrisse) kuigi oma olemuses evivad varasemaid maastikukujunduse kultuuri ja üksikobjektide jäänuseid) või pühaks pidamise²⁴, legendide, muinasjuttude jms läbi. Eesti looduslikud pühapaigad on ja nende hoidmine aitab säilitada Eesti traditsioonilisi väärtuseid ja omanäolist kultuuriruumi. Kohaliku kultuuripärandi säilitamisel on mõju ka rahvusvahelistele suhetele. Eesti on 2006. aastal liitunud UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooniga ja sellest tulenevalt on riigil kohustus kaitsta elavaid kultuurinähtusi. Näiteks ristide lõikamine puusse Lõuna-Eesti matusekombestiku osana, kui elav traditsioon, on kantud Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse. Selle unikaalse traditsiooni jätkamise eeldus on ristimetsade olemasolu. Metsade olukord paljudes looduslikes (püha)paikades on aga selgelt seda

¹⁸ Levald 2017 Linnamets pole vaid loodusand. Sirp 24.03.2017.

¹⁹ Endreny, T. A. (2018). Strategically growing the urban forest will improve our world. *Nature communications*, 9(1), 1160.

²⁰ Eggers, J., Holmgren, S., Nordström, E. M., Lämås, T., Lind, T., & Öhman, K. (2017). Balancing different forest values: Evaluation of forest management scenarios in a multi-criteria decision analysis framework. *Forest Policy and Economics*; Edwards, D., Jensen, F. S., Marzano, M., Mason, B., Pizzirani, S., & Schelhaas, M. J. (2011). A theoretical framework to assess the impacts of forest management on the recreational value of European forests. *Ecological Indicators*, 11(1), 81-89; Nestra-Junolaine, L. (2014). Otepää looduspargi matkaradade kasutamine ja külastajate rahulolu uuring (Magistritöö Maaülikoolis); Mann, C., & Jeanneaux, P. (2009). Two approaches for understanding land-use conflict to improve rural planning and management. *Journal of Rural and Community Development*, 4(1).

²¹ Riigimetsa Majandamise Keskuse Külastuskorraldusosakond (2018) Külastajaseire RMK-s. RMK 2010. ja 2015. aasta külastajauuringu kokkuvõte.

²² Kultuuriministerium (2008). Eesti ajaloolised looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine. Valdkonna arengukava 2008–2012.

²³ Tarang, I. jt 2007 Väike pärandkultuuri käsiraamat. Eesti Loodusfoto. Tartu.

²⁴ Hiite Maja, Faktum Ariko (2014). Elanike hoiakud seoses hiite jt looduslike pühapaikadega. https://www.flaj.ut.ee/sites/default/files/www_ut/aruanne2014_faktumariko.pdf.

kultuurilist funktsiooni häiriv²⁵ või takistav. Looduslike pühapaikade kaitsmist pärsib see, et lõpule on viimata nende uurimine (kaardistamine) ning puudub selgus, millised neist on mälestus möödunud aegadest, millised endiselt kohad, mida kasutatakse usulisteks toiminguteks.

Forest Europe jätkusuutliku metsanduse kriteeriumide ja indikaatorite raporti kohaselt (Criterion 5: Maintenance and Appropriate Enhancement of Protective Functions in Forest Management (notably soil and water)) on Eesti elanikkonna vastandumine looduskaitsepiirangutele vähenenud sedamööda, kuidas intensiivne metsamajandus on kitsendamas inimeste võimalusi harjumuspäraselt kasutada metsa mittepuidulisi saadusi ja metsa kui elukeskkonda, mis viitab sisulisele vajadusele töötada välja indikaatorid sisendiga kõigist säästliku metsanduse valdkondadest, sest kitsalt valdkondlikud (eriti kitsalt majanduslikud) hinnangud ei ole piisavad. Olukorda Eesti tasemel parandaks: a) sõnastada Eesti metsamajanduses säästlikkuse (jätkusuutlikkuse) printsiibid ja indikaatorid viisil, mis ei pea majanduslikke kaalutlusi ökoloogilistest ning sotsiaalsetest ja kultuurilistest huvidest olulisemaks; b) suurendada aastaraamatu „Mets“ peatüki „Keskkond“ mahukust. Lisaks on RMK ehitanud ja hoiab kasutuses matkaradu, onne jms, mis täidavad ka loodushariduslikke ja kultuurilisi eesmärgi. Üldist loodusest võõrandumise tendentsi arvestades on kulutused rekreatsiooniobjektidele otstarbekad. Samuti näitab radade monitooring kasutusaktiivsuse tõusu. Avalike kulutuste andmed metsamajandusele on aga puudulikud, ehkki need on just näitajad, mis on otseselt seotud metsapoliitika kujundamise ja rakendamise. Avaliku sektori kulutusi väljendavad näitajad tuleks edaspidi välja selgitada ja nende trendi jälgida. Samuti hinnata, kas kulutused on piisavad võrreldes metsasektori puidukäibega. Seda on võimalik teha sihtotstarbeliste uuringute abil.

Mets kui elukeskkonna, kultuuripärandi ja pärandkultuuri kandja on seotud kontrollküsimumstiku küsimustega 1.9.1. Kas eelnõu mõjutab teadus- ja arendustegevust ning milline on eelnõu mõju teadmispõhise ühiskonna arengule? 1.9.2. Kas eelnõu mõjutab haridusteenuste, sh alus-, põhi-, kesk-, kõrg- ja täiendusharidus, ning kultuuriteenuste kättesaadavust ja kvaliteeti? ja 1.9.3. Kas eelnõu mõjutab erinevate kultuurivaldkondade, sh teater, kino, muusika, kunst, arhitektuur, kirjandus, rahvakultuur, sport, meedia jne, arengut?

4.5 Metsade roll süsinikuringes

Metsad on olulised süsiniku (C) sidujad ja seeläbi kliimamuutuste tasakaalustajad ning seetõttu tuleb metsade majandamisel arvestada tegevuste planeerimisel võimalike mõjudega nende süsiniku bilansile. Majandamisega on võimalik metsade süsiniku sidumist suurendada, kuid samas põhjalikke teadmisi kõikide metsamajanduslike tegevuste mõjust Eesti metsade süsiniku bilansile meil veel pole.

²⁵ Kaasik, A. (2017). Rüstatud pühapaigad.

http://eestimetsaabiks.emaliikumine.ee/wpcontent/uploads/2018/04/ryystatud_pyhapaigad_avaldamis_eks.pdf.

Regulaarselt esitatakse riigi poolt kasvuhoonegaaside (KHG-de) inventuuri aruanded vastavalt ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni (UNFCCC) Kyoto protokollile, mis võimaldab osaleda rahvusvahelises lubatud heitkoguste ühikute müügis ning samuti annavad need aruanded sisendi riikliku kliimapoliitika kujundamisele, kuid empiiriline andmestik erinevate metsade süsiniku varudest ja voogudest on senini puudulik. Teadusuuringutel põhinevad riigispetsiifilised süsiniku mudelid tagaksid Eestile parema positsiooni rahvusvahelistel läbirääkimistel ning täpsema kasvuhoonegaaside heite arvestuse.

Lageraiejärgselt toimuvad ökosüsteemis kardinaalsed muutused: drastiliselt muutuvad valgus ja temperatuuritingimused, aga ka toitainete- ning süsiniku ringe. Kuna süsinikku siduvaid puid enam pole või on neid väga vähe (seemnepuud, säilikuud), kuid mullahingamine võib olla intensiivistunud (lagunevad raiejäätmed, tõusnud mullatemp.), siis muutub ala süsinikku siduvast süsteemist süsiniku allikaks. Millal taastuv ökosüsteem jälle süsinikku siduma hakkab, see on üks olulisemaid teaduslikke ja rakenduslikke võtmeküsimusi metsanduses süsinikuringe seisukohast.

Levinud on seisukoht, et raiejärgselt on raiesmik/noorendik süsiniku allikas ligikaudu 10 aastat või isegi kauem^{26,27,28}. Lõppenud RMK rakendusprojekti („Raiete mõju metsade süsinikuringele“ 2015–2018) saadud tulemused näitavad aga, et isegi suhteliselt madala mullaviljakusega mustika kasvukohatüübis muutus männinoorendik süsinikku siduvaks juba 7 aasta vanuses. Viljaka kasvukoha (jänsekapsa kasvukohatüüp) raiesmik oli teisel raiejärgsel aastal aga vaid nõrk C allikas (-0,51 t C ha⁻¹ a⁻¹) ja muutus süsinikku siduvaks samuti 7. raiejärgsel aastal. Hiljutine Eestis läbiviidud uuring on, kasutades turbulentse kovariatsiooni meetodit, näidanud et näiteks lageraie järgselt muutub metsaökosüsteem süsiniku eritajast selle sidujaks kuue aasta jooksul²⁹. Süsiniku sidumise saavutamine võtab erinevate uuringutele põhjal peale lageraie aega kuni 20 aastat ja peale metsatulekahju üle 50 ja peale putuka- ja tormikahjustust ca. 5 aastat³⁰.

Süsiniku tagavara puitses biomassis metsamaal on viimastel aastakümnetel suurenenud. Perioodil 1990 kuni 2019 suurenes see okaspuumetsades 22 470 tuhat tonni ja

²⁶ Amiro, B.D., jt, G. and Xiao, J., 2010. Ecosystem carbon dioxide fluxes after disturbance in forests of North America. *J Geophys Res-Bioge*, 115.

²⁷ Goulden, M.L., McMillan, A.M.S., Winston, G.C., Rocha, A.V., Manies, K.L., Harden, J.W. and Bond-Lamberty, B.P., 2011. Patterns of NPP, GPP, respiration, and NEP during boreal forest succession. *Global Change Biol*, 17(2): 855-871.

²⁸ Noormets, A., McNulty, S.G., Domec, J.C., Gavazzi, M., Sun, G. and King, J.S., 2012. The role of harvest residue in rotation cycle carbon balance in loblolly pine plantations. Respiration partitioning approach. *Global Change Biol*, 18, 10, 3186-3201.

²⁹ Rebane, S., Jõgiste, K., Kiviste, A., Stanturf, J.A., Metslaid, M. 2020. Patterns of carbon sequestration in a young forest ecosystem after clear-cutting. *Forests*, 11(2), 216. doi:10.3390/f11020126

³⁰ Rebane, S., Jõgiste, K., Põldveer, E., Stanturf, J.A., Metslaid, M. 2019. Direct measurements of carbon exchange at forest disturbance sites: A review of results with the eddy covariance method. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 34(7), 585–597. <https://doi.org/10.1080/02827581.2019.1659849>

lehtpuumetsades 13 991 tuhat tonni. Kokku suurenes sellel ajavahemikul süsinikutagavara metsades 36 461 tuhat tonni. Perioodil 2010–2019, kui metsandust on kujundanud „Eesti Metsanduse arengukava aastani 2020“ suurenes süsinikutagavara okaspuumetsades 5 210 tuhat, lehtpuumetsades 4 076 tuhat tonni. Kokku 9 286 tuhat tonni³¹.

4.6 Metsade tervisliku seisundi ja elujõulisuse säilitamine

Seaduse järgi on metsade seisundi ja kahjustuste esinemise jälgimine metsaomaniku kohustus, mille täitmisega paraku ei tulda toime ei riigi- ega erametsas. Keskkonnaagentuuri koostatud ülevaated metsade seisundist ja kahjustajate esinemisest on üsna pealiskaudsed ega peegelda tegelikku olukorda metsas. Ametlikud andmed näiteks ei kajasta invasiivsete patogeenide ja kahjurite esinemist ega kahjusid. Kuid viimaste aastate uue tendentsina on meil täheldatud mitmete putukkahjurite esmakordseid hulgisigimisi ja patogeenide kahjustusi, mis varem on esinenud üksnes lõunapoolsetes piirkondades. Metsahäiringute esinemine ja intensiivsus on kontrollküsimustiku küsimuse 4.2.5. „Kas eelnõu mõjutab keskkonnariskide, sh kliimamuutus, looduskatastroofid, õnnetused tõenäosust või ulatust ja võimalust nendeks valmistuda või nendega kohaneda?“ hindamise indikaator.

Puudub süsteemne seire ja hinnangud sisse toodud metsa- ja haljastuse istutusmaterjali kohta, kuid selline bioloogiline materjal on kõrge riskiga invasiivsete patogeenide ja kahjurite levitamisel. Lisaks turustatakse Eestisse lõunapoolsete piirkondade puude järglasi (nt jalakad haljastusele), need enamasti ei sobi meie tingimustesse, kuid võivad levitada patogeene. Seega, mõtestatud tegevus ja kahjude ennetamine on kordi odavam kui hilisem likvideerimine. Kompetentse metsakaitsepersonalit vähesus on siinkohal tõsiseks probleemiks.

Kokku oli aastal 2018 metsamaast kahjustatud 809,7 tuhat hektarit³². Kõige suurema osa (36,8%) kahjustustest moodustasid sõraliste poolt tekitatud kahjustused. Sõraliste poolt oli kahjustatud 298,3 tuhat hektarit. Teine oluline kahjustuste tekitaja oli seenhaiguse poolt põhjustatud juuremädanik juurepess, moodustades 13,5% kõigist kahjustustest.

SMI 2018 andmetel on juurepessust kahjustatud metsamaad 109,7 tuhat ha. Võib aga eeldada et juuremädanikest on tegelikkuses kahjustatud rohkem metsamaad.

Raiete läbiviimine ja puidu väljavedu raskete metsamasinatega võivad põhjustada mulla tihenemist, roobaste teket ja mullakihtide segunemist, mis võivad pikaajaliselt mõjutada mulla struktuuri, bioloogilist aktiivsust ja seeläbi ka metsade produktiivsust. Mulla tihenemine suurendab mulla lasuvustihedust ja vähendab mulla poorsust, mis mõjuvad negatiivselt mulla niiskusrežiimile, vee läbilaskevõimele ja mulla õhustatusele. Tihenenud mullas on raskendatud ka vee ja toitainete omastamine taimede, sh puude poolt. Lisaks mulla füüsikalistele omaduste mõjutamisele võivad mullahäiringud olla ka visuaalselt ebaesteetilised ning tekitada avalikkuse

³¹ <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/keskkond/mets>. Alusandmed statistika andmebaasist: KK509

³² [Statistiline mets. 20 aastat statistilist metsainventeerimist Eestis](#). SMI 2018 andmed.

pahameelt. Mulla tallamist ja roobaste teket on võimalik vähendada, kui metsamasinad liiguksid töö käigus oksavallil. Kuna soojad talved ja läbikülmumata mullaga raiete läbiviimine muutub muutavas tulevikukliimas tõenäoliselt üha levinumaks praktikaks, on kirjeldatud probleemistik kindlasti oluline ja väärib teaduslikult põhjendatud tähelepanu. Kodumaised uuringud mullahäiringute teemal praktiliselt puuduvad.

4.7 Metsade sotsiaalne funktsioon

Metsade üks oluline sotsiaalne funktsioon seisneb metsanduse ja selle majandamisega seotud töökohtade loomes, mida on kirjeldatud peatükis „Metsandus majanduses ja tööhõives“. Käesolevas peatükis tuuakse välja metsa sotsiaalne funktsioon tervise edendamise ja puhkeväärtuse valdkonnas, mida on vastavalt käsitletud Eesti metsanduse arengukava aastani 2030 alusuuringu aruandes.

Looduskeskkonna positiivne mõju inimese vaimsele ja füüsilisele tervisele on veenvalt tõestatud³³, näiteks esineb lapsepõlves rohealade lähedal elanud inimestel vähem skisofreeniat³⁴. Eesti lastekirjandusest nähtub, et lapse positiivse vaimse arengu toetamiseks on vajalikud metsa lähedal elamine või seal elavad sugulased; metsas elamise asemele on lasteraamatutes tekkinud metsas ära käimine, puhkemetsa külastus³⁵, mis rõhutab kergesti ligipääsetavate metsade olulisust. Eestis on küll metsa palju, kuid puhkeväärtuslikus mõttes võib esmatahtsaks pidada linna(lähedasi) metsi, mille puhul on kohati probleemiks kahandamine ja hakkimine uusarendustega³⁶. Samuti häirivad linnaelanikke ootamatud raied, mistõttu on soovitatav kooskõlastada raieload linnametsades kohaliku omavalitsusega³⁷ või viia need metsad linna omandusse. Kuigi linnametsadel on ka negatiivseid külgi nagu kuritegevuse riski võimalik tõus, peetakse üleilmselt vajalikuks nende pindala ja funktsionaalsuse kasvatamist³⁸. Metsaregistri andmetel on Eesti asulate sees ja lähiümbruses (raadius 3 km) metsasus 34%, ning metsaeraldise ligipääsetavus lähimast teest on keskmisele 170m. Samas, hea ligipääsetavusega metsade seas on palju noori või raieküpseks saanud metsi, vähe vanu metsi.

³³ Russell, R., Guerry, A. D., Balvanera, P., Gould, R. K., Basurto, X., Chan, K. M., ... & Tam, J. (2013). Humans and nature: how knowing and experiencing nature affect well-being. *Annual Review of Environment and Resources*, 38, 473-502.

³⁴ Engemann, K., Pedersen, C. B., Arge, L., Tsirogiannis, C., Mortensen, P. B., & Svenning, J. C. (2018). Childhood exposure to green space—A novel risk-decreasing mechanism for schizophrenia?. *Schizophrenia research*.

³⁵ Lees 2014 Kuidas paistab mets lastekirjanduse aknast? *Õpetajate Leht* 2. mai.

³⁶ Orru, K. Roose, A., Ainsaar, M., Gutmann, R., Gauk, M., & Orru, H. (2015) Keskkond, tervis ja heaolu. Väljaandes Eesti inimarengu aruanne 2014/2015. SA Eesti Koostöö Kogu. Tallinn.

³⁷ Levald 2017 Linnamets pole vaid loodusand. *Sirp* 24.03.2017.

³⁸ Endreny, T. A. (2018). Strategically growing the urban forest will improve our world. *Nature communications*, 9(1), 1160.

Metsade struktuuri sobivust rekreatsiooniks on inimeste eelistuste tasemel palju uuritud. Üldiselt loetakse headeks puhkemetsadeks küpseid ja vanemaid metsi, kus lageraieid peaaegu ei ole, kuid mets on hõre³⁹. Eriti madala rekreatsioonilise väärtusega on noorendikud⁴⁰. Rekreatsioonilist väärtust kasvatavad paremad orienteerumisjuhendid ning teenuste ja vahendite pakkumine matkaradadel^{41,42}; puistu struktuuri osas vanade erikujuliste puude ja männikute suurem hulk (Vassiljev jt 2010) ning paljude surnud puudega metsakahjustuse minimeerimine^{43,44}. Kui vaadelda teemat metsamaastiku kontekstis, võib kitsaskohtadeks pidada tendentsi üheliigiliste ja lihtsa struktuuriga puistute osakaalu suurenemisele. Näiteks Saksamaal Swarzwaldis toovad looduses puhkajad häiriva faktorina välja loodusliku-ilmeliste puistute vähesuse ja taimestiku ühetaolisuse, monokultuurid⁴⁵. Ka Rootsi uuring näitab, et inimesed eelistavad erivanuselise leht-okas segametsa mõõduka määra kõdupuiduga⁴⁶. Eesti riigimetsa puhke- ja kaitsealasid külastavad inimesed on üldiselt metsa seisukorraga rahul⁴⁷.

4.8 Metsade tootlike funktsioonide säilitamine

Männi osatähtsus 1958. ja 1975. aastast (41,9 ja 40,6%) on langenud aastateks 2015 ja 2016 (32,6%) 8 - 9% võrra. Kuuse osakaal 1988. aastast (23,5%) on langenud 2015. ja 2016. aastaks ca 17% peale. Lehtpuude osatähtsus on 2016. a (Ks, Hb, Lm, Lv) kokku 48,5%, 1958. a 34,8%.

³⁹ Eggers, J., Holmgren, S., Nordström, E. M., Lämås, T., Lind, T., & Öhman, K. (2017). Balancing different forest values: Evaluation of forest management scenarios in a multi-criteria decision analysis framework. *Forest Policy and Economics*.

⁴⁰ Edwards, D., Jensen, F. S., Marzano, M., Mason, B., Pizzirani, S., & Schelhaas, M. J. (2011). A theoretical framework to assess the impacts of forest management on the recreational value of European forests. *Ecological Indicators*, 11(1), 81-89.

⁴¹ Nestra-Junolaine, L. (2014). Otepää looduspargi matkaradade kasutamine ja külastajate rahulolu uuring (Magistritöö Maaülikoolis).

⁴² Kaevats, G. (2015). Rekreatiivsete loodusturismitoodete arendamine RMK Oandu-Ikla matkatee näitel (Magistritöö, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž).

⁴³ Hansson, K., Külvik, M., Bell, S., Maikov, K. 2012. A preliminary assessment of preferences for Estonian natural forests. *Baltic Forestry* 18: 299-315.

⁴⁴ Nestra-Junolaine, L. (2014). Otepää looduspargi matkaradade kasutamine ja külastajate rahulolu uuring (Magistritöö Maaülikoolis).

⁴⁵ Mann, C., & Jeanneaux, P. (2009). Two approaches for understanding land-use conflict to improve rural planning and management. *Journal of Rural and Community Development*, 4(1).

⁴⁶ Nielsen, A. B., Olsen, S. B., & Lundhede, T. (2007). An economic valuation of the recreational benefits associated with nature-based forest management practices. *Landscape and urban planning*, 80(1-2), 63-71.

⁴⁷ Riigimetsa Majandamise Keskuse Külastuskorraldusosakond (2018) Külastajaseire RMK-s. RMK 2010. ja 2015. aasta külastajauuringu kokkuvõte.

Seejuures halli lepa osakaal on suurenenud 5,5% ehk 47 tuhandelt hektarilt (1958) 196 - 198 tuhandeni. Hall lepp ja kuusk aga jagavad samu kasvukohti.

Eesti metsade seisundi takseerimine ja seire ei anna head ülevaadet erinevate metsa poolt pakutavate ökohüvede kohta. Metsa majanduslike funktsioonidena nähakse valdavalt metsa puidulist ja süsinikusidumise väärtust, vähe on aga infot mittepuidulistest majanduslikest, ökoloogilistest, kultuurilistest ja sotsiaalsetest väärtustest.

Mittepuidulise tootesektori osale metsade majandusliku arengu raames pööratakse suhteliselt vähe tähelepanu ning selle kohta ei koguta samal määral statistikat kui puidusektori osas. Lageraied häirivad nii turismisektorit kui ka metsade sotsiaalset ja rekreatsioonilist funktsiooni ning puistute struktuurse ühtlustamise kaudu vähendavad bioloogilist mitmekesisust. Asulates elavatest inimestest on looduslikus seisundis mets kaugel: väherakendatud on asulalähedaste metsamaade kultuurilis-inspireeriv, hariduslik ja puhkeväärtus, sh mõju tervisele. Sellise ühefunktsionaalse metsakorraldamise praktika jätkumine ja puistu struktuuri optimeerimine puidutootmisele ohustab teiste metsaga seotud hüvede tulevikku.

Metsakultiveerimismaterjal

Metsaistutusmaterjali toodang on küll võrreldes 2010. aastaga suurenenud, kuid seoses erametsas metsauuendamise mahu kasvuga ei ole erametsaomanikele kodumaist metsaistutusmaterjali jätkunud. Puudujäägi katmiseks on metsaistutusmaterjali valdavalt sisse toodud Lätist ja Leedust. Keskkonnaameti info kohaselt on viimase 3 aasta jooksul toodud naaberriikidest sisse 11,3 miljonit metsataime. 2018 aastal uuendati ca 8 300 hektari erametsa. Selgelt on vajadus metsataimede ettekasvatamise suurendamise järele.

2019. aasta kevadeks on Eestis erataimlates kasvatatud taimi Keskkonnaameti antud hinnangu kohaselt ca 8,4 miljonit.

RMK seemnemajanduse eesmärk on tagada Eesti metsade metsapuuseemne vajaduse rahuldamine. 2018. aasta lõpu seisuga on kuuse seemne jääk 4 934 kg, millest 270 kg on kategooriaga „kvalifitseeritud“ (ehk seemla seeme).

Männi seemnevaru 2018. aasta lõpu seisuga on 3 070 kg, millest seemlaseemet on 868 kg. Kase seemne varu on 239 kg ning seemlaseemet ei ole.

Tootvaid kuuse seemlaid täna on 2 pindalaga 32,1 ha. Seitse kuuse seemlat (pindalaga 101 ha) on hetkel liiga noored, et sealt seemet varuda.

Geenireservimetsade pikaajaline kasutamine

Eestis eraldati 1985. aastal 10 ala kogupindalaga 3 540 ha geenireservimetsadeks, sh 1 arukase ala (417 ha), 5 hariliku kuuse ala (1 158 ha) ja 4 hariliku männi ala (1 965 ha). Toonaste eeskirjade põhjal nähti ette, et nii männi, kuuse kui arukase kohta peaks olema igast 6 geenireservimetsa (kokku 18) ehk arvuliselt täideti plaanist alla poole. Riigikorra muutuse ja muude põhjuste tõttu oli aastaks 2009 geenireservimetsade ainsaks juriidiliseks taustaks RMK peadirektori käskkirjad ja nende põhjal geenireservimetsade pindala 1 686 ha. Samal aastal RMK poolt tehtud inventuuri ja analüüsi põhjal sobis neist aladest geenireservimetsaks

1 154 ha. Nii Eesti Metsanduse Arengukavas aastani 2010 kui samas dokumendis aastani 2020 on prioriteediks seatud uute geenireservimetsade valimine kuid realsuses selleni jõutud pole. Geenireservimetsadel puudub seadusandlik taust, samuti ei ole olemas ei strateegiat ega laiapõhjalist kokkulepet selle kohta, kuidas metsapuude geneetiliste ressursside säilitamine in situ peaks Eestis toimuma. 1985. aasta strateegiline lähenemine oli, et Eestis peaks olema harilikul männil, harilikul kuusel ja kaseliikidel 3 geenireservimetsa rannikuvööndis ja sama palju mandrivööndis, alade suurus 200–500 ha okaspuude ja 100–400 ha lehtpuude puhul. Teiste puuliikide in situ säilitamist sel viisil oluliseks ei peetud. 2011. aastal lõppes EMÜs KIK-i finantseeritud projekt „Metsageneetiliste ressursside säilitamise strateegia ning metsakultiveerimismaterjali tootmise ja kasutamise strateegia lähteülesannete koostamine ning täiendavate vajakute kaardistamine“. Selles tehti ettepanek rakendada geneetiliste ressursside säilitamist in situ lisaks kuusele, männile ja arukasele ka sanglepale ning kõvalehtpuudele kuid seda väiksematel aladel kui 1985. aasta eeskirjades ette on nähtud.

4.9 Metsade kasutamise ruumiline planeerimine

Metsade kasutamise ruumiline planeerimine on Eestis varasemalt toimunud üldisel tasemel läbi maakonna- ja üldplaneeringute. Tuginedes piirkonna vajadustele on planeeringutes määratud puhke- ja kaitseotstarbelisi metsaalasid. Oluline on silmas pidada, et ruumiline planeerimine Eestis on avalik ja erinevaid huve tasakaalustav protsess, mistõttu peavad planeeringute koostajad arvesse võtma nii metsa ökoloogilisi, kultuurilisi kui majanduslikke väärtusi.

Planeeringutega seatud tingimused nn puhke- ja kaitsemetsadele on varieeruvad, pigem üldisel tasemel suunised metsaalade kasutuseks kindlal otstarbel (puhkamiseks või asula kaitseks nt müra eest). Üldplaneeringutega on seatud tingimusi ka metsade majandamisele, et saavutada teatud ruumiline eesmärk – nt puhkeotstarbeliselt kasutatav mitmekesine mets. Siiski on üldplaneeringutega metsade majandamise reguleerimine keeruline ja sageli mitte tulemuslik protsess. Kehtiva metsaseaduse § 23¹, mis näeb ette võimaluse elamu või asula kaitseks määratud metsale seada piiranguid uuendusraie tegemisel raieliigile ja lageraie tegemisel langi suurusele, on ühtlasi seotud maaomaniku nõusolekuga – piiranguid saab seada vaid kokkuleppel maaomanikuga. Metsa-alasid on käsitletud ka planeerimisseaduse § 75 lg 1 p 10, 14, 20 ja 21 järgi.

Eelkõige on metsaalasid üldplaneeringutes vaadeldud roheline võrgustiku osana. Rohevõrgustiku säilimise ja planeerimise olulisemad eesmärgid on elurikkuse kaitse ja säilitamine, kliimamuutuste leevendamine ja nendega kohanemine ning rohemajanduse, sh puhkemajanduse edendamine. 2018. aastal valmis rohevõrgustike planeerimisjuhend⁴⁸, mis annab suuniseid rohevõrgustiku planeerimiseks üldplaneeringutes. Juhendis on lähtekohaks võetud asjaolu, et rohevõrgustik on üldjuhul juba määratud kas maakonnaplaneeringu või varasema üldplaneeringuga. Käimasolevates üldplaneeringutes on eesmärgiks rohevõrgustiku tingimuste täpsustamine. Rohevõrgustiku kontekstis on metsade üks olulisem roll liikidele

⁴⁸ https://www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/rohevõrgustiku-planeerimisjuhend_fin.pdf

elupaikade pakkumine ja elupaikade vahelise sidususe tagamine, mis on osaliselt vastuoluline teise väga olulise rolliga, metsamajandusega. Liikidele elupaikade pakkumise võime sõltub ühest küljest konkreetse liigi nõudlusest elupaigale ja liikumisteedele, teisalt aga metsa majandamisest. Osade liikide puhul ei ole metsa majandamine (nt lageraielangid jms) olulise tähtsusega, samas kui teiste spetsiifilisemate elupaiganõudlusega liikide jaoks võib see olla elupaiku killustav ja rohevõrgustiku funktsiooni nõrgestav tegevus. Oluliste punktidenäi toodi senise olukorra analüüsil välja, et rohevõrgustikke planeerides tuleb tagada alade parem sidususe ning kasutustingimuste selgus, et tingimused oleksid siduvad ning tagaksid seega ka rohevõrgustike toimimise. Rohevõrgustikku ei saa siiski võrdsustada metsaga, vaid tegemist on erinevaid ökosüsteeme (sh ka niidud, märgalad jne) hõlmava sidusa võrgustikuga.

Valdavalt on üldplaneeringutes metsaaladele kasutuse reguleerimisel piiratud enamasti üldisemate, mitte metsamajanduslike tingimustega. Oma rolli mängib siin ka omavalitsustel puuduv voli ja oskusteave metsade majandamise järelevalve teostamiseks, samuti ei ole üldplaneeringute koostamisel enamasti nõutud metsanduseksperdi kaasamist. Lisaks kaitsevad üldplaneeringu protsessi käigus reeglina jõuliselt oma õigusi metsaomanikud, kes on huvitatud metsade majandamisest ja nõuavad omavalitsuselt kitsendavate tingimuste seadmisel rahalist kompensatsiooni. Kuigi ruumilise planeerimise eest vastutav Rahandusministeerium on seisukohal, et kui nt avalike huvide kaitseks piiratakse osal kinnistul lageraie tegemist, ei pruugi hüvitise maksmine olla põhjendatud⁴⁹, kaasneb selliste teemadega omavalitsuse jaoks keerukas läbirääkimis- ja vaidlusprotsess. Eelnevast tulenevalt on hetkel valdav seisukoht, et metsade kasutamise ruumiline planeerimine ja metsamajanduslik planeerimine tuleb hoida eraldiseisvana, et üldplaneeringuid mitte ebamõistlike vastasseisudega üle koormata (vt Levald, A 08.05.2020 „Metsa ruumiline planeerimine viib koostööle“).

Metsamajanduslik planeerimine, mis keskendub metsamajandusviisidele, omab kahtlemata samuti ruumilist mõju ning on kohapõhine. Suuremõõtmelist kogu metsamaastikku hõlmavat raiete ruumilist planeerimist kogu Eesti metsale läbi ei viida. Metsamajandamise mõju maastikele hinnatakse otseselt vaid väga ulatuslike raadamiste puhul, nimelt tuleb keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse kohaselt seda teha üle 100 ha suuruse pindalaga metsamaa raadamiseks. Raadamise korral muutub peale raiet maa sihtotstarve ning tegemist ei ole enam metsamaaga. Ruumilise ulatuse mõttes kontrollitakse metsateatiste menetlemisel raielankide maksimaalseid pindalasisid, mis erinevad raieliigiti ning kasvukohatüübiti, kuid ei hinnata mõju maastiku ilmele ega erinevate aastate raiete kumulatiivset mõju. Maastikulises mõttes taastumata lageraiealad võivad metsaseaduse mõttes olla uuenenud, mistõttu planeeritakse järgmised raiet naabrusesse. Kaitsealadel on osade kaitse-eeskirjadega seatud piirangud kas liigi kaitsekavadest või kaitseala kaitse-eesmärgist lähtuvalt (näiteks lendoravaga seatud piirangud metsa kõrgusele või teatud vanusega metsa osakaal piiranguvööndis metsise elupaigas).

⁴⁹ Rahandusministeeriumi 25.03.2020 kiri nr 14-11/1695-2 Kose vallavalitsusele

Maastike säästlik, üldsust kaasav ja kvaliteedieesmärkidest lähtuv planeerimine on ka Euroopa maastikukonventsiooni eesmärk, mis Eesti suhtes jõustus 1. juunil 2018. aastal⁵⁰. Selle järgi vajab metsade majandamise planeerimine erinevate huvitatud osapoolte, sh kohalike kogukondade kaasamist.

Kogukondade teavitamisega on tegelenud RMK kõrgendatud avaliku huviga metsaaladel, kus kaasatakse huvilisi metsade majandamisse riigiettevõttes kujunenud menetluskorra alusel⁵¹. Samuti on RMK raiete ruumilist planeerimist ning maastikuelementide sidususe hoidmist rakendanud seoses lendoravaga, mille puhul on RMK liigispetsialistidega konsulteerides loonud süsteemi teadaolevate pesitsuskohtade vaheliste ühendusteede ja astmelaudade säilimiseks ja rakendab seda ilma kaitsealasid loomata. RMK lendorava levikukoridorid ühendavad praegu ca 50 lendorava pesitsuskohta ja levikukoridoris ning peatuspaikades lähtutakse metsa majandamisel lendorava levikukoridoride planeerimise juhendist⁵².

RMK on toetanud läbi oma teadusprojektide ruumilise planeerimise ja mõjude hindamise tööriistu, millest üks tegeles ka nutika elurikkuse kaitsega Eesti loodus- ja majandusmetsades ning töötas välja ka ökoinformaatika lahenduse. Projekti tulemuste kohaselt⁵³ on praegune metsakaitsealade võrgustik elurikkust hästi toetav, kuigi on olemas ka elurikkuse tulipunkte, mis ei asu kaitsealadel ning millel on suur potentsiaal elurikkust säästva metsanduse korral paljudele metsaliikidele elupaiku pakkuda või mida saaks kasutada uute kaitsealade loomisel või raiete paremal ruumilisel planeerimisel.

4.10 Metsandus majanduses ja tööhõives

Arengukava eesmärkidel ja poliitikainstrumentidel on mõju nii majandatava metsamaa pindalale ja raiemahtudele (ja metsa kõrvalkasutusele) kui ka väärindatava või taastuvenergeetikas kasutatava ressursi mahule ning seeläbi majandusele laiemalt, sealhulgas tööhõivele, väliskaubandusele, lisandväärtuse loomisele. Samuti investeringutele nii metsamajandusse kui ka puidutöötlemisse.

2019. aastal moodustas sektori (puidu- ja paberitööstus, mööblitootmine ning metsamajandus) lisandväärtus Statistikaameti esialgsetel andmetel ligi 1,1 miljardit eurot (2011. a 0,66 miljardit eurot), mis moodustas Eesti kogulisandväärtusest 6,9% (2011. a 7,0%). Otsene lisandväärtus tihumeetri kohta oli SA Erametsakeskus andmetel aastal 2019 84 eurot (2011. a 67 eurot). Koos kaudse ja kaasneva lisandväärtusega oli näitaja 246 eurot (2011. a 179 eurot). Metsasektori

⁵⁰ <https://www.envir.ee/et/euroopa-maastikukonventsioon>

⁵¹ <https://www.rmk.ee/metsa-majandamine/metsamajandus/korgendatud-avaliku-huviga-alad>,
<https://www.rmk.ee/metsa-majandamine/metsamajandus/kaasamiskoosolekud>

⁵²

https://www.envir.ee/sites/default/files/lendorava_ktk_eelnou_kodukale.pdf

⁵³ https://media.rmk.ee/files/Nutikas_elurikkuse_kaitse_lopparuanne_taiendatud.pdf

ettevõtete investeringud põhivarasse on viimastel aastatel olnud suurusjärgus 300 miljonit eurot aastas, mis moodustavad Eesti ettevõtete kogu investeringutest ca 9%.

Sektori tööstuse osa (puidu-, paberi- ja mööblitööstus) moodustas kogu Eesti töötleva tööstuse müügitulust 24%.

Puidupõhiste toodete eksport 2020. a oli 2,4 miljardit €, osakaalu Eesti ekspordist moodustas 16,8%. Töötlemata puitu eksporditi 2019. a raiemahust 22% (2011. a 33,7%).

MAK teine alaeesmärk on Eesti metsasektori konkurentsivõime tõstmine läbi metsa puiduliste ja mittepuiduliste toodete ja teenuste väärtuse arendamise ja nende maksimaalse väärimise. Suurima osa lisandväärtusest annavad puidul baseeruvad tooted. Väärimise mõiste, mis samuti hõlmab jätkusuutlikku tootmist ja innovatsiooni edendamist, seob MAKi suuresti muude strateegiliste arengudokumentidega (vt. pt. 5).

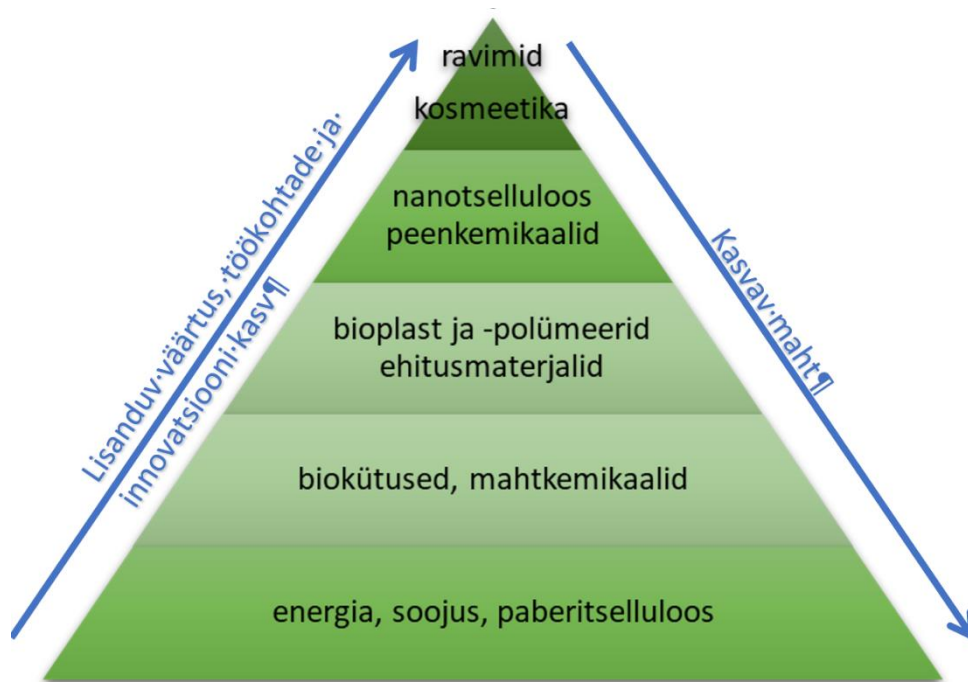
Näiteks MAK koos KEVAD⁵⁴-ga suunab puidu väärtuse optimeerimist paralleelses ja ringkasutuses (kaskaadkasutamisel, jäätmete taaskasutamisel jms)⁵⁵. Biomajanduses eeldatakse tooraine väärtuse suurenemist, mida illustreeritakse tihti mahu ja produktide väärtuse püramiidiga (joonis 3)^{56,57}. Ressursikasutuse suunamisel tuleks eelistada püramiidi põhjast kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste poole liikumisele, mis sisaldab ka majanduskasvu ja töökohtade loomise elementi.

⁵⁴ Keskkonnavaldkonna arengukava 2030. Koostamise algusetapis. <https://www.envir.ee/et/kevad>

⁵⁵ Biomassi astmelise kasutamise suunised koos hea tava näidetega puitbiomassi kohta. Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2019, [file:///C:/Users/Administrator/Downloads/ET0118916ETN.et%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Administrator/Downloads/ET0118916ETN.et%20(2).pdf)

⁵⁶ Toppinen A., Mikkilä M., Lähtinen K. (2019) ISO 26000 in Corporate Sustainability Practices: A Case Study of the Forest and Energy Companies in Bioeconomy. In: Idowu S., Sitnikov C., Moratis L. (eds) ISO 26000 - A Standardized View on Corporate Social Responsibility. CSR, Sustainability, Ethics & Governance. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92651-3_7

⁵⁷ Budzianowski W.M. (2017) *Renewable and Sustainable Energy Reviews* 70, 793–804, <http://dx.doi.org/10.1016/j.rser.2016.11.260>

Joonis 2 Puidubiomassi mahu ja produktide väärtuse püramiid, mille bio-põhiste toodete loend põhineb Toppinen (2019) ja Budzianowskil (2017).

Joonis 2 illustreerib, kuidas biomajanduses kattuvad metsamajanduse ja energeetika- ja keemiatööstuse piirid. Seega saab MAK mõjutada kaudselt mitmeid sektoreid nagu keemia-, farmaatsia-, kosmeetika-, ehitus- ja muude materjalide tööstuse arengut ja soodustada kõrgepalgaliste töökohtade loomist.

Näiteks kasevineeri tootmisel jääb suures koguses üle kasekoort, mis tihti põletatakse energia ja soojuse tootmiseks. Eestis enim levinud arukase (*Betula pendula*) kooses leidub betuliini (ligi 30% kuivmassist), ühendit, mis annab kasele valge värvi. Betuliin ja betuliinhape on aga kõrgehinnalised bioaktiivsed ained farmaatsiatööstusele (retroviiruse-, vähi-, põletikuvastaste omadustega), mille ekstraheerimine looks suurema lisandväärtuse⁵⁸.

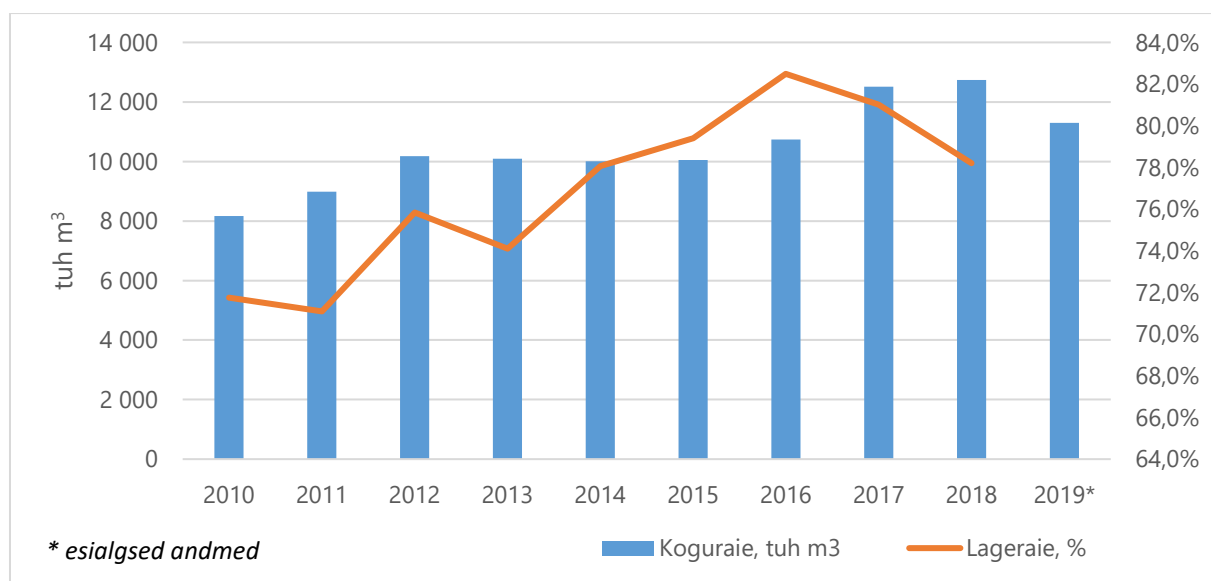
MAK soosib edendama puidu siseriiklikku maksimaalset töötlemist. Kuna puitbiomassi jätkusuutlik kogus on piiratud, määratleb MAK selle kasutamise prioriteedid. Näiteks vääridatakse Eestis vähe paberipuitu, millest suurem osa töötlemata eksporditakse. Veelgi märkimisväärsem kogus raiemahust (raidmed, küttepuit ja puidutöötlemise jäägid, lisaks raiemahus mitte kajastuvad raiejääk (sh oksad) ja hake mitte metsamaalt) aga rakendatakse peamiselt madalal vääridusastmel taastuenergia toodeteks⁵³. Kuigi mingit osa puidutöötlemise jääke saab kasutada plaaditööstuses või paberitselluloosi tegemisel, siis mitmetel põhjustel on see väga piiratud. Seega on Eestis olemas biomass, mida saaks

⁵⁸ A.E. Grazhdannikov, L.M. Kornaukhova, V.I. Rodionov, N.A. Pankrushina, E.E. Shults, A.S. Fabiano-Tixier, S.A. Popov, F. Chemat Selecting a Green Strategy on Extraction of Birch Bark and Isolation of Pure Betulin Using Monoterpenes, *ACS Sustainable Chem. Eng.* 2018, 6, 5, 6281–6288 doi/10.1021/acssuschemeng.8b00086

keemiliste, termomehhaaniliste või biotehnoloogiliste meetoditega töödelda suurema väärtusega toodeteks.

MAK-l on mõju taastuvressursile ja kõrgeimat lisandväärtust loovate biorafineerimistehnoloogiate rakendamisele ja kasutusele võtule Eestis, mis omakorda soodustab nii era- kui avalikus sektoris teadus- ja arendustegevust. Metsa biorafineerimine - biomassi jätkusuutlik töötlemine erinevateks turustatavateks toodeteks - on viimase paarikümne aasta jooksul teinud olulise arengu. Näiteks saab arendatud tehnoloogiate abil biomassist toota tselluloosisuhkrut. Biorafineerimistehases, mis asub juba olemasolevas puidutööstuse piirkonnas, saab nendest suhkrutest valmistada erinevaidprodukte: kütuseid (bioetanool, isobuteen (lennuki kütus), biokemikaale või muid biomaterjale. Heaks näiteks on Graanul Biotechi rajatud lehtpuidu fraktsioneerimise demotehas Imaveres, mis on tööstuslikus mastaabis võimeline tootma kõrge puhtusega puidu suhkruid ja ligniini, kasutades uudet eeltööstustehnoloogiat⁵⁹. MAK toetab selliselt oluliselt maapiirkondade üldist arengut, loob võimalused ekspordikasvuks ja aitab mitte ainult kaasa maapiirkonnas töökohtade hoidmisele, vaid uute loomisele.

Aastal 2019 oli esialgsetel andmetel koguraiemaht Eestis 11,3 miljonit m³. Raiemahu areng eelmisel kümnendil on toodud järgneval graafikul (Joonis 3).

Joonis 3 Raiemaht SMI hinnangul ning lageraie osakaal 2010-2019 (Allikas: Statistikaamet)

Joonis 3 näitab, et lageraie osakaal koguraiemahus on mõnevõrra tõusnud – 78% 2018. a vs 71% 2011. a. Raiemaht riigimetsades oli 2019. aastal 4,4 miljonit m³ (2011. a 3,6 miljonit m³) ning erametsades 6,9 miljonit m³ (2011. a 5,4 miljonit m³). Erametsade kavandatud raiemahust 2019. a oli 36% (2011. a 48,7%) plaanitud füüsiliste isikute ning 64% (2011. a 51,3%) juriidiliste isikute metsades⁶⁰.

⁵⁹ <https://sweetwoods.eu/>

⁶⁰ <https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/aastaraamat-mets-2019>

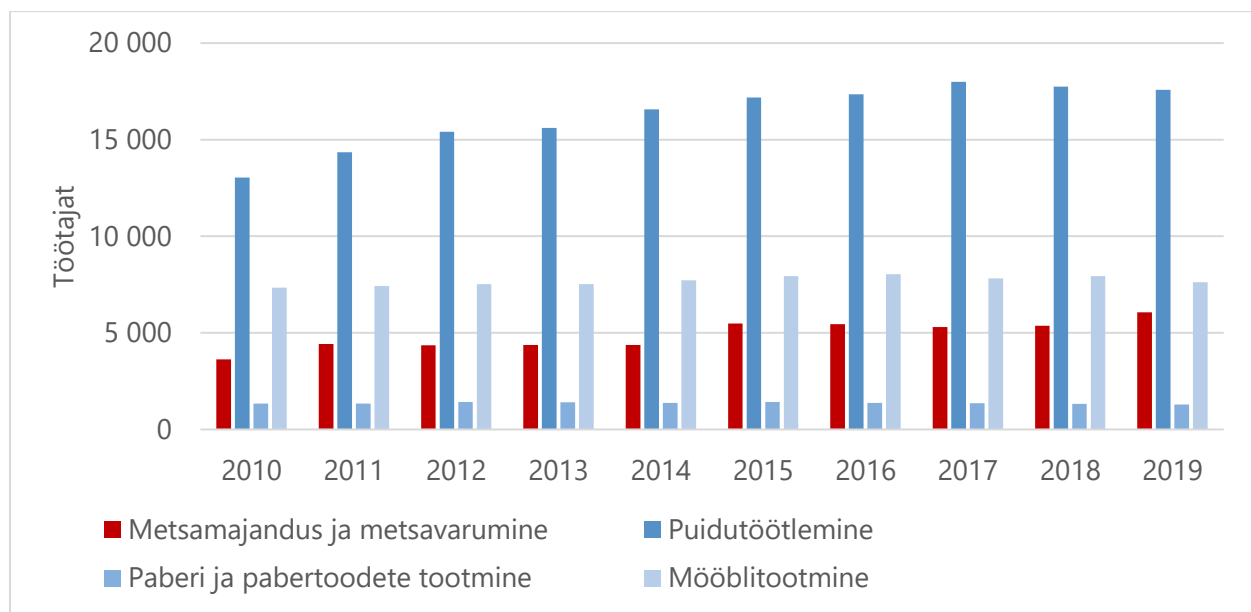
Majandustegevuse registrisse lisandus 2018. aastal 18 uut metsataimekasvatajat. Suurenes kultiveerimishuvi erametsas ja seega ka taimenõudlus. 2018. aastal kasutati metsaistutamiseks 33,3 mln taime. Populaarseim istutusartikkel oli kuusetaim, mida kasutati 19,3 mln tükki.⁶¹

Suurim taimekasvataja on RMK – ettevõtte taimlatest realiseeriti 2020. aastal 23,9 miljonit (2019. aastal 22,2 miljonit) metsataime, millest 23 miljonit (2019. aastal 22,1 miljonit) kasutati RMK metsauuenduseks. Teistele metsaomanikele müüdi 0,9 miljonit (2019. aastal 0,1 miljonit) metsataime. Keskmise müügihind oli 0,22 eurot/tk (2019. aastal 0,21 eurot/tk).

Kui arvestada keskmise avajuuretaime maksumuseks ilma käibemaksuta 0,2 eurot⁶², siis oli metsataimete kasvatus müügitulu ca 6-7 miljonit eurot. Sellele lisandub väiksemas mahus veel metsapuude seemnete müük (aastas ca 2 tonni).

Euroopa Liidu liikmesriikidest toodi 2018. aastal Eestisse sisse 5 mln metsakultiveerimiseks sobivat taime (müügiväärtusega ca 1 miljonit eurot). Populaarseim sisseveoartikkel oli harilikku kuuse paljasjuurne taim (92% kogu aastasest taimede sisseveost).

Otsene tööhõive metsamajanduses ja metsavarumise tegevusalal on oluliselt kasvanud perioodil 2010 (3624 töötajat) kuni 2019 (6060 töötajat; vt Joonis 4). Koos puidutöötlemise tegevusaladega oli otsene tööhõive metsa- ja puidutööstuse tegevusaladel 2019. aastal üle 32 tuhande (2010.a 25,3 tuhat).

Joonis 4 Töehõive metsanduse ja puidutöötlemise tegevusaladel (Allikas: Statistikaamet)

Kui arvestada ka kaudset (läbi tarneahela) ja kaasnevat (läbi tarbimisahela) mõju siis kasvab metsa- ja puidutööstusega seotud töökohtade arv rohkem kui kahekordseks – nt

⁶¹ <https://www.keskkonnaagentuur.ee/et/aastaraamat-mets-2018>

⁶² Vt näiteks: <https://www.systemseparation.ee/hinnakiri/>

Ernst&Young'i uuringus⁶³ toodud arvtuse kohaselt 2017. aastal 27,5 tuhandelt töötajalt (otsene tööhõive) 58,6 tuhandeni.

Seega on metsa- ja puidutööstus oluline tööandja, kus on otseseid, kaasnevaid ja kaudseid mõjusid arvestades hõivatud ligikaudu 10% Eesti kõigist töötajatest.

4.11 Metsanduse infrastruktuur

Metsaseadus maaparandust ei reguleeri, vaid märgib, et maaparandussüsteemide projekteerimine, ehitamine ja hoid käib maaparandusseaduse järgi. Samas maaparandusseadus sätestab korra vaid nendele süsteemidele, mis on registreeritud maaparandussüsteemide registris.

2014. aastal hinnati kuivenduskraavide vajaliku rekonstrueerimise maksumuseks Eesti erametsades 455 mln eurot ning teedega seotud investeerimisvajaduseks 317 mln eurot. Arvestades rekonstrueerimise tsükliks 25-30 aastat, on ligikaudne investeeringuvajadus erametsade infrastruktuuri korrashoiuks 25-30 mln eurot aastas⁶⁴.

Riigisisese toetusena rakendatakse SA Erametsakeskus kaudu metsamaaparandustööde toetust mille raames toetatakse järgmisi tegevusi⁶⁵:

1. maaparandussüsteemi uuendustööde kava koostamine;
2. kuivenduskraavi ja eesvoolul sette eemaldamine;
3. truubi uuendamine;
4. metsamaale kuni 25 meetri pikkuse ja keskmiselt 50 cm sügavuse voolunõva rajamine, millega juhatakse punktis 2 nimetatud veejuhtmelt sette eemaldamisel tekkinud mullavalli taha sulglohku kogunenud vesi kuivenduskraavi või eesvoolu;
5. tööde vastuvõtmise akti koostamine.

RMK-l valmis 2020. aastal 16 451 (2019. aastal 22 139) hektarit kuivendussüsteemide uuendamise ja rekonstrueerimise projekte ja 333 (2019. aastal 330) kilomeetri teede rekonstrueerimise ja ehitamise projekte. Teede ja kuivendussüsteemide hooldus- ja uuendustöid teostati 2020. aastal 5,9 miljoni (2019. aastal 7,0 miljoni) euro suuruses summas 221 km ulatuses.⁶⁶

⁶³ Metsa- ja puidutööstuse sektori sotsiaalmajandusliku mõju analüüs; 2019.

⁶⁴

Eesti metsanduse arengukava aastani 2030 alusuuringu aruanne; Tartu Ülikool, Maaülikool; 2018.

https://www.envir.ee/sites/default/files/mak2030_alusuuringu_aruanne.pdf

⁶⁵ Erametsanduse toetuse andmise alused, taotluse kohta esitatavad nõuded, toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise kord, taotluse hindamise alused ning toetuse tagasinõudmise kord. Keskkonnaministri 14.04.2014 määrus nr 10. <https://www.riigiteataja.ee/akt/119012021010>

⁶⁶

RIIGIMETSA MAJANDAMISE KESKUS. Majandusaasta aruanne 2020.

https://media.rmk.ee/files/Majandusaasta_aruanne_2020.pdf

Puhkeradade ja puhkealade (telkimisalad, lõkkekohad) arendamisega metsades tegeleb Eestis peamiselt RMK: erinevaid RMK poolt pakutavaid looduses liikumise võimalusi puhke- ja kaitsealadel kasutati 2020. aasta jooksul kokku 2,9 miljonil (2019. aastal 2,6 miljonil) korral.

4.12 Metsanduse suunamine ja kaasarääkimine

Eesti metsapoliitika⁶⁷ sätestab küllalt põhjalikult riigi rolli metsanduses, kusjuures riigi kui metsaomaniku ning riigi kui võimu- ja järelevalveorgani funktsioonid on lahutatud. Riigimetsade majandamise organisatsiooni ülesannete hulka aga võivad kuuluda ka muud Vabariigi Valitsuse poolt antavad ülesanded, mis ei too kasumit ning mille täitmiseks vajalikud kulud kompenseerib riik.

Riik peaks hoolitsema selle eest, et majanduses ja ühiskonnas oleks olemas töötavad ja toimivad institutsioonid, mis tagaksid muutuva metsaomandi, metsa iseloomu ja ühiskondlike ootuste tingimustes metsa eri funktsioonide täitmise ja loodavate ja/või tekkivate väärtuste olemasolu.

Eesti metsanduse arengukava aastani 2030 algatamise ettepaneku koostamise käigus sõnastatud (Forest Europe jätkusuutliku metsamajanduse kriteeriumide ja indikaatorite süsteemis) probleemide seas ei leidu ühtegi sisulist probleemipüstitust riigimetsade majandamise või RMK toimimise kohta, millele tähelepanu täna juba ei pöörataks.

4.13 Metsaomandi struktuur ja kasutamistavad

Kokku oli 2020. aasta jaanuaris maakatastris arvel 2,286 miljonit hektarit metsamaad⁶⁸. Metsamaa kogupindalast oli SMI 2019. aasta mõõtmiste andmetel riigimetsa 1,19 miljonit ha ehk 51,2% (sellest RMK halduses 1,07 miljonit ha), erametsa 1,13 miljonit ha ehk 48,2% ning metsamaa omand oli määratlemata (tagastatav või erastatav maa, sh kinnistamata riigi reservmaa) 13 140 hektaril (0,6%).

Erametsaomanike maast kuulus füüsilistele isikutele 2019. aastal 57,8%, mis näitab olulist langust võrreldes varasemaga (2010. a 75,6%). 2019. aasta lõpu seisuga oli Eestis 104 311 erametsaomanikku, kellest 98 393 (94,3% erametsaomanike koguarvust) olid füüsilised isikud ja 5918 (5,7%) juriidilised isikud. Keskmine erametsaomandi suurus Eestis oli 10,7 ha, füüsiliste isikute puhul oli see näitaja 6,6 ha ja juriidilisel isikutel 78,6 ha.

Rekreatsiooniks loob aluse Eestis juurdunud igaüheõigus, võimalus käia metsades, millel ei ole eraomanike poolt seatud kitsendusi või mis ei ole külastamiseks suletud avalike ülesannete täitmise tõttu, nt reservaadid. Enam kui 90% kõigist metsadest on avatud. Põhja-Euroopa näitajast 98% on see madalam, kuid EL 28 keskmisest (68,6%) aga kõrgem.

⁶⁷ Eesti metsapoliitika (1997) Eesti metsanduse arenguprogramm – RT 1997, 47, 768.

⁶⁸ Aastaraamat Mets 2018

RMK on ehitanud ja hoiab kasutuses matkaradu, onne jms, mis täidavad ka loodushariduslikke ja kultuurilisi eesmärke. Üldist loodusest võõrandumist arvestades võib pidada kulutusi rekreatsiooniobjektidele ka edaspidi otstarbekaks. Radade monitoring näitab kasutusaktiivsuse tõusu.

Koriluse kohta ülevaatlikud andmed puuduvad, aga pigem see linnastumise ja elustiili muutuse tõttu väheneb. Ka majanduslikel eesmärkidel korilus (seened, marjad müügiks) pigem väheneb. Potentsiaali võib olla metsatoodetel baseeruva väikeettevõtluse edendamises. Praeguse majandamispraktika üheks kitsaskohaks on lageraied, mis põhjustavad inimeste ilmajäämist oma harjumuspärastest metsapuhkuse ja koriluse kohtadest⁶⁹.

Jahipidamise ja jahiturismi võimalusi piiravad pigem ulukite arvukus ja küttimise määr. Metsastruktuuri olulise piiranguna välja ei tooda⁷⁰.

Metsade pärandkultuurilist kasutamist on käsitletud peatükis "Mets kui elukeskkond ja pärandkultuuri kandja".

4.14 Metsandusteabe kogumine ning kasutamine

Metsaregister

Metsaressursi arvestuse riikliku registri ehk Metsaregistri eesmärk on arvestuse pidamine metsa paiknemise, pindala, tagavara, seisundi ja kasutamise üle. Metsaregistris hoitakse metsa inventeerimisandmeid ning metsateatiste, keskkonnaametnike välitööde, metsauuendus- ja metsakaitseeksperdiiside andmeid. Metsaregistri metsaportaali on mõeldud kasutamiseks avalikkusele Eesti metsade kohta info saamiseks ning metsakorraldajatele ja metsaomanikele riigiga suhtlemiseks. Infosüsteem võimaldab oma metsaga seotud asjaajamistel silma peal hoida ning esitada riigile taotlusi ja olla pidevalt kursis menetluse seisuga.

Infosüsteemil on ligikaudu 300 ametkondlikku kasutajat. Keskkonnaagentuur vastutab eraldiste ehk metsa inventeerimisandmete kontrollimise ja registrisse kandmise eest. Keskkonnaameti spetsialistid vastutavad metsateatiste sisestamise ja menetlemise eest. Keskkonnaamet teostab välitöid metsanduslike tegevuste kontrolliks ja keskkonnakahjude hindamiseks ning metsauuendus- ja metsakaitseeksperdiiside teostamiseks ning raiekavatsuste hindamiseks. Keskkonnaagentuur teostab välitöid registrisse kantavate metsa inventeerimisandmete kontrollimiseks.

Avalikkusele suunatud metsaportaali (AVE) kaudu saab vaadata enda kinnistuga seotud andmeid ning esitada metsateatise. Metsaportaali saavad vaatamiseks kasutada kõik huvilised, kuid metsateatiste esitamiseks ning oma metsa andmete täisulatuses vaatamiseks tuleb ennast tuvastada ID-kaardi või mobiil-ID abil.

⁶⁹ Remm, L., Rünkla, M., Lõhmus, A. 2018. How bilberry pickers use Estonian forests: implications for sustaining a non-timber value. Baltic Forestry, revision submitted.

⁷⁰ Alas, T. (2016). Kas jahiturismil on Eestis potentsiaali? Maa Elu 4.08.

Statistiline metsainventuur

Algselt (aastal 1999) oli statistilise metsainventuuri (SMI) eesmärk saada ülevaadet metsaressursist puidulisest ja pindalalisest vaatenurgast: jagunemine enamuspuliigiti, vanuseklasside, kaitsepõhjuste jms tunnuste alusel. Proovitükkide arv määrati lähtuvalt sellest, et riigi tasemel saaks metsamaa pindala hinnangu 1,5% täpsusega ja tagavara 5% täpsusega. Hinnang pannakse kokku viie aasta mõõtmisandmete alusel. Need eelduslikud veahinnangu piirid kehtivad kogu Eesti kohta käivatele hinnangutele, mitte konkreetse grupi (nt kogu pindala või tagavara ühe enamuspuliigi kohta). Hiljem on SMI-ga hakatud mõõtma ka täiendavaid tunnuseid, et koostada rahvusvahelisi aruandeid.

Esialgu oli aastas mõõdetavate proovitükkide hulk ca 4 000, millest pisut üle 2 000 oli metsas. Alates 2014. aastast traktivõrku tihendati ning hakati mõõtma 5 500 proovitükki aastas, millest ca 3 000 on metsas. Kuna tulemused pannakse kokku viie aasta mõõtmisandmetest, siis hetkel on kogu proovitükkide hulk 27 500, millest ca 15 000 on metsas.

Viimastel aastatel on Keskkonnaministeeriumi käest küsitud väga detailseid andmeid erinevate gruppide kohta (nt vanuseklasside ja enamuspuliikide ja kaitsekategooriate ja omandite lõikes surnud puidu kogused), millega igas grupis olevate proovitükkide hulk on tunduvalt väiksem, kui kogu proovitükkide hulk. Kui soovitakse omandite (5 gruppi), enamuspuliikide (7 grupp), 10 aastaste vanuseklasside (vähemalt 10 gruppi) ja kaitsekategooriate (3 gruppi) infot, siis kogu gruppide hulk on 1050 ning sellega on keskmiselt ühes grupis ainult 15 proovitükki, mis ei ole piisav kogu Eesti kohta üldistuste tegemiseks. Kuigi see 15 on keskmine, siis mõnes grupis on oluliselt rohkem, aga harva esinevates gruppides on neid oluliselt vähem, mistõttu ka hinnangu vead on väga suured.

5 MAK-i seos muude strateegiliste planeerimisdokumentidega

MAK on üleriigiline strateegiline planeerimisdokument. Sellest lähtuvalt võrreldakse MAK-i seost üleriigiliste strateegiliste planeerimisdokumentidega. Madalama taseme (maakondlikud, kohaliku omavalitsuse) strateegilisi planeerimisdokumente ei käsitleta.

Seonduvate strateegiliste planeerimisdokumentide väljaselgitamisel lähtuti MAK-i koostamise ettepanekust ja tuvastati seonduvad kehtivad (märts 2021) strateegilised planeerimisdokumendid. Asjakohaste strateegiliste planeerimisdokumentide selgitamiseks kontakteeruti Eesti iga ministeriumiga. Kirjeldatakse ka seost Riigikogus menetluses olevate strateegiliste planeerimisdokumentidega. Strateegilistes planeerimisdokumentides toodud eesmärgid võrreldakse MAK-i kavandis välja toodud eesmärkidega ja tegevussuundadega.

MAK-i vastavust seonduvate planeerimisdokumentidega kajastatakse kvalitatiivse eksperthinnanguga. Selle käigus tehakse kindlaks potentsiaalsed vastuolud muude kehtivate planeerimisdokumentidega. Planeerimisdokumendid, millega seost ei tuvastata, võib hindamise etapist välja jätta. Hilisema mõjuhindamise käigus tuleb välja pakkuda vajalikud muudatused MAK-i kavandis võimalike vastuolude eemaldamiseks.

5.1 ÜRO säästva arengu eesmärgid⁷¹

ÜRO on püstitanud 17 säästva arengu eesmärki millest kaheksa on MAK-i kontekstis olulised.

Säästliku metsanduse üks keskne põhimõte on multifunktsionaalsus. Seetõttu aitab arengukava kaasa suure osa ülemaailmsete säästva arengu eesmärkide saavutamisele, mh tervise ja heaolu, jätkusuutliku energiavarustuse, majanduse ja tööhõive, kliimamuutustega kohanemise, taristu, tööstuse ja innovatsiooni, linnade ja asumite ning säästva tootmise ja tarbimise eesmärkidele. Metsandusega on otseselt seotud vastava tegevuskava eesmärk 15 „Kaitsta ja taastada maismaa ökosüsteeme ning propageerida nende säästvat kasutamist; majandada metsi jätkusuutlikult ning peatada ja pöörata ümber pinnase halvenemine ja bioloogilise mitmekesisuse hävimine“. Arengukava käsitleb ennekõike eesmärgi 15 punktide 1 ja 2 täitmist, s.o tagada maismaaökosüsteemide ja ökosüsteemide pakutavate teenuste, eelkõige metsade kaitse, taastamine ja jätkusuutlik kasutamine. Samuti saavutada kõikide metsade säästlik majandamine, peatada metsade raadamine, taastada rikutud metsad ja suurendada kogu maailmas oluliselt metsastamist ja metsade uuendamist.

⁷¹ United Nations Sustainable development goals. <https://sdgs.un.org/goals>

Joonis 5 MAK-iga seonduvad ÜRO säästva arengu eesmärgid

MAK-i tegevussuundade hulgas on innovatsiooni arendamine jätkusuutlikkuse väärtustamine ja kaitstavate elupaikade parendamine.

5.2 EL-i kliima- ja energiapoliitika raamistik aastateks 2020-2030⁷²

2030. aasta raamistiku keskmes on kasvuhoonegaaside 40%-line vähendamine aastaks 2030.

Juhitakse tähelepanu sellele, et EL-il on vaja minna üle vähese CO₂-heitega majandusele, toetudes liidu kasvuhoonegaaside heite, taastuvenergia ja energiasäästu 2020. aasta eesmärkide poole püüdlemisel tehtud suurtele edusammudele.

Pärast 2013. aasta märtsis avaldatud rohelise raamatu⁷³ alusel sidusrühmadega konsulteerimist kinnitatakse teatises veelkord vähese CO₂-heitega majanduse poole püüdlemise tähtsust, mis tagab konkurentsivõime ja taskukohase energia tarbijatele, soodustab majanduskasvu ja uute töökohtade loomist ning suurendab energiavarustuse kindlust, vähendades samal ajal sõltuvust energiaimpordist.

Poliitika põhimõtted on:

- EL-i kasvuhoonegaaside heite 40%-line vähendamine aastaks 2030 võrreldes 1990. aasta tasemega, mille saavutamiseks kasutatakse ainult liidusiseseid meetmeid. Nende meetmete hulka kuulub heitkogustega kauplemise süsteemis heitkoguste vähendamine 43% võrreldes 2005. aastaga ning lisaks sellele liikmesriikide meetmed

⁷² Kliima- ja energiaraamistik 2030. <https://www.consilium.europa.eu/et/policies/climate-change/2030-climate-and-energy-framework/>

⁷³ ROHELINE RAAMAT Kliima- ja energiapoliitika raamistik aastani 2030. Euroopa Komisjon. 2013 Brüssel <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=celex%3A52013DC0169>

heitkoguste 30%-liseks vähendamiseks heitkogustega kauplemise süsteemist väljapoole jäävates sektorites;

- taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu suurendamine vähemalt 27%ni EL-is tarbitavast energiast, mis on siduv EL-i, kuid mitte liikmesriikide tasandil, et liikmesriigid saaksid oma eesmärkide võimalikult kulutõhusaks saavutamiseks paindlikult tegutseda;
- heitkogustega kauplemise süsteemi reform, milleks luuakse uus turustabiilsusreserv ning karmistatakse heitkoguste aastaseid piirmäärasid pärast 2020. aastat. Koos käesoleva teatisega avaldati seadusandlik ettepanek reservi loomiseks;
- veelgi parem energiatõhusus, mis on vajalik konkurentsivõime, energiavarustuse kindluse ja säästvuse tagamiseks. 2012. aasta energiatõhususe direktiivi läbivaatamine 2014. aasta teises pooles aitab kehtestada tulevast energiasäästupoliitikat;
- uus Euroopa juhtimissüsteem energia- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks. Liikmesriikidel tuleks koostada konkurentsivõimelise, kindla ja säästva energia siseriiklikud kavad, mis esitatakse läbivaatamiseks ja hindamiseks komisjonile;
- põhinäitajad konkurentsivõime, kindluse ja säästva energia kõigi tahkude arengu jälgimiseks.

5.3 EL-i elurikkuse strateegia aastani 2030⁷⁴

Uues elurikkuse strateegias käsitletakse elurikkuse kao peamisi põhjuseid, nagu maa ja mere jätkusuutmatu kasutamine, loodusvarade ülekasutamine, saaste ja invasiivsed võõrliigid. Lisaks on strateegia eesmärk muuta elurikkusega seotud kaalutlused EL-i üldise majanduskasvu strateegia oluliseks osaks. Muu hulgas tehakse strateegias ettepanek kehtestada siduvad eesmärgid, et taastada kahjustatud ökosüsteemid ja jõed, parandada EL-i kaitsealuste elupaikade ja liikide seisundit, tuua põllumajandusmaale tagasi tolmeldajad, vähendada saastet, suurendada linnades haljastust, soodustada mahepõllumajandust ja muid elurikkust hoidvaid põllumajandustavasid ning parandada Euroopa metsade seisundit ning tagada Euroopa metsade rangem kaitse.

Strateegias esitatakse konkreetsed meetmed, et Euroopa elurikkus hakkaks taastuma. MAK-ga seostuvad neist järgmised:

Kaitsta õiguslikult vähemalt 30% EL-i maismaast ja 30% EL-i merealadest ning lõimida tõelisse üleeuroopalisse loodusvõrgustikku ökoloogilised koridorid;

Kaitsta rangelt vähemalt kolmandikku EL-i kaitsealadest, sealhulgas kõiki EL-is veel alles olevaid loodus- ja põlismetsi;

⁷⁴ Euroopa liidu elurikkuse strateegia aastani 2030 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/eu-biodiversity-strategy-2030_et

Hallata kõiki kaitsealasid tulemuslikult ning määrata selleks kindlaks selged kaitse-eesmärgid ja -meetmed ja seirata neid asjakohaselt;

Esitada 2021. aastal, pärast mõjuhindangu tegemist, ettepanek EL-i õiguslikult siduvate looduse taastamise eesmärkide kohta;

Taastada 2030. aastaks olulised kahjustatud ja suure süsinikuvaruga ökosüsteemidega alad;

Tagada, et elupaikade ja liikide seisund ei halvene; ning et vähemalt 30% ebasoodsas või ebapiisavas seisundis elupaikadest ja liikidest saavutab soodsa looduskaitse seisundi või vähemalt näitab positiivset suundumust;

Istutada EL-is kolm miljardit uut puud, järgides igakülgset ökoloogilisi põhimõtteid.

Kavas on teha elurikkuse kaitsmiseks kättesaadavaks 20 miljardit eurot aastas, kasutades mitmesuguseid allikaid, sealhulgas EL-i ning riikide ja erasektori vahendeid. Looduskapitali ja elurikkusega seotud kaalutlused muudetakse äritavade osaks.

Eesmärgiks on ka muuta EL ülemaailmse bioloogilise mitmekesisuse kriisiga tegelemisel maailmas juhtivaks jõuks. Euroopa Komisjon kasutab 2021. aastal toimuval bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osaliste konverentsil kõiki välistegevuse ja rahvusvaheliste partnerlussuhete vahendeid, et luua uus ambitsioonikas ÜRO üleilmne elurikkuse raamistik.

Metsanduse valdkonnaga seondub strateegia kõige otsesemalt läbi metsade kaitse ja seisundi parandamise eesmärgi. Samuti seondub MAK kaitsealuste elupaikade ja liikide seisundi parandamise ning ökosüsteemide taastamise eesmärkidega. EL elurikkuse strateegia kohaselt tuleb tõhustada metsade kaitset ning pöörata enam tähelepanu metsadega seotud elurikkuse aspektidele, sealhulgas kaitstavate metsaelupaikade ning liikide kaitsele.

5.4 Euroopa rohelepe⁷⁵

Euroopa rohelistes kokkuleppes esitatakse tegevuskava, et

- edendada ressursside tõhusat kasutamist liikumisel puhta ringmajanduse suunas;
- taastada bioloogiline mitmekesisus ja vähendada saastet.

EL-i eesmärk on saada 2050. aastaks kliimaneutraalseks. Selle eesmärgi saavutamiseks tuleb meetmeid võtta kõigis majandussektorites, sealhulgas:

- investeerida keskkonnasõbralikesse tehnoloogiatesse;
- toetada tööstuse innovatsiooni;
- võtta kasutusele puhtamad, odavamad ja tervislikumad era- ja ühistranspordi vormid;
- vähendada energiasektori süsinikuheidet;
- tagada hoonete energiatõhusamaks muutmine;
- teha koostööd rahvusvaheliste partneritega ülemaailmsete keskkonnastandardite parandamiseks.

⁷⁵ Euroopa roheline kokkulepe. Euroopa Komisjon. Brüssel, 11.12.2019

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_et

MAK-I on kokkupuude ringmajandusega läbi asjaolu, et metsanduses on kohati olukord, kus teatud sortimentide väärtusahel katkeb toorme või pooltoodete faasis. Bioloogilise mitmekesisuse taastamisega on MAK-I oluline kokkupuude tegevussuundade „metsade tervislik seisund“ ja „metsade elurikkus“ kaudu. Kuna mõlemas strateegilises dokumendis on bioloogilise mitmekesisuse eesmärk sõnastatud sarnaselt, puudub kahtlus, et kavad võiksid järgmistes, detailsemates astmetes üksteisest lahkneeda.

5.5 Strateegia "Eesti 2035"⁷⁶

Erinevate valdkondade poliitikakujundajatele ning otsustajatele ühtset suunda andev strateegia "Eesti 2035" seab viis pikaajalist strateegilist sihti. Strateegilised sihid mõjutavad kõiki eluvaldkondi ning Eesti regionaalset arengut tervikuna.

Viis strateegilist sihti

Joonis 6 Eesti 2035 strateegilised sihid

Strateegia seab eesmärgiks, et aastaks 2050 on Eesti konkurentsivõimeline, teadmispõhise ühiskonna ja majandusega kliimanetraalne riik, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutuste põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil ära kasutada. Välja tuuakse majanduse vastutustundlikkust. Aluspõhimõttena on välja toodud kohalike ressursside väärdamise kasvu

⁷⁶ Strateegia „Eesti 2035“. Riigikogu II lugemisel. <https://valitsus.ee/strateegia-est-2035-arengukavad-ja-planeering/strateegia>.

ja suunda arvestada loodusvarade kasutamisel nii elurikkuse säilimise kui ka sotsiaalmajanduslike mõjudega.

MAK tähtsustab metsa väärindamist ja kaitstavate metsaelupaikade seisundi parandamist. Metsanduse arengukaval puudub vastuolu strateegiaga Eesti 2035.

5.6 Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“⁷⁷

Üleriigiline planeering on katus maakonnaplaneeringute koostamiseks, mis omakorda on aluseks üldplaneeringute koostamiseks. Viimasega täpsustatakse muuhulgas ka rohevõrgustiku paiknemist ning vajadusel on võimalik seada konkreetsed kasutustingimused või kitsendused maakasutusele.

Üleriigilise planeeringu põhisõnumiks on elamisvõimaluste tagamine Eesti igas asustatud paigas. Metsadega seotud teemasid on välja toodud nii elukeskkonna kvaliteedi kui vähemal määral ka majandustegevuse vaatenurgast.

Üleriigilises planeeringus on elukohana väärtustatud nii tihedamalt asustatud keskused kui ka maapiirkonnad, mille juures tuuakse olulise eelisena välja ka looduslikku elukeskkonda. Ökoloogiliselt puhtale tootmisele keskenduvat põllumajandust ja metsandust on peetud oluliseks töökohtade pakkujaks ja rohevõrgustiku ning ka kultuurmaastike säilimise kindlustajaks.

Planeering toob välja metsade tähtsuse suuremate linnade ümbruses, kajastades seda rohevõrgustiku sidususe ühe olulise faktorina. Lisaks rohevõrgustiku mõistele (planeeringuline meede, mis parandab loodushoiu olukorda ja kestliku arengu võimalusi) kasutab planeering ka rohetaristu mõistet (sisuliselt kattuvalt rohevõrgustikuga). Mõlema üheks oluliseks osaks on ka mets. Üleriigiline planeering toob välja rohevõrgustiku eesmärgid ja kohustab nendega arvestama ka muuhulgas metsamajandamiskavade koostamisel. 2012. a kehtestatud planeering annab hinnangu, et rohevõrgustiku säilitamise meetmed on maakonnaplaneeringutes üldiselt piisavad, kuid üldplaneeringutes tuleb rohkem tähelepanu pöörata nende piiride ja kasutustingimuste täpsustamisele.

Üleriigiline planeering toob ära ka roheline võrgustiku riigi tasandi tuumalad ja koridorid. Riigi tasandi suured tuumalad paiknevad Ida-Virumaal, Harjumaa ja Raplamaa ning Järvamaa piiril, samuti Pärnumaal; väiksemas ulatuses ka Kagu-Eestis, Peipsi ääres, Läänemaal ja Hiiumaal. Nendele tuginedes on välja toodud ka rohevööndid, mis osaliselt kattuvad Eesti metsasemate aladega ning näitavad ära ka piirkonnad, kus regionaalne mõju avaldub olulisemal määral.

Üleriigiline planeering määrab arengusuunad ruumilisel tasandil, MAK-i tegevussuunad ei ole suunatud konkreetsetele piirkondadele. See tähendab, et mõlemaid strateegilisi dokumente ei ole võimalik üksteisega võrrelda päris samadel alustel. Näiteks MAK ei näe ette konkreetset, millistes Eesti piirkondades millist tüüpi raiet teha. MAK-I ja üleriigilisel planeeringul on

⁷⁷ Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“ kehtestatud Vabariigi Valitsuse 30.08.2012 korraldusega nr 368. <https://www.rahandusministeerium.ee/et/ruumiline-planeerimine/uleriigiline-planeering>

puutumus looduskaitse eesmärkide osas. Üleriigiline planeering määrab rohevõrgustiku piirkonnad, MAK-i üks tegevussuundadest on metsade elurikkus. Mõlema dokumendi vahel vastuolud puuduvad, kuid palju sõltub ka MAK-i täpsemast rakendamisest (MAK tegevusprogramm koostatakse pärast arengukava kinnitamist).

5.7 Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“⁷⁸

Eesti riigi ja ühiskonna arendamise strateegia aastani 2030 siht on ühildada üleilmsetest arengusuundadest lähtuvad edukuse nõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega. Strateegia pakub välja eesmärgid ja tegevussuunad, mis võiksid olla aluseks ühiskondlikule kokkuleppele Eesti jätkusuutliku arengu osas. Tegu on kogu ühiskonnaelu haarava arengukavaga ning see on valdkondlike arengukavade koostamisel alusdokumendiks.

Säästev Eesti 2021 seab neli eesmärki:

1. Eesti kultuuriruumi elujõulisus
2. Heaolu kasv
3. Sidus ühiskond
4. Ökoloogiline tasakaal

MAK-l on mingil määral kokkupuude kõikide eesmärkidega (kultuuriruumi elujõulisuse hoidmine maastike kaudu, heaolu kasv läbi sisetulekute kasvu ja rekreatsioonivõimaluste, ühiskonna sidustamine läbi tööhõive tõstmise ja regionaalse tasakaalustamise, ökoloogiline tasakaal läbi säästva arengu põhimõtete järgimise).

MAK-i tegevussuunad ühtivad Säästev Eesti 21 eesmärkidega.

5.8 Rahvastiku tervise arengukava (RTA) 2020-2030⁷⁹

Arengukava eesmärk on tõsta Eesti inimeste oodatavat eluiga ja tervena elatud aastate arvu ning vähendada ebavõrdsust sugude, piirkondade ja erineva haridustasemega inimeste tervisenäitajates. Eesmärkide saavutamist kavandatakse kolme alavaldkonna kaudu: tervist toetavad valikud, tervist toetav keskkond ja inimesekeskne tervishoid. MAK-i eesmärgid ja planeeritud tegevused on tihedalt seotud teise RTA alavaldkonna ehk tervist toetava keskkonna loomisega. Tervist toetava keskkonna edendamise alaeesmärgiks seab RTA: kõikide Eesti elanike elukeskkond on muutunud tervist toetavamaks ning teave võimalikest keskkonnast tulenevatest terviseriskidest (näiteks metsatulekahju) ja nende vähendamise viisidest on õigel ajal kergelt kättesaadav. Tervist toetava keskkonna alaeesmärk käsitleb inimese tervist mõjutavat elukeskkonda. Elukeskkond tähendab inimest ümbritsevat sotsiaalmajandusliku, psühhosotsiaalse, loodusliku ja tehisliku keskkonna tegurite kogumit, mis mõjutab või võib

⁷⁸ Säästev Eesti 21. Heaks kiidetud Riigikogu 14.09.2005 otsusega.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/940717>

⁷⁹ Rahvastiku tervise arengukava 2020-2030. Riigikogu menetluses olev versioon.

<https://www.sm.ee/et/rahvastiku-tervise-arengukava-2020-2030>

mõjutada inimese tervist. Elukeskkond hõlmab nii kodu-, õpi-, töö- kui puhkekeskkonda (näiteks mets).

MAK-i strateegiline eesmärk on muuhulgas teadvustada ja hoida metsandusega seotud puhke- ja tervistavaid väärtusi, sh soodustada loodusturismi, luua uusi ja kvaliteetseid puhkemetsi ja matkaradasid ning toetada metsade puhkekasutust riigi eriplaneeringu või maakonna kohaliku omavalitsuse vastava teemaplaneeringu kaudu. RTA kohaselt on inimeste elukeskkonna loomisel ja parandamisel ning tervise toetamisel ja edendamisel kogukonnal ja kohalikul tasandil väga suur roll, sest just see on tasand, mis kujundab inimeste elukeskkonna avaliku ruumi ja väärtused ning puutub vahetult inimestega kokku. Seega mõjutavad MAK-s seatud eesmärgid ja ette nähtud tegevused positiivselt RTA-s seatud eesmärkide täitmist.

5.9 Heaolu arengukava 2016-2023⁸⁰

Arengukava üldeesmärk on tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu, samuti sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähenemine, sooline võrdsus ja suurem sotsiaalne kaasatus. Heaolu arengukava ja rahvastiku tervise arengukava on väga tihedalt seotud, toetades üksteise eesmärkide saavutamist. Inimeste võimalus igapäevaelus toime tulla ning ühiskonna- ja tööelus osaleda on märkimisväärselt mõjutatud nende tervisest, samas mõjutavad inimese tervist olulisel määral tema majanduslik toimetulek ning töö- ja elutingimused.

MAK-s planeeritud tegevused edendavad kõige enam heaolu arengukava alaeesmärgi „Tööjõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist“ edendamist. MAK seab eesmärgiks metsade kasutusega seotud tööhõive hoidmise ja võimalusel suurendamise, mh soovitakse edendada metsandussektoris töötavate inimeste kompetentse, parandades seeläbi kvalifitseeritud tööjõu pakkumist. MAK soodustab potentsiaalselt uudsema ja keerulisema kompetentsidega kõrgepalgaliste töökohtade lisandumist sektorisse, millel on omakorda positiivne mõju inimeste majanduslikule toimetulekule, vähendades seeläbi vajadust sotsiaalkaitse meetmete järele. MAK-l on positiivne mõju arengukavale.

5.10 Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021–2035⁸¹

Arengukava üldeesmärk on edendada Eesti inimeste teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut. MAK-i ja haridusvaldkonna arengukava ühendab läbiva põhimõttena ühiskonna ja looduskeskkonna säästev areng. Haridusvaldkonna arengukava kohaselt on haridusvaldkonna taristu ehitamisel ja arendamisel oluline arvestada

⁸⁰ Heaolu arengukava 2016-2023. Heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 30.06.2016 korraldusega nr 240. <https://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023>

⁸¹ Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021–2035. Riigikogu menetluses olev versioon. <https://www.hm.ee/et/kaasamine-osalemine/strateegiline-planeerimine-aastateks-2021-2035/eesti-haridusvaldkonna-arengukava>

ruumikvaliteedi põhimõtetega; õpikäsituse kaudu toetada üld- ja tulevikupädevuste arengut ja väärtushoiakute kujunemist, mis on eelduseks ühiskonna ja keskkonna säästva arengu tagamisel. MAK näeb ette meetmeid, mida võib seostada metsanduse ning sellega seotud ökoloogiliste, majanduslike ja (pärand)kultuuriliiste aspektide lõimimiseks erinevate üldhariduse õppeainetega, metsade rolli suurendamist õuesõppe programmides, õpetajate täiendkoolituste korraldamist, metsaga seotud hariduslike projektide toetamist ja koostöö võrgustike loomist koolide, KOV-ide ja ettevõtetega. Samuti seab MAK eesmärgiks metsandussektori erialaõppe populariseerimise ning kutse- ja kõrghariduse, sh täiendõpe programmide vastavusse seadmise metsasektori tuleviku tööturu vajadustega. MAK on kooskõlas Eesti haridusvaldkonna arengukavaga 2021–2035.

5.11 Noortevaldkonna arengukava 2021-2035⁸²

Arengukava üldeesmärgiks on tagada noorte avarad arenguvõimalused, turvatunne ja kindel tugi, mis loovad Eestit, mida noor tahab edasi viia. MAK-i ja noortevaldkonna arengukava ühisosa seisneb peamiselt loodus- ja elukeskkonna alaste hoiakute ja väärtuste edendamises. Noortevaldkonna arengukava fookuses on noored kui keskkonna valdkonna nügijad ja eestvedajad, kes omaalgatuste ning nutikate lahenduste väljatöötamise läbi on võimestatud ühiskonda positiivsed muutust tooma. Arengukava visioonina on sõnastatud noorte võimalus elada tervislikku ja täisväärtuslikku elu, mille eeldus on puhas ja mitmekesine loodus- ja elukeskkond. Tähelepanu pööratakse noorsootöösutuste taristu parendamisele ja nutika noorsootöö põhimõtete laiemale juurutamisele, mis loob eelduse ressursitõhusamaks tegevuseks. MAK on kooskõlas Noortevaldkonna arengukavaga 2021-2035.

5.12 Eesti keele arengukava 2021–2035⁸³

Arengukava üldeesmärk on tagada eesti keele elujõud ja toimimine esimese keelena kõigis eluvaldkondades, tagada igaühele õigus kasutada Eestis eesti keelt ning säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ja eestikeelset kultuuriruumi ning väärtustada teiste keelte valdamist. Eesti keele arengukava tähtsustab eesti keelt identiteedi kandjana – Eesti keel on osa Eesti riigi ja inimeste identiteedist. Arengukava kohaselt usub tugeva identiteediga inimene oma võimesse mõjutada Eesti riigi arengut ning väärtustab enam oma elu- ja looduskeskkonda ning selle eripära. Selgekeelne teavitustöö teeb elu- ja looduskeskkonda puudutavad juhised ja õigusaktid arusaadavaks, hea keeleoskus annab inimestele võimaluse keskkonnateemadel kaasa rääkida. MAK-i kavandis on ühe tegevussuunana välja toodud et "Kavandatakse meetmeid metsanduse ning sellega seotud ökoloogiliste, majanduslike ja (pärand)kultuuriliiste

⁸² Noortevaldkonna arengukava 2021–2035. Riigikogu menetluses olev versioon.

<https://www.hm.ee/et/noortekava-2035>

⁸³ Eesti keele arengukava 2021-2035. Riigikogu menetluses olev versioon.

<https://www.hm.ee/et/keelekava-2035>

aspektide lõimimiseks erinevate üldhariduse õppeainetega (nt matemaatika, keeleõpe, ajalugu)". MAK-I on arengukavaga puutepunkt, kuid seos ei ole oluline.

5.13 Kultuuri arengukava 2021-2030⁸⁴ ja selle siduskavad

Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020⁸⁵ lähtub veendumusest, et kultuur on üheks võtmeteguriks riiklike ja kohaliku tasandi eesmärkide saavutamisel ning kultuuripoliitika on tihedalt seotud mitme teise riikliku poliitikavaldkonnaga, sh haridus-, majandus-, sotsiaal-, keskkonna-, tööhõive-, lõimumis-, regionaal-, turismi- ja välispoliitikaga. Kultuuripoliitika ideaal on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ja luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ning mitmekesise kultuuriruumi arenguks ja kultuuris osalemiseks, kas loojate või loomingust osasaajatena. Prioriteetselt väärtustakse elukeskkonda, milleks on nii ehitatud ja kujundatud keskkond kui looduskeskkond, kui tervikut ning adutakse, et kvaliteetselt ehitatud keskkonna aluseks on nii kaasava disaini kui asjatundlikud ruumilised otsused, sh ollakse veendunud, et kvaliteetsel ehitatud keskkonnal on oluline roll riigi säästva arengu eesmärkide saavutamisel. Kultuuripärandi väärtustamisel ei ole aineiline ja vaimne pärand lahutatud ning kultuurimälestiste objektipõhine kaitse on laienenud keskkonna ja konteksti väärtustamisele ning tagada tuleb nii pärandi hoidmine kui selle sobiv kasutus.

Koostatav Kultuuri arengukava 2021–2030 lähtub globaalsetest ja Eesti-sisestest arengutrendidest: digipööre, rohepööre, rahvastikumuutused, sh rahvastiku vähenemine ja rahvastikuränne ning linnastumine, ning kriisidega toimetulek. Sihiks on võetud, et kultuur ja loovus on tihedalt lõimitud eri valdkondadega, toetades ühiskonna terviklikku ja kestlikku arengut ning aidates kaasa Eesti konkurentsivõimele, sotsiaalse ja majandusliku heaolu kasvule ning rahvusvahelisele kuvandile. Kõikidel inimestel sõltumata soost, vanusest, elukohast, sotsiaalsetest või majanduslikest tingimustest ning individuaalsetest erivajadustest on võimalus osaleda kultuurielus nii loojate kui osasaajatena. Eesti rikkalik vaimne ja aineiline kultuuripärand on hästi hoitud, uuritud ja teadvustatud, kultuuripärand on elavas kasutuses ja inimestele oluline, tagatud on kultuuripärandi pikaajaline füüsiline ja digitaalne säilimine ning kättesaadavus.

Kultuuriprogramm kirjeldab Kultuuriministeeriumi ja selle valitsemisala riigiasutuste osutatavad olulisemad teenused. MAK-s on hinnatud, et arengukava eesmärkidel on eeldatav positiivne mõju Eesti kultuuri järjepidevusele.

Samuti on mõjuna märgitud, et eeldatavalt on arengukava osa eesmärke ja/või meetmeid seotud otseselt elurikkuse säilitamise ja kaitsega või suunatud parandama elukeskkonda.

⁸⁴ Kultuuri arengukava 2021-2030. Koostamisel <https://www.kul.ee/kultuur2030>

⁸⁵ Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020. Vastu võetud Riigikogu 12.02.2014 otsusega. <https://www.riigiteataja.ee/akt/314022014002>

Arengukava rakendamine omab seega otsest mõju elu- ja looduskeskkonnale, sealhulgas inimeste elukeskkonnale nii regionaalsel kui ka kohalikul tasandil.

MAK prioriteetse probleemina on välja toodud, et loodushoidlike tavade ning metsaga seotud Eesti rahvakultuuri traditsioonide õpetamine koolides on ebapiisav. Probleemi taust: Eesti inimeste pärimuslik loodustundmine väheneb. Õppeasutustes ei käsitleta piisavalt talupojapärimuste ja esivanemate loodushoidlikke tavasid (nt looduslikke pühapaiku kui erakordset kultuuripärandit, traditsioonilisi metsakasutusviise). Liiga vähe tutvustatakse loodus- ja majandusmetsa ning püsi- ja intensiivmetsanduse erinevusi.

5.14 Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030⁸⁶

Arengukava seab eesmärgi viia eestimaalaste vaimne ja kehaline tasakaal ning heaolu Põhjamaade tasemele ning tagada kehalist aktiivsust soodustav elukeskkond koos kaasnevate teenustega, mis toetavad inimeste tervena elatud eluea pikenemist ja eneseteostust ning majanduskasvu. Liikumisel ja spordil on oluline ning kasvav roll eestimaalaste elujõu edendamisel, rikka elukeskkonna loomisel ja Eesti riigi hea maine kujundamisel. Rikka elukeskkonna all peetakse silmas sotsiaalselt vastutustundlikult arendatud ning kergesti kohandatavat liikumise ja spordiga seotud teenuspõhist ettevõtlus- ning kultuuriruumi.

Strateegia kohaselt peavad eri valdkonnad elanikkonna liikumise ja sportimise soodustamiseks tegema sisulist koostööd ning planeerimisel ja projekteerimisel käsitletakse liikumispaidu ning -alaid avaliku ruumi lahutamatu osana, sh peab sporditaristu olema kõigile kättesaadav.

MAK-l on puutepunkt arengukavaga läbi soovi tõsta riigimetsa külastatavust. Selleks on sotsiaalse ja kultuurilise tegevussuuna all ette nähtud uute matkaradade loomine ja olemasolevate hooldamine, mitmekülgseks kasutamiseks vajaliku taristu ehitamine ja rekonstrueerimine.

MAK toetab arengukava eesmärkide saavutamist. MAK tegevussuundade ja mõõdikute põhjal pole ette näha võimalikku konflikti arengukavaga.

5.15 Lõimuv Eesti 2020⁸⁷ ja Rahvastiku ja Sidusa Eesti arengukava 2021–2030⁸⁸

Lõimumispoliitika üldine eesmärk on ühiskonna sidususe suurendamine ja riigi põhirahvastikust erineva keele- ja kultuuritaustaga inimeste lõimimine ühiskonnaellu on

⁸⁶ Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030. Vastu võetud Riigikogu 18.02.2015 otsusega. <https://www.riigiteataja.ee/akt/320022015002>

⁸⁷ Lõimuv Eesti 2020. Vastu võetud Vabariigi Valitsuse 16.05.2016 otsusega nr 161. <https://www.kul.ee/kultuuriline-mitmekesisus-ja-loimumine/strateegilised-dokumendid/loimuv-eesti-2020>

⁸⁸ Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2021-2030. Koostamisel. <https://www.siseministeerium.ee/et/rahvastiku-ja-sidusa-uhiskonna-arengukava-2021-2030>

muutumas üha olulisemaks nii riigi stabiilsuse, majanduse kasvupotentsiaali kui ka ühiskonna heaolu seisukohast. Kultuuriline mitmekesisus ja erinevuste austamine toetab riigi arengupotentsiaali, kuid samas on see ka ühiskonnale katsumus. Sidususe saavutamiseks on vajalik ebavõrdsuse ja tõrjutuse vähendamine ning sotsiaalsete suhete, sidemete ja suhtlemise tugevdamine. Lõimumisprotsess on vajalik, et inimesed ei lahkuks Eestist ja et igaüks saaks rakendada oma potentsiaali täiel määral sõltumata vanusest, soost, etnilisest või rahvuslikust päritolust, usutunnistusest, puudest või seksuaalsest sättumusest. Senise lõimumispoliitika peamise sihtrühmana on nähtud valdavalt venekeelseid Eesti püsielanikke, kellel ei ole Eesti kodakondsust ja kes on valdavalt Vene Föderatsiooni kodanikud või määratlemata kodakondsusega isikud. Uue programmiperioodi tegevusi hakatakse suunama nii eesti emakeelega inimestele, pikka aega Eestis elanud muu emakeelega inimestele kui ka senisest enam uussisserändajatele, sh riigikaitse saajatele ja taotlejatele, rahvuskaaslastele ja tagasipöördujatele. Uus lõimumiskava postuleerib mh, et sidusa ühiskonna alustalaks on tugevad kogukonnad ja nendevaheline tugev koostöö sõltumata keelest ja päritolust ning seab sihiks kultuuriliselt mitmekesise, jagatud komberuumiga, turvalise, usaldusliku ja õnneliku Eesti. Lõimumisprogramm kajastab ainult Kultuuriministeriumi tegevusi.

MAK-I puudub seos arengukavaga.

5.16 Eesti looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine. Arengukava 2015–2020⁸⁹

Arengukava täitmine jätkub kuni eesmärkide täitmiseni (100% inventeeritud pühapaigad ja avalikkusele kättesaadav andmestik).

Arengukava lähtekohaks on vajadus tegeleda sihipäraselt looduslike pühapaikade, milleks võivad olla loodusliku välisilmega paigad ja maastikud, millega seostub ohverdamisele, ravimisele, palvetamisele vm religioossele tegevusele viitavaid folkloorseid, arheoloogilisi, ajaloolisi, etnoloogilisi vm andmeid ning ristipuud, millega seostub ajalooline matusekombestik, kui pärandiliigi teadvustamise ja säilitamisega ning selle üldeesmärk on korraldada ja tagada Eesti looduslike pühapaikade väljaselgitamine (inventeerimine) ja andmete kättesaadavaks tegemine. Arengukava elluviimisel saadakse ülevaade pühapaikade hulgast, paiknemisest ja piiridest, mis võimaldab riiklike ja maakondlike arengukavade koostamisel ning keskkonna ruumilisel planeerimisel ning põllumajanduslike ja erametsanduslike toetuste taotluste hindamisel, metsateatiste menetlemisel ja muude pühapaiku puudutavate haldustoimingute korraldamisel arvestada looduslike pühapaikade väärtustamise ja säilitamise vajadusega. Arengukava hõlmas perioodi 2015–2020 ning 2020. aasta lõpu seisuga on ajaloolised looduslikud pühapaigad inventeeritud Eesti 105 kihelkonnast 54-s, lisaks on olemas rahastus veel viie kihelkonna inventeerimiseks. Kuigi arengukavaga seatud eesmärki – inventeerida kõik Eesti ajaloolised looduslikud pühapaigad – ei saavutatud,

⁸⁹ Eesti looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine. Arengukava 2015–2020. Kinnitatud Kultuuriministri 10.03.2015 käskkirjaga nr 1-2/57

on arengukava raames tehtud inventeerimistööd väga oluline ja pikk samm looduslike pühapaikade kaitsel. Inventeerimistega koos on tutvustatud avalikkusele kaardistamise andmeid ja kogutud kohalike käest täiendavat informatsiooni pühapaikade kohta.⁹⁰ Arengukavaga ettenähtud tegevused jätkuvad 2021. aastal ja edaspidi kuni nende täitmiseni.

MAK-i sotsiaalse ja kultuurilise väärtuse tegevussuunas on arengukava eesmärgile reageeritud otseselt: Lõpetatakse ajalooliste looduslike pühapaikade inventuur, tagatakse andmestiku kättesaadavus (sh metsaregistris) ning rakendatakse meetmeid, et pühapaikade olemasoluga arvestataks metsas planeeritavate tööde tegemisel. Ajaloolisi looduslike pühapaiku ei majandata, kui see ohustab nende säilimist. Soodustatakse ajalooliste looduslike pühapaikade ja metsas asuvate pärandkultuuri/kultuuripärandi objektide paremat teadvustatust ja leitavust, muuhulgas mobiilsete rakenduste abil.

MAK toetab otseselt arengukava.

5.17 Riigikaitse arengukava 2017–2026⁹¹

Riigikaitsega seotud ohtude ja pingete ennetamine ja maandamine, heidutuse kasv sõjalise agressori vastu, riigi iseseisva kaitsevõime kiirem väljaarendamine, võime seista rünnaku vastu kogu ühiskonna tegevusega, võime kiirelt lahendada riigikaitse kriise ja konflikte, Eesti ühiskonna sidususe suurendamine ning valmisoleku tagamine seista vastu infosõjale.

MAK võib mingil määral mõjutada maastiku, millel ohu korral tuleb kaitset rakendada. Samas riigikaitse peab kohanema teda ümbritseva maastikuga, mitte maastik riigikaitsega.

Sellest lähtuvalt võib järeldada, et MAK-l puudub puutumus riigikaitse ja Riigikaitse arengukavasse.

5.18 Vabariigi Valitsuse Välispoliitika arengukava 2030⁹²

Eesti välispoliitika ülesanne on riigi ning kodanike julgeoleku ja heaolu kindlustamine ning huvide kaitsmine rahvusvahelistes suhetes. Väikese, avatud ja ekspordist sõltuva riigina on Eesti haavatav üleilmsetest muutustest.

Eesti välispoliitika tugevustena on muuhulgas välja toodud:

- stabiilne äri- ja ettevõtluskeskkond ning tegusad Eesti ettevõtted;
- majanduse ja heaolu kasv;
- paindlikkus, vähene bürokraatia, uuendusmeelsus ja kiire otsustusvõime;

⁹⁰ vt Eesti looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine. Arengukava 2015–2020.”

Aruanne. https://www.muinsuskaitseamet.ee/sites/default/files/alpak_2015_2020_aruanne.pdf.

⁹¹ Riigikaitse arengukava 2017–2026. Kiidetud heaks Vabariigi Valitsuse 29.06.2017 korraldusega nr 193. <https://www.kaitseministeerium.ee/riigikaitse2026/arengukava/>

⁹² Vabariigi Valitsuse Välispoliitika arengukava 2030. Kinnitatud Vabariigi Valitsus 9. juulil 2020. a <https://vm.ee/et/vabariigi-valitsuse-valispoliitika-arengukava-koostamine>

- Eesti loomulik loodus- ja elukeskkond, jätkusuutlik toidutootmine, kaasaegne põllumajandus- ja kalandussektor, mis on üha tugevamalt integreerunud üleilmsete toidu- ja biomajanduse tarneahelatega;

Välispoliitika üldeesmärk on:

- Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade, Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse kindlustatus rahvusvahelistes suhetes;
- heaolu kasv Eestis ning eestlaskonna huvide kaitse võõrsil;
- Eesti kasvav panus üleilmsesse kestlikku arengusse.

Eesmärgi täitmiseks nähakse ette muuhulgas järgmised mõõdikud:

- Eesti osatähtsus maailmakaubanduses – sellele aitab kaasa MAK-i alaeesmärk 2 (punktid 2 ja 3) ehk metsa maksimaalne väärimine (sh kallima toote eksport).
- Eesti positsioon maailma konkurentsivõime edetabelis – sellele aitab kaasa MAK-i alaeesmärk 2 (punkt 1) ehk metsanduse osaluse tõstmine teadus- ja arendustegevuses.

MAK on arengukavaga seotud läbi kõigi kolme alaeesmägi. Nähakse vajadust metsa kodumaal võimalikult väärimada. Selle läbi tõuseb ekspordipotentsiaal.

5.19 Energiamaajanduse arengukava aastani 2030⁹³

Eesmärgiks on tagada tarbijatele turupõhise hinna ning kättesaadavusega energiavarustus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu pikaajaliste energia- ja kliimapolitiika eesmärkidega, samas panustades Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamise ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu. Prioriteediks on seatud energiajulgeoleku suurendamine kohapealse energiatootmise kaudu, sh kasutades ka puitset biomassi kui taastuvat energiaressurssi.

Näiteks on eesmärgiks olemasolevates elektrijaamades kasutatavate kütuste valiku võimaluste suurendamine sh biokütuste ja turba kasutamine.

MAK-i kavandis tuuakse probleemvaldkonnana – millele arengukava peab keskenduma ja millel on otsene seos energiamaajandusega – välja ka metsade seos kliimamuutustega kohanemisega ja nende mõjude leevendamisega ning selleks vajalike investeeringute tagamine. MAK-i strateegilises raamistikus nähakse ette, et arengukava aitab kaasa ülemaailmsete säästva arengu eesmärkide saavutamisele, mh jätkusuutlikule energiavarustusele ja kliimamuutustega kohanemisele.

MAK-l vastuolu energiamaajanduse arengukavaga puudub. Tähelepanu tuleb pöörata asjaolule, kui palju MAK puidu väärimamisega seotud eesmärk võib mõjutada metsa kasutamist biokütusena ja seeläbi raskendada energiamaajanduse arengukavaga seotud eesmärkide saavutamist.

⁹³ Energiamaajanduse arengukava aastani 2030. Heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 20.10.2017. a korraldusega nr 285. <https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/arengukavad>

5.20 Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030⁹⁴

Seab eesmärgid põllumajandussektorile aastani 2035, käsitleb toidutootmist ja -julgeolekut ning keskkonda ja elurikkust. Arengukava üldeesmärk: Eesti toit on eelistatud, keskkond ja elurikkus on hoitud, toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukonnad on elujõulised. Ka MAK-i seisukohalt on oluline maakogukondade elujõulisus. Nii nähakse MAK-s ette, et metsade kasutusega seotud tööhõive hoidmiseks ja võimalusel suurendamiseks maapiirkondades hinnatakse metsa puidulise ja mittepuidulise kasutuse mõju ja potentsiaali maapiirkondade tööhõivele ning kavandatakse meetmeid selle potentsiaali realiseerimiseks. Põllumajanduse arengukava kohaselt tähendab hea maaelu seda, et maal on võimalik teha hästi tasustatud ja mitmekesist tööd, seal on atraktiivne elu- ja ettevõtluskeskkond ning aktiivsed ja ühtehoidvad kohalikud kogukonnad.

Põllumajanduse arengukava puudutab ka maakasutust, sh sätestab näiteks ka meetmete vajalikkust, mis kaitseksid väärtuslikku kõrge boniteediga põllumajandusmaad ja selle mullastikku, piirates kõrge viljelusväärtusega põllumajandusmaa hõlmamist mh metsastamisega.

Tuuakse välja, et Euroopa Liidu riikide võrdluses on Eesti suhteliselt hästi bioressurssidega varustatud, aga suurim kitsaskoht on madal lisandväärtus – endiselt on suur osatähtsus töötlemata või vähetöödeldud teravilja, toorpiima ja ka puidu ekspordil.

MAK-l ja arengukaval on puutepunkt ka maakasutuse pindalade osas. MAK näeb ette metsamaa pindala säilimist või tõusu. Tuleb jälgida, et tõusu soodustamiseks ei rakendata meetmeid, mis vähendavad väärtuslikku põllumaad.

Maaeluministerium on seisukohal, et põllumajandusmaadel tuleb metsastamist ja võsastumist vältida ja hoida need avatuna, sest põllumajandusmaastik pakub metsarikastele piirkondadele teistsugust liigirikkust ja seda tuleb soodustada. See on ka üks Euroopa ühise põllumajanduspoliitika uue perioodi eesmärkidest ning põllumajandusmaade metsastamine kindlasti seda eesmärki ei toeta. Mosaiikne maastik, kus avatud alad vahelduvad metsaaladega, on elurikkuse säilitamiseks oluline. Põllumajandusmaade metsastamisel kaovad avatud maastiku liigid, kes pakuvad põllumeestele vajalikke ökosüsteemi teenuseid (tolmeldamine, kahuritõrje jne).⁹⁵

⁹⁴ Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030. Eelnõu.

<https://www.agri.ee/et/pollumajanduse-ja-kalanduse-valdkonna-arengukava-aastani-2030>

⁹⁵ Maaeluministerium 05.07.2021 kiri nr 4.1-3/1170-1.

5.21 Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035⁹⁶

Eesmärgiks on seatud teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse koostoimes suurendada Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele. Teadmussiirde suuna ülesanne on tagada teadussüsteemi, ettevõtluskeskkonna ning ühiskonna teiste süsteemide koostoime selliselt, et eri valdkondades loodud uued teadmised, tehnoloogiad ja ideed leiaksid oskuslikult ja loovalt rakendust kestliku ühiskonna ja majanduse hüvanguks, sh suurendades ühiskonna üldist vastupanu- ja kohanemisvõimet kriisiolukordades ja globaalsete muutustega toimetulekuks. Kava kohaselt peab Eesti areng tuginema teadmuspõhiste ja innovaatiliste lahendustele. Rõhutab kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomise ja ekspordi kasvatamise vajadust, investeringute tagamist Eesti kõikides piirkondades ning kohalike ressursside väärindamise olulisust.

MAK-i kavandis toodud väärindamise tegevussuund ongi põhilises osas seotud teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni eesmärkidega. Pole ette näha, et MAK-i rakendamine võiks ohustada arengukava eesmärkide saavutamist.

5.22 Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021+⁹⁷

Eesti transpordipoliitika eesmärk on tagada elanikele ja ettevõtetele mugavad, ligipääsetavad, ohutud, kiired, nutikad ning kestlikud liikumisvõimalused. Üks tegevussuund näeb ette, et suurendatakse transpordisüsteemi konkurentsivõimet, arendatakse seda säästvalt, nutikalt ja kulutõhusalt, vähendatakse selle keskkonna jalajälge ning muudetakse taristul liiklemise ohutumaks. Teise tegevussuuna kohaselt tuuakse ühistransport inimestele lähemale ning muudetakse selle kasutamine mugavamaks targema planeerimise ja nutikama piletimüügikorralduse abil.

Arengukavas on suur rõhk keskkonnahoiu ja loodusressursside säästliku kasutamise teemadel, mis on olulised ka metsanduses. Tuuakse välja ka uute teenuste tekkeks eelduste loomine näiteks mehitamata õhusõidukite opereerimise võimaldamise kaudu, mis aitab muuhulgas kaasa metsandusega seotud järelevalve- ja kontrolltegevuse arendamisele. Nähakse ette ka metsloomade liikumisandmete kogumise süsteemi arendamist, et soodustada nende andmete põhjal uute teenuste loomist.

MAK-i kavand näeb tegevusena ette metsamaterjali transpordi muutumist kulu- ja süsinikuefektiivsemaks. Oluliseks peetakse metsaomanike, piirkondlike metsaühistute ja kohalike omavalitsuste koostööd, et tagada teede soodne seisukord. Heas seisukorras teede

⁹⁶ Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava 2021–2035. Eelnõu Riigikogus lugemisel. <https://www.hm.ee/et/TAIE-2035>

⁹⁷ Transpordi ja liikuvuse arengukava 2021+. Eelnõu. <https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/transport/transpordi-ja-liikuvuse-arengukava-2021>

olemasolu on vajalik mitmest aspektist, sh nii metsa majandustegevuseks, kõrvalkasutuseks (rekreatsioon, loodusturism, korilus), kohalike elanike juurdepääsuks kui ka pinnasekahjustuste vältimiseks.

MAK puidu metsast väljaveo mahu suurendamist ei plaani. MAK-i plaani kohta muuta transport kulu- ja süsinikuefektiivsemaks puuduvad täpsemad tegevussuunad või indikaatorid, mille põhjal hinnata vastuolu võimalikkust arengukavaga. Ideeliselt on mõlema kava eesmärk sarnane ja ei ole põhjust eeldada vastuolu.

5.23 Digiühiskonna arengukava 2030⁹⁸

Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi juhtimisel on tegemisel Eesti digiühiskonna 2030 arengukava, mis on jätkuks varasemale Eesti Infoühiskonna 2020 arengukavale. Tegemist on koostatava dokumendiga, mis on plaanis vastu võtta 2021. aasta esimeses pooles. Arengukava loomise eesmärgiks on luua pikaajaline strateegia väge täis Eesti digiühiskonna edu tagamiseks, kus kõik inimesed saavad parima digikogemuse. Arengukava on jaotatud kolmeks valdkonnaks: digiriik, ühenduvus ning küberturvalisus. Visiooniks on „Eesti täis digiväge“. Digiväelises Eestis on eesmärkideks, et digilahendused on lihtsad ja kättesaadavad nii inimeste elukorralduses kui majanduses.

Otseselt digiühiskonna arengukavas metsandust ei ole mainitud, kuid seos MAK-ga on olemas läbi järgmiste aspektide:

1. Metsamajandamise ja puidukaubandusega seotud informatsiooni digitaalse haldamise teenuste ja võimaluste parandamine (metsainventeerimisandmete ja metsateatiste esitamine ning registreerimine, elektroonilise veoselehe infosüsteem jt);
2. Metsadega seotud puhkekasutuse ja turisminduse teenuste digitaliseerimine ja laiem kättesaadavus ning kasutamine (matkarajad, vaatamisväärsused, ööbimiskohad, lõkkekohad jt). Parandatakse metsade ligipääsetavust erinevate valdkondade üleselt koostööd tehes ning erinevaid digitaalseid lahendusi kasutusele võttes.

MAK-l on vähesel määral kokkupuude arengukavaga, kuid MAK-i rakendamisest negatiivset mõju arengukava eesmärkidele ette näha ei ole.

5.24 Keskkonnavaldkonna arengukava 2030⁹⁹

Valdkonna arendamiseks on välja töötamisel keskkonnavaldkonna arengukava 2030 ehk KEVAD, mis koondab suure osa valdkonna erinevaid arengukavasid ühtsesse strateegiasse. MAK ei saa olema KEVAD-e osa. Kuna KEVAD on alles koostamisel, lähtutakse hetkel kehtivatest arengukavadest. MAK-i mõjude hindamisel on siiski oluline käimas olevat tööd silmas pidada.

⁹⁸ Digiühiskonna arengukava 2030. Eelnõu. <https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/infouhiskond/digiuhiskonna-arengukava-2030>

⁹⁹ Keskkonnavaldkonna arengukava 2030. Koostamise algusetapis. <https://www.envir.ee/et/kevad>

KEVAD koondab ühtse katuse alla erinevad arengudokumendid. Kuna KEVAD ja MAK hakkavad kehtima samas ajaraamis, siis on KEVAD-e puhul tegemist ühe olulisima arengukavaga, millega tuleb MAK-i koostamisel ja selle mõjude hindamisel arvestada. Samuti tuleb MAK-i mõjude hindamisel arvestada KEVAD-e raames koostatava Looduskaitse tegevuskavaga aastani 2030.

Mitmed hetkel kehtivatest arengudokumentidest on uuendamisel/loomisel, millest mõned lõimitakse KEVAD-e lisadeks:

- Looduskaitse tegevuskava aastani 2030 — valmib KEVAD-e raames.
- Eesti merestrategie meetmekava 2022-2027 — dokument valmib 2022. a alguses.
- Ringmajanduse strateegia/tegevuskava — dokument valmib 2021. a lõpuks ja kinnitatakse KEVAD-e lisana.
- Riigi jäätmekava 2023-2028 — dokument valmib 2022. a lõpuks ja kinnitatakse KEVAD-e lisana (seniks pikendatakse kehtivat jäätmekava).
- Veemajanduskavad — dokument valmib 2021. a lõpuks.
- Üleujutustega seotud riskide maandamiskava 2021-2027— dokument valmib 2021. a lõpuks.
- Nitraaditundliku ala tegevuskava perioodiks 2021-2024 — dokument valmib 2021. a kevadel.

Merestrategie meetmekavade¹⁰⁰, metsanduse arengukava ja riigi jäätmekava KSH¹⁰¹ protsessidega on alustatud paralleelselt. Aastal 2019 valmisid õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riiklik programm¹⁰² ning kiirgusohutuse riiklik arengukava¹⁰³, mille raames viidi läbi KSH-d.

5.25 Eesti metsapoliitika¹⁰⁴

Eesti metsapoliitika on metsanduse arengukava oluline alus. Eesti metsapoliitika kohaselt on metsanduse arengul kaks lahutamatu ja teineteisest tulenevat üldeesmärki:

¹⁰⁰ Merestrategie ajakohastatud meetmekava koostatakse 2021. aastal (seejärel uuesti 2027 jne). <https://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/merekeskkonna-kaitse/merestrategie>

¹⁰¹ „Riigi jäätmekava 2022–2028“ koostamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamine. Keskkonnaministri 15.03.2021 käskkiri nr 1-2/21/131. https://www.envir.ee/sites/default/files/riigi_jaatmekava_2022-2028_koostamise_ja_keskkonnamoju_strateegilise_hindamise_algatamine.pdf

¹⁰² Õhusaasteainete vähendamise programm. Kinnitatud keskkonnaministri 29.03.2019. a käskkirjaga nr 1-2/19/276. <https://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/valisohukaitse/ohusaasteainete-vahendamise-programm>

¹⁰³ Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027. Kinnitatud keskkonnaministri 23.01.2020 käskkirjaga nr 1-2/20/44 k. <https://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/kiirgus/kiirgusohutuse-riiklik-arengukava-2018-2027>

¹⁰⁴ Eesti metsapoliitika. Vastu võetud Riigikogu 11.06.1997 otsusega. <https://www.riigiteataja.ee/akt/73663>

- 1) säästlik (ühtlane, pidev ja mitmekülgne) metsandus, mille all mõeldakse metsade ja metsamaade hooldamist ja kasutamist sellisel viisil ja sellises tempos, mis tagab nende bioloogilise mitmekesisuse, tootlikkuse, uuenemisvõime, elujõulisuse ja potentsiaali praegu ning võimaldab ka tulevikus teisi ökosüsteeme kahjustamata täita ökoloogilisi, majanduslikke ning sotsiaalseid funktsioone kohalikul, riiklikul ja globaalsel tasandil;
- 2) metsade efektiivne majandamine, mille all mõeldakse kõigi metsaga seotud hüvede ökonoomset tootmist ja kasutamist nii lühi- kui ka pikaajalises perspektiivis.

Eesti metsapoliitika kohaselt on metsade majandamise ja keskkonnakaitse põhiprintsiibiks metsaressursside säästlik, pidev, ühtlane ning mitmekülgne kasutamine. Lähtuvalt sellest on metsade majandamise ja ökosüsteemide kaitse eesmärkideks bioloogilise mitmekesisuse säilitamine, metsade tervisliku seisundi parandamine ning puidu ja metsa kõrvalsaaduste ning mittemateriaalsete hüvede mahu ja väärtuse tõstmine.

MAK toetub suures osas Eesti metsapoliitika põhimõtetele, kuid arengukavana on MAK detailsem ja praktilisem, seades konkreetseid eesmärgid, mõõdikud ja tegevused nende saavutamiseks. Mõjude hindamisel tuleb jälgida MAK-i kooskõla metsapoliitika üldpõhimõtetega. Samas tuleb arvestada, et metsapoliitika on koostatud Eesti taasiseseisvumise järel ning vahepealse aja jooksul on põhimõtted ja vaated mitmetes aspektides oluliselt muutunud. Kindlasti aga kehtib üldprintsip, et metsi tuleb majandada viisil, et täidetud oleks lisaks majanduslikele funktsioonidele ka metsade ökoloogilised ja sotsiaalsed funktsioonid.

MAK mõjutab otseselt Eesti metsapoliitika arengut ja võib soovitada selles muudatusi.

5.26 Kliimapoliitika põhialused aastani 2050¹⁰⁵

Kliimapoliitika põhialuste kohaselt soodustatakse kodumaiste taastuvate energiaallikate järkjärgult laiemat kasutuselevõttu lõpptarbimise kõigis sektorites, pidades silmas ühiskonna heaolu kasvu ning vajadust tagada energiajulgeolek ja varustuskindlus. Soodustatakse kodumaiste bio- ning teiste taastuvenergiaressursside laialdast kasutuselevõttu nii elektri- ja soojusenergia tootmisel kui ka transpordikütustena.

Kliimapoliitika eesmärgistab metsade juurdekasvu ja süsiniku sidumise võime suurendamise tootliku ja kestliku metsamajandamisega ning pikas perspektiivis metsade süsinikuvaru säilitamise. Põhialuste kohaselt suurendatakse majandatava metsamaa tootlikkust peamiselt hooldusraie, puistute õigeaegse raie ja metsa kiire uuendamisega kasvukohatüübile sobilike puuliikidega. Majandatavates metsades rakendatakse paindlikke ja puistute kasvupotentsiaalset sõltuvaid raievanuseid, arvestatakse säästva metsanduse põhimõtetega ja hoolitsetakse elurikkuse säilimise eest.

Kliimapoliitika rõhutab puidukasutuse järjepideva edendamise ning süsinikuvaru suurendamise vajadust puittoodetes ja ehitistes, asendades sel viisil taastumatute loodusressursside

¹⁰⁵ Kliimapoliitika põhialused aastani 2050. Riigikogu 5.04.2017 otsus.

<https://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/kliima/kliimapoliitika-pohialused-aastani-2050-0>

kasutamist. Poliitika peab oluliseks kodumaise puidu kasutuse arendamist ja tootmist, näiteks ehituses puidu kasutuse suurendamist. Poliitika kohaselt soodustatakse senise metsamaa pindala säilimist ning teistes maakasutuse kategooriates eelistatakse süsiniku sidumise suurendamise ja heite vähendamise võtteid. Jälgitakse ja planeerimisel arvestatakse maakasutuse sektori trende.

Kliimapoliitika suunab metsanduse ja maakasutuse sektoris eelistama teadus-, arendus- ja innovatsioonisuundi, mis aitavad suurendada süsiniku sidumist ning leida alternatiivseid puidukasutusviise.

MAK-i eelnõu toetab kliimapoliitikat läbi eesmärgi väärindada puitu, säilitada või tõsta metsamaa pindala ja tõsta teadustegevuse ning innovatsiooni osakaalu. Pole ette näha MAK-i tegevussuundi, mis võiksid seada ohtu kliimapoliitika eesmärke.

5.27 Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030¹⁰⁶

Arengukava kohaselt on metsanduse eesmärk tagada muutuvates kliimatingimustes jätkusuutlik metsade majandamine. Tulevikus prognoositakse kõrgema õhutemperatuuri ja sademete kasvust tingituna ökosüsteemide primaarproduktiooni suurenemist, kuid samal ajal kiireneb ka orgaanilise aine lagunemine ning suureneb sellega seotud kasvuhoonegaaside heide. Kliimamuutuste tagajärjel muutuvad talved soojemaks ning muld ei külmu läbi, mis suurendab pindmise juurestikuga liigniisketes metsades eelkõige talviste tormikahjustuste esinemist ning raskendab metsatööde tegemist.

Kliimamuutused mõjutavad metsa elupaikade levikut ja sidusust, bioloogilist mitmekesisust, liikidevahelisi suhteid ja metsa kasvukohatüüpe. Kliimamuutustega kohanemise arengukava kohaselt võivad muutuvad kliimatingimused mõjutada Eesti olulisemate biomajandusharude, sealhulgas metsasektori toimimist, muuhulgas muutuste kaudu metsade koosseisus, produktioonis ja metsade ökoloogilises seisundis. Kava rõhutab investeringute suurendamise vajadust metsade infrastruktuuri ja inimeste teavitusse, et tagada puidukasutuse säilimine ja puidu kvaliteet ning suurendada sel teel süsiniku sidumist.

Suuremat tähelepanu on vaja pöörata metsataimekasvatusele, metsaselektioonile, puistute hooldamisele, metsakaitsele ja metsapatoloogiale. Kliimamuutuste tõttu kujutavad järjest suurenevat ohtu Eestis seni puuduvad või vähearvukad, kuid lähiriikides üha suuremaid kahjustusi põhjustavad liigid (sh invasiivsed võõrliigid). Oluline on pöörata tähelepanu ka metsade geneetilise ressursi säilitamisele ja majandamisele, mis võimaldab puuliikidel paremini kohaneda muutuva kliimaga.

¹⁰⁶ 1.24 Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030. Võetud vastu Vabariigi Valitsuse poolt 2.03.2017. <https://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/kliima/eesti-tegevused/kliimamuutustega-kohanemise-arengukava>

5.28 Looduskaitse arengukava aastani 2020¹⁰⁷

Arengukava on üks olulisemaid metsanduse arengukavaga haakuvaid arengudokumente. Looduskaitse arengukava kehtib kuni Looduskaitse tegevuskava aastani 2030 valmimiseni (koos KEVAD-ga). Looduskaitse arengukava seisukohast on olulisim põhimõte, et puitu varutakse viisil ja ulatuses, mis tagab metsade elustiku mitmekesisuse, tootlikkuse, uuenemisvõime, elujõulisuse ning potentsiaali praegu ja ka tulevikus. Ilma looduskaitsete piiranguteta majandatavates metsades kaitstakse metsaseaduse alusel vääriselupaiku, kus ohustatud või haruldaste metsaliikide esinemise tõenäosus on suur. Majandatavates metsades on oluline täiendavate, metsaelustiku säilimist toetavate piirangute järgimine metsa majandamisel, nagu seemnepuude, elus ja surnud säilikuude (elustikupuude) jätmine, monokultuurpuistute vältimine, metsade väetamisest loobumine, ohtlike taimekaitsevahendite (glüfosaatide) mittekasutamine, uute kuivendussüsteemide rajamise vältimine.

Looduskaitse arengukava seab eesmärgid range kaitse all olevate metsade osakaalule (mis on tänaseks saavutatud) ja tüpoloogilisele esindatusele (alakaitsitud olid laane-, salu- ja soovikumetsad). Arengukava kohaselt vajab täiendavat uurimist põlismetsa liikide elupaiganõudlus ning erinevate metsakasvukohatüüpide kaitstus. Rõhutatakse erametsatoetuste jätkumist kaitstavatel aladel.

MAK-i ühe mõõdikuna on välja toodud soodsas seisundis Natura 2000 metsaelupaigatüüpide arvu tõus ning halva tervisliku seisundi tõttu lageraiesse hinnatud puistute pindala.

5.29 Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030¹⁰⁸

Metsapoliitikas rõhutatud metsade mitmekülgse kasutamise kontseptsiooni toetab ka Eesti keskkonnastrateegia. Keskkonnastrateegia alapunkt 5.1.4 „Mets“ eesmärk on metsakasutuses ökoloogiliste, sotsiaalsete, kultuuriliste ja majanduslike vajaduste tasakaalustatud rahuldamine väga pikas perspektiivis.

Keskkonnastrateegia seab seoses metsandusega järgmised meetmed (tegevussuunad):

- Metsanduse arengu pikaajaline kavandamine majanduslike, sotsiaalsete, ökoloogiliste ja kultuuriliste vajaduste tasakaalustatud rahuldamisest lähtudes.
- Polüfunktsionaalsete metsade kasvatamist ja jätkusuutlikku kasutamist tagavate soodustuste, toetuste ja regulatsioonide süsteemi väljatöötamine.
- Metsandusalaste info- ja seiresüsteemide arendamine teadmispõhiste otsuste tegemise võimaldamiseks.
- Järelevalvesüsteemi tõhustamine ebaseadusliku metsakasutamise piiramiseks

¹⁰⁷ Looduskaitse arengukava aastani 2020. Heaks kiidetud Vabariigi Valitsuse 26.07.2012 korraldusega nr 332 <https://www.envir.ee/et/looduskaitse#Arengukava>

¹⁰⁸ Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030. Heaks kiidetud Riigikogu 14.02.2027 otsusega. <https://www.envir.ee/et/eesmargid-tegevused/strateegiline-planeerimine>

Keskkonnastrateegia kohaselt on metsaga seotud strateegiline küsimus järgmine: kas eelistada polüfunktsionaalset (üheaegselt majanduslikke, sotsiaalseid, ökoloogilisi ja kultuurilisi vajadusi rahuldavat) või monofunktsionaalset metsa? Järeldatakse, et monofunktsionaalsus välistab muud kasutamisi ja muudab metsa liiga haavatavaks nii majanduslikus kui ökoloogilises mõttes. Polüfunktsionaalne mets on stabiilsem ning vastupidavam haigustele ja olude muutustele ning, kui majanduslik nõudlus muutub, kiiremini kohaldatav uutele nõudmistele. Seega on keskkonnastrateegia kohaselt eelistatud polüfunktsionaalne mets.

MAK tähtsustab metsade mitmekülgset kasutust. Sealhulgas looduskaitse, kultuur, majandus. Tuleb jälgida, et MAK-i tegevussuunad ja mõõdikud mitmekülgse kasutuse eesmärgiga vastuollu ei lähe.

6 Eeldatavalt kaasnev oluline mõju

Eeldatavalt olulise mõju kirjeldamiseks on kasutatud mõjude hindamise metoodika kontrollküsimustikku¹⁰⁹. Küsimustik on mõeldud õigusaktide ja arengukavade kehtestamisega kaasnevate mõjude hindamiseks ja käsitleb kõiki riigi valdkondasid. Kuna käesoleva mõju hindamise eesmärk on lisaks looduskeskkonnale avalduvatele mõjudele hinnata ka muude valdkondade mõjusid, sobib kõike hõlmav õigusaktide mõjude hindamise metoodika ka antud juhul.

Vastavalt metoodikale on valdkonnad jaotatud järgmistesse rühmadesse:

1. Sotsiaalsed, sealhulgas demograafilised mõjud.
2. Mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele.
3. Mõju majandusele.
4. Mõju loodus- ja elukeskkonnale.
5. Mõju regionaalarengule.
6. Mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele.

Loetelu katab muuhulgas KeHJS §36 lg 2 p 4 toodud valdkonnad: mõju inimese tervisele, piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkus ja võimalik mõju Natura 2000 võrgustiku alale.

Kontrollküsimustik on toodud mõjude hindamise programmi lisa 1 „Mõjude kontrollküsimustik”. Mõjude hindamise programmi etapis on antud hinnang, kas MAKI võib olla oluline puutumus küsimusega ehk, kas mõju võib olla oluline. Olulisuse kriteeriumiks on hinnang, kuivõrd võib olla puutumus teiste strateegiliste planeerimisdokumentide eesmärkidega. Kui puutumus on võimalik, liigitub see eeldatavalt oluliseks mõjuks.

¹⁰⁹ Mõjude hindamise metoodika. Justiitsministeerium ja Riigikantselei. 2012.

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/mojude_hindamise_metoodika.pdf

7 Hindamisel kasutatav hindamismetoodika

MAK-i tasemega strateegilise planeerimisdokumendi mõjude hindamise eesmärk on tagada planeerimisdokumendi vastavus teiste sama ja kõrgema taseme dokumentidele. KSH eksperdirühm toimib MAK-i töögrupi kõrval konsultatsioonimeeskonnana, kes juhib tähelepanu riskikohtadele (võimalik vastuolu teiste strateegiate eesmärkidega) ja teeb ettepanekuid MAK tõhustamiseks. Tuleb tähele panna, et MAK-i eesmärk on suunata Eesti metsandust ja MAK eesmärk ei ole kaasa aidata teiste strateegiate eesmärkide saavutamisele. Küll ei tohi MAK teiste eesmärkide saavutamist takistada.

KSH eksperdirühm lähtub võimalike mõjude prognoosimisel ja MAK-i meeskonna konsulteerimisel lisas 1 „Mõjude kontrollküsimustik“ toodud metoodikast ja indikaatoritest. Käesoleva programmi koostamise poole peal andis Justiitsministeerium ja Riigikantselei välja uue metoodika¹¹⁰. 2021. aastal täiendati metoodikat, et viia see kooskõlla Vabariigi Valitsuse määrusega¹¹¹ ning uuendati metoodika struktuuri, terminoloogiat ning selgitati enam lahti mõjude hindamise etappe. Osaliselt täiendati ka kontrollküsimustikku sõnastades küsimusi täpsemalt. Mõjude hindamise etapis tuleb oluliseks loetud küsimused üle vaadata uue kontrollküsimustiku küsimuste redaktsioonis.

Asjakohasel juhul võib eksperdirühm teha ettepanekuid tegevussuundade seadmiseks ning täpsustamiseks vastavalt MAK eesmärkidele. See ei ole ekspertgrupi põhiülesanne ja tehakse juhul, kui vastavalt oma erialateadmistele nähakse potentsiaalseid parenduskohti. MAK-i eesmärkide seadmisesse eksperdirühm ei sekku.

Mõjude hindamise aruande täpsusaste on võrdne MAK-i täpsusastmega. Eesmärkide ja tegevuste puhul, kus MAK esitab suunad kvalitatiivselt (nt suureneb, väheneb), esitab ka mõjude hindamise aruanne mõju prognoosi kvalitatiivselt. Kvantitatiivsete näitajate puhul prognoositakse võimalusel mõju samal kvantitatiivsel tasemel.

MAK-i mõju NATURA aladele objektipõhiselt ei hinnata. NATURA hindamise eelduseks on planeeritava tegevuse ruumiliselt täpselt määratletud kirjeldus. MAK ei planeeri ruumiliselt määratletud arenguid. NATURA aladele avalduvat mõju hinnatakse vastavalt lisas 1 „Mõjude kontrollküsimustik“ toodud metoodikale. Hindamise eesmärk on jõuda veendumusele, kas

¹¹⁰ Mõjude hindamise metoodika. Justiitsministeerium ja Riigikantselei. 2021. <https://riigikantselei.ee/valitsuse-too-planeerimine-ja-korraldamine/mojude-hindamine>

¹¹¹ Valdonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord. Vabariigi Valitsus. 19.12.2019 määrus nr 117. <https://www.riigiteataja.ee/akt/123122019005>

MAK võib olla vastuolus loodusdirektiivi¹¹² ja linnudirektiivi¹¹³ ning Eesti seatud üldiste eesmärkidega.

MAK-i koostamisel ei ole käesolevaks hetkeks tekkinud põhimõttelisi arengustsenaariume, mida mõjude hindamises võrrelda. Null alternatiivina käsitletakse olemasolevate trendide jätkumist.

¹¹² Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ, 21. mai 1992, [looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta](#).

¹¹³ EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV 2009/147/EÜ, 30. november 2009, [loodusliku linnustiku kaitse kohta](#)

8 Isikud ja asutused, keda kavandatav tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle dokumendi vastu

8.1 Asjaomased asutused

Lähtuvalt MAK2030 kõrgetasemelise strateegilise planeerimisdokumendi olemusest on asjaomasteks asutusteks ministeeriumid. Strateegilise planeerimisdokumendi koostamise korraldaja on palunud ministeeriumitel oma seisukoha kujundamiseks kaasata vastavalt vajadusele oma valitsemisalas tegutsevad asutused ning esitada KSH programmile ühtne seisukoht.

- Haridus- ja teadusministeerium
- Justiitsministeerium
- Kaitseministeerium
- Keskkonnaministeerium
- Kultuuriministeerium
- Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium
- Maaeluministeerium
- Rahandusministeerium
- Siseministeerium
- Sotsiaalministeerium
- Välisministeerium

8.2 Muud huvitatud osapooled

8.2.1 Teadus- ja haridusasutused

- Eesti Maaülikool
- Tartu Ülikool
- Tallinna Tehnikaülikool
- Tallinna Ülikool
- Eesti Teaduste Akadeemia
- Luua Metsanduskool
- Eesti Kunstiakadeemia

8.2.2 Organisatsioonid

- Eesti Erametsaliit
- Eesti Keskkonnaühenduste Koda
- Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit
- Eesti Metsataimetootjate Liit
- Eesti Jahimeeste Selts
- Eesti Linnade ja Valdade Liit

- Eesti Looduskaitse Selts
- Eesti Loodusturismi Ühing
- Eesti Ornitoloogiaühing
- Eesti Metsatöötajate Ametiühing
- Eesti Märgalade Ühing
- Eesti Taastuenergia Koda
- Taarausuliste ja Maausuliste Maavalla Koda
- Eesti Metsa Abiks
- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda
- Eesti Maastikuarhitektide Liit
- Eesti Evangeelse Luterliku Kirik
- Eesti Metsaselts
- Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda
- Kotkaklubi
- Eesti Kaugmetsaomanike Liit
- Eesti Puitmajaliit
- MTÜ Eesti Kutseliste Mesinike Ühing
- Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing
- Keskühistu Eramets
- Eesti Metsasertifitseerimise Nõukogu MTÜ
- Eesti Metsloomaühing MTÜ
- Eesti Planeerijate Ühing
- Eesti Arhitektide Liit

9 Mõju hindamise ja selle tulemuste avalikustamise ajakava

september 2019	mõjude hindamise algatamine
detsember 2020	mõjude hindamise programmi ekspertgrupi leidmine
veebruar 2021	MAK struktuuri muudatused ja täiendused
märts 2021	MAK juhtkogu moodustamine
aprill 2021	MAK juhtkogu I kohtumine, MAK struktuur ja mõjude hindajate tutvustus
juuni 2021	MAK juhtkogu II kohtumine mõjude hindamise programmi tutvustamine
juuni 2021	mõjude hindamise programmi kohta seisukohtade küsimine asjaomastelt asutustelt
september 2021	mõjude hindamise programmi avalikustamine
november 2021	mõjude hindamise programmi nõuetele vastavuse kontrollimine ja nõuetele vastavaks tunnistamine
aprill 2022	MAK juhtkogu III, mõjude hindamise aruande ülevaatamine ja MAK täiendamine
juuni 2022	mõjude hindamise aruande kohta seisukohtade küsimine asjaomastelt asutustelt
september 2022	mõjude hindamise aruande ja MAK avalikustamine
oktoober 2022	mõjude hindamise aruande ja MAK kooskõlastamine asjaomaste asutustega
november 2022	mõjude hindamise aruande nõuetele vastavuse kontrollimine ja nõuetele vastavaks tunnistamine
detsember 2022	MAK vastuvõtmine

10 Strateegilise planeerimisdokumendi koostaja ja KSH eksperdirühm

10.1 Strateegilise planeerimisdokumendi koostaja

Keskkonnaministeerium

Narva maantee 7a, Tallinn 15172

Üldtelefon: 626 2802

Faks: 626 2801

E-post: keskkonnaministeerium@envir.ee

Esindaja: Andra Ainsaar; 6260716, andra.ainsaar@envir.ee

Pressiesindaja: Marju Kaasik 6262811, 5133165 marju.kaasik@envir.ee

10.2 Eksperdirühm

Strateegilise planeerimisdokumendi koostamise korraldaja viib mõjude hindamise läbi kahe hankega vastavalt programmi ja aruande koostamiseks. Sellest tulenevalt võib eksperdirühma koosseis aruande etapis muutuda. Juhul, kui eksperdirühma koosseis muutub, kaasatakse igal juhul mõjude hindamise aruande koostamisse vajaliku pädevusega valdkondade eksperdid programmis paika pandud mõjude hindamiseks.

ekspert	mõjuvaldkond	pädevus
Karl Kupits	KSH juhtekspert	vastab KeHJS §34 lg4
Jaak Järvekülg	KSH kaasekspert	kaasamine aruande etappi on vabatahtlik
Hendrik Puhkim	KSH kaasekspert	kaasamine aruande etappi on vabatahtlik
Olavi Grünvald	majandusvaldkonna ekspert	magistrikraad või sellele vastav haridus majandusvaldkonnas vähemalt 3-aastast töökogemust mõjuvaldkonnas
Nele Rent	kultuuripärandi ekspert	magistrikraad või sellele vastav haridus kultuuriteaduste valdkonnas

		vähemalt 3-aastast töökogemust mõjuvaldkonnas
Kalev Jõgiste	metsandusvaldkonna ekspert sh metsakasvatuse, metsakasvatuse planeerimine, metsapatoloogia ja süsinikuringe	magistrikraad või sellele vastav haridus keskkonna-, loodus-, põllumajandus- või metsandusvaldkonnas vähemalt 3-aastast töökogemust mõjuvaldkonnas
Siim Salmar	puidutöötlemise valdkonna ekspert sh mehaaniline kui keemiline väärindamine	magistrikraad või sellele vastav haridus keskkonna-, loodus-, põllumajandus- või metsandusvaldkonnas vähemalt 3-aastast töökogemust mõjuvaldkonnas
Raimo Pajula	ökoloogia valdkonna ekspert	magistrikraad või sellele vastav haridus keskkonna-, loodus-, põllumajandus- või metsandusvaldkonnas vähemalt 3-aastast töökogemust mõjuvaldkonnas
Häli Tarum	sotsiaalvaldkonna ekspert	magistrikraad või sellele vastav haridus sotsiaalteaduste valdkonnas vähemalt 3-aastast töökogemust mõjuvaldkonnas
Pille Metspalu	ruumilise planeerimise ekspert	Magistrikraad geograafias või maastikuplaneerimises. Vähemalt 3-aastat töökogemust mõjuvaldkonnas

11 Asjaomaste asutuste esitatud seisukohad

Lisatakse pärast seisukohtade laekumist.

Haridus- ja Teadusministeerium 15.07.2021	
<p>Täiendavalt toome välja veel kaks Kutsekoja uuringut: „Töötamise tulevikutrendid“ ja „OSKA COVID-19 eriuuring“, mille kasutamist võib kaaluda, kas 1.3.6., 1.9.2 ja/või mõne muu seotud teema küsimuste puhul.</p> <p>Uuringud toovad välja tööhõivet mõjutavad olulised tegurid lähima 10 aasta vaates. Metsandussektori vaates on oluline märkida, et tööturu arengus toimub rohepöörde võimendamine (ringmajandus, süsiniku neutraalsus, ressursisäästlikkus, elurikkus, kliimamuutus).</p> <p>Uuringud toovad välja ka oskused, mis Covidist hoogu said ja mis on olulised tööturu tulevikutrendide vaates. Kõige olulisemalt oskused, mis on vajalikud kõikides sektorites, on digioskused, suhtlemis- ja juhtimisoskused, enesejuhtimine, riskijuhtimine, kohanemisvõime, tootearendus, e-turundus loovus jm. Et kiireneva rohepöördega toime tulla, vajavad inimesed üha enam võimalusi arendada roheoskuseid. Seejuures tuleb üldoskuste omandamist metsandusvaldkonna kutseõppes mõõta ka läbi praktiliste probleemide lahendamise. Tulevikus on oluline töötajate erialaoskuste arendamise juures ka võime panustada elukestvalt enesearengusse. Nendele tööturu muutuvatele vajadustele peavad täiend- ja ümberõppe pakkumistega reageerima ka kutseõppeasutused. Kutseharidus koos paindlikkusega on muutumas järjest individuaalsemaks ning</p>	<p>Arvestatud. Excelis täiendatud veerud 1.3.6 ja 1.9.2. Soovitame võtta mõjude hindamisel arvesse ka nimetatud kahes uuringus väljatoodud.</p>

<p>haridussüsteemi subjektiks saab enam õppija ja kutseõppeasutused muutuvad enam ettevõtjaid kaasates teenusepakkujateks.</p> <p>Põllumajandus, metsandus, kalandus ja veterinaaria valdkonnal (ISCED-F õppevaldkondade jaotuses) sh metsandussektoril on viimastel aastatel tööjõuga probleem olnud ja on jätkuvalt raskuseid vajalike oskustega töötajate värbamisel. Selles sektoris on töötajatel lävend valdkonda vahetada kõrge. Kriisiperioodil on samas koondatud palju tööjõudu teenindus- ja majutussektoris, tulevikus ka põlevkivienergeetikas kaevanduse, õlitööstuse ja elektritootmise võimalike koondamiste jätkumisel jt sektorites. Seega otsivad paljud koondatutest juba tööjõuturul uusi väljakutseid uutes sektorites. Liikumas on ka tööjõudu, kes saavad kaasa tuua oskusi teistelt erialadelt sh tööstusest, autoremondi töökodadest, energeetikast jne. Metsandussektoril on siinjuures võimalus värvata uusi töötajaid, kes metsanduse erialadele tööle tulekuks vajavad kas täiendõpet või täiskasvanud õppijana paindlikke tasemeõppe võimalusi.</p>	
<p>Rahandusministeerium 12.07.2021 nr 15-4/4404-2</p>	
<p>1. Juhime tähelepanu, et programmis viidatud Justiitsministeeriumi poolt koostatud mõjude hindamise metoodika (2012) on Riigikantselei ja Justiitsministeeriumi koostöös ajakohastatud 2021. aastal. Programmis ja mõjude hindamisel tuleb lähtuda uuendatud metoodikast. Muuhulgas käsitleb uuendatud metoodika mõjude hindamist valdkonna arengukava koostamise käigus, mõõdikute kasutamist kriteeriumite ja näitajate süsteemis ning valdkonna arengukava aruandlust, samuti seoseid hinnatavate mõjuvaldkondadega. Palume</p>	<p>Osaliselt arvestatud. Programmi koostamise hetkel oli saadaval 2012. aasta mõjude hindamise metoodika. Uus metoodika avaldati programmi avalikustamise protsess alguses.</p> <p>Programmi koostamisel on kasutatud metoodika kontrollküsimustikku ja jäetud kasutamata muu juhendav osa. Kõrvutades uue metoodika kontrollküsimustikku vanaga, on näha, et osa küsimusi on mõnevõrra muudetud, kuid muutused ei ole põhimõtteliselt erinevad. St ei ole välja jäetud mingit teemat või</p>

<p>KSH programm täiendavalt läbi analüüsida ja viia vastavusse täiendatud metoodikaga.</p>	<p>ei ole sisse toodud täitsa uusi teemasid. Samas on muudatusi piisaval hulgal, et neid uuesti hindamata üle võtta. Kuna uuesti hindamine on sisuliselt töö algusesse minemine ja uuele küsimustikule vastused ei saa olema eeldatavasti oluliselt erinevad, siis jätkatakse programmis vana kontrollküsimustikuga, kuid programmis tehakse ettepanek aruande etapis oluliseks loetud küsimused üle vaadata uue küsimustiku sõnastuses.</p>
<p>2. Selgitamist vajab mõiste "metsasektor" tähendus, kuna nii MAK 2030-s kui KSH programmis kasutatakse seda mõistet puidutööstuse vastena, mis ei hõlma selliselt metsandusega seotud sotsiaalset ja kultuurilist ettevõtlust (turism, terviseliikumine, õuesõpe jms). Samas on metsasektori mõistet kasutatud programmis ka metsanduse konkurentsivõime alaeesmärgina (skeem ja loetelu lk 9). Metsanduse konkurentsivõime aluseks on ka sotsiaalsete ja kultuuriliste väärtustega arvestamine ja metsa kasutusfunktsioonide kaasav planeerimine. Tuleb nõustuda, et "Metsa majanduslike funktsioonidena nähakse valdavalt metsa puidulist ja süsinikusidumise väärtust, vähe on aga infot mittepuidulistest majanduslikest, ökoloogilistest, kultuurilistest ja sotsiaalsetest väärtustest" (programmis lk 19).</p>	<p>Osaliselt arvestatud. Sotsiaalse ja kultuurilise osa puhul on vajalik suurem rõhuasetus. Samas puudub "metsasektori" selge definitsioon. Metsasektor haarab ökoloogilist, majanduslikku ja kultuurilist mõõdet. Seda võib ka hindamisprogrammi erinevates osades näha. Ökosüsteemi teenuste osas võiks metsa spetsiifilise kasutusfunktsiooni puhul mainida ka kaitsefunktsioone: mets puhastab õhku ja vett, pakub varju tuule eest. Punkti 5.9 (Heaolu arengukava 2016 – 2023) tuuakse välja kõrge kvalifikatsiooniga töötajate vajadus metsasektoris. MAK soodustab uudsema ja keerukama kompetentsi tekkimist sektoris.</p> <p>Programmis ei ole metsasektorit käsitletud üksnes puidutööstuse vastena. Kontrollküsimustikus on metsa käsitletud ka puhke, kultuuri, tervise jm kontekstis.</p>
<p>3. Programmis lk 11 on tõdetud, et metsamajanduse olulisim negatiivne mõju elurikkusele tuleneb asjaolust, et Eesti metsade majandamine on lageraiepõhine. Sama pädeb ka metsamajanduse negatiivse mõju kohta sotsiaalsetele ja kultuurilistele väärtustele.</p>	<p>Arvestatud. Peatüki pealkiri sisu ise räägib elurikkusest. Täiendati p 4.4 lõiku 4 lageraiega.</p>

<p>4. Programmi lk 14 on märgitud, et kuivendus on ohuks veel looduslikuna säilinud veerežiimiga soometsade ja soostunud metsade seisundile ja elustikule. Meie hinnangul vajab lisaks kuivendusele käsitlemist ka lageraietega kaasnev mõju soometsade veerežiimile. Nimelt võib lageraiete tagajärjel ala muutuda veel liigniiskemaks ja seeläbi mõjutada oluliselt elustikku.</p>	<p>Arvestatud - täiendatud programmi teemat käsitleva lõiguga: "Metsade, eelkõige soometsade ja soostunud metsade, veerežiimile avaldavad mõju ka lageraied, mille tagajärjel väheneb aurumine ning tõuseb veetase. Antud mõju piirkonna elustikule võib olla erinev. Veetaseme tõus võib kompenseerida kuivenduse mõju aga kuivenduse puudumisel kiirendada soostumist ning mõjutada negatiivselt piirkonnas välja kujunenud metsaökosüsteeme."</p>
<p>5. Programmis lk 15 lause "Samuti on metsade säilimine väljaspool ruumilise keskkonna kavandamise haardeulatust ning Eesti nüüdisarhitektuuris kasutatakse liiga vähe puitmaterjali." Vajab täpsemat lahti kirjutamist ning mõju hindamisel käsitlemist. Ühte lausesse pandud mõtted käsitlevad metsa majandamise erinevaid alameesmärke. Kuidas on puitmaterjali kasutamine nüüdisarhitektuuris seotud inimese tervisekäitumisega või harjumusega metsas käia? Küll aga on need seotud metsade ruumilise keskkonna kavandamise võimaluste kitsaskohtadega. Edaspidises tekstis on teemat siiski enam analüüsitud. Kindlasti on "Üldist loodusest võõrandumise tendentsi arvestades kulutused rekreatsiooniobjektidele otstarbekad" (lk 17). Kas aga ka piisavad võrreldes metsasektori puidukäibega, see vajab hindamist. Kontrollküsimumstiku küsimused vajavad selles osas konkretiseerimist.</p>	<p>Arvestatud osaliselt.</p> <p><i>Metsanduse arengukava aastani 2030 koostamise ettepanekust.</i></p> <p>Peatüki pealkiri on „4.3 Mets kui elukeskkond ja pärandkultuuri kandja“. Pole juttu tervisekäitumisest vaid inimese seosest puuga. Selles kontekstis on lausel selge mõte.</p> <p>Peatüki selles lõigus kirjeldatakse arengukava koostamisel välja selgitatud valupunkte. Neid ei vastandata, ei analüüsita. Korrigeeriti teksti, et mõte arusaadavamalt välja tuleks.</p> <p>Lisati vajadus hinnata avalikke kulutusi puhke- jms aladele ja puidukäivet ja indikaatori kontrollküsimumstikku</p>
<p>6. Programmi peatükis 4.4 sisaldub väga oluline küsimuse püstitus – millal taastuv metsaökosüsteem jälle süsinikku siduma hakkab? See on üks olulisemaid teaduslikke ja rakenduslikke võtmeküsimumsi metsanduses süsinikuringe seisukohast ja ka metsanduse arengukava seisukohast</p>	<p>Võetakse teadmiseks.</p>

<p>laiemalt, kui vaidlusaluses teemakäsitluses positsiooni võtmise alusel hakatakse tegema pikaajalisi otsuseid ning põhjendama raiemahte.</p>	
<p>7. Näiteks programmi lk 15 on märgitud, et alates 2014. aastast puuduvad regulaarselt esitatavad andmed metsauuenduse kohta eramaadel. Oleme seisukohal, et metsaomanikke tuleks käsitleda kindlasti võrdselt, seega palume rõhutada vajadust omada piisavat ülevaadet, et hinnata ka erametsades toimuvaid protsesse. MAK 2020 aruandest nähtub, et riik ei ole suutnud seda eesmärki viimastel aastatel järgida ning erametsades püstitatud eesmärgid on saavutamata. See järeldus vajab MAK 2030 mõjude hindamisel seisukohavõttu ja ettepanekuid tulevikuks.</p>	<p>Uuendamine erametsades on MAK2030 üks prioriteete. Täna kogutakse andmeid nii erametsade kui riigimetsade metsade uuendamise kohta, aga lihtsalt andmete täpsus on erinev. Riigimetsade kohta saadav ülevaade on operatiivsem ning täpsem. Erametsade mahud tuletatakse läbi uuendusraiate pindala ning turustatavate metsataimede arvu kaudu</p>
<p>8. Programmi peatükki 4.7 tuleb täpsustada kogu ulatuses, et eristada metsade funktsionaalse kasutamise ruumiline planeerimine Planeerimisseaduse mõistes (nt puhkemets jne) metsamajanduse planeerimisest Metsaseaduse mõistes (muuhulgas ka raiete planeerimine). Ilmselt ei suuda kahe erineva planeerimise – ruumilise planeerimise ja metsaseaduse järgi metsamajanduslike tööde planeerimise – mõistete ja eesmärkide segunemine osaliste huve tasakaalustada. See koormab nt üldplaneeringu koostamist ebamõistlike vastasseisudega ega ole kestlik. Ruumiline planeerimine ja metsaseaduse järgi toimuv metsamajanduslik planeerimine on mõlemad kohapõhised. Ruum on ühine, ent ootused väärtustele, tegevusele ning avaliku huviga arvestamisele võivad erineda. Metsamajanduslik planeerimine, millel on samuti ruumiline mõju, ei saa asendada ruumilist planeerimist ega täita selle ülesandeid. Vt Levald, A.</p>	<p>Arvestatud. Peatükki „Metsade kasutamise ruumiline planeerimine“ täiendati.</p>

<p>Metsa ruumiline planeerimine viib koostööle. Sirp 08.05.2020. Viide maastikukonventsioonile ei ole ruumilise planeerimise osas ammendav. RMK ei tegele KAH aladel ruumilise planeerimisega vaid huviliste kaasamisega metsade majandamisse ettevõttes kujunenud menetluskorra alusel. Vt ka Kaljuveer, K.-K. Üldplaneeringud ja metsade kasutuse suunamine.</p>	
<p>9. Programmi peatükis 4.11 on käsitletud koos teemasid metsaomandi struktuur ja kultuur. Palume kaaluda, kas nende teemade koos käsitlemine on asjakohane. Peatükis 4.14 leiavad käsitlust nii sotsiaalne kui kultuuriline funktsioon. Ökosüsteemiteenuste mõistes on tegemist kultuuriteenustega. Teeme ettepaneku analüüsida kultuuri osas muuhulgas ka õiguste ja kohustuste teematikat üldises omandikultuuri kontekstis.</p>	<p>Arvestatud. Pealkirja on tekkinud viga. "Kultuuri" asemel on kohasem kasutada "kasutamistavad". Korrigeeriti.</p>
<p>10. Teeme ettepaneku täiendada eksperdirühma – kaasata ruumilise planeerimise pädevusega ekspert, kuna metsanduse arengukaval on otsene mõju ruumi kavandamisele ja selle kasutusele. Vajadusel oleme valmis andma nõu vajaliku pädevusega ekspertide leidmisel.</p>	<p>Arvestatud. Ekspert lisati.</p>
<p>11. Rahandusministeerium ei võta hetkel seisukohta MAK 2030 sisu osas, kuna soovime ära oodata laiapõhjalise mõjude hindamise tulemused. Juhime tähelepanu, et MAK 2030-s pole sihttasemed määratletud hoomatavalt, nt pole arusaadav, kui palju soovitakse strateegiaperioodi jooksul olukorda parendada. Seetõttu pole meie hinnangul ka kavandatud tegevuste mõju ja tulemuslikkust võimalik KSH raames</p>	<p>KSH ülesanne ei ole hinnata riigi poolt seatud sihttasemete õigsust. KSH ülesanne on hinnata, kas MAK võib kaasa tuua negatiivset välismõju.</p> <p>Arvestades metsanduse pikaajalisust ning arengukava täpsusastet ning suhteliselt lühikest kestvust on seni piirdunud</p>

<p>hinnata ega otsustada, kas määratud sihttasemed on otstarbekad ja/või riigile käsitletavas ajaperioodis jõukohased.</p>	<p>tendentside või seisu indikatsioonidega. Toimuvad veel arutelud, kas määratleda eesmärkide sihttasemed kvantitatiivselt või mitte.</p>
<p>Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium</p>	
<p>1. Üldine tähelepanek: MAK kavandis on metsandust käsitletud oluliselt kitsamas mõistes (fookus on ainult puistute majandamisel) kui KSH programmis. MAK-s on põgusalt juttu küll loodusturismist, jahindusest ja korilusest, kuid seda mitte majandustegevuse mõttes. MAK läbivalt räägitakse ainult puistute majandamisest. On oluline, et mõjusid hinnatakse igast vaatenurgast ja erinevate tegevuste raames ning hinnangud jõuaksid ka arengukavasse.</p>	<p>Arvestatud. MAK peabki tegelema oma valdkonnaga, et vältida laialivalgumist.</p> <p>Seevastu KSH ja muude oluliste mõjude hindamise ülesanne on vaadata, kuidas MAK võib mõjutada teisi riigi valdkondi ning ära hoida välismõjusid. Ekspertgrupi hinnangul tagab programm laiapõhjalise hindamise.</p>
<p>2. Kestlikkus – kuidas seatud eesmärkki ehk kestlikkust mõõdetakse ja seiratakse ehk kuidas on kõigile teada, et tegu on kestlikku olukorraga? Mis põhjusel on MAK mõõdikute sihttasemed mitte arvilised, vaid suundumust näitavad? Kas see muutub peale mõjuhindamist?</p>	<p>Arvestades metsanduse pikaajalisust ning arengukava täpsusastet ning suhteliselt lühikest kestvust on seni piiratud tendentside või seisu indikatsioonidega. Toimuvad veel arutelud, kas määratleda eesmärkide sihttasemed kvantitatiivselt või mitte.</p>
<p>3. Täpsustamist vajavad mõned MAK-s olevad mõisted, mis võivad KSH tulemusi mõjutada:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsade kogutagavara: Kas mõeldud on kogu biomassi mahtu või ainult puistute, st puiduvaru? Metsaseaduse tähenduses on mets „ökosüsteem, mis koosneb metsamaast, sellel kasvavast taimestikust ja seal elunevast loomastikust“. 	<p>Mõistete selgitused tulevad MAK2030 lisana.</p>

<ul style="list-style-type: none"> - Mainitud on tulundusmetsa, kuid sellist mõistet enam Metsaseaduses ei ole. - Termin „metsandussektor“ on praktikas aina laienev mõiste ega tähenda ainult puistutega tegelemist ja täpne sisu oleneb kontekstis. Seepärast võiks arengukavas ja mõjude hindamisel piiritleda täpsemalt selle termini sisu. Muidu jääb näiteks mõõdik „Metsasektori ettevõtete aastane lisandväärtuse kasv“ laialivalguvaks ja aastane tulemus sõltub ülevaate koostaja arusaamast. 	
<p>4. Kuna MAK-s on välja toodud probleem, et metsandussektoris valitseb ebakindlus edasiste tegevuste ja investeeringute kavandamiseks, oleks oluline seada kaitstavate metsade osakaalule ülempiir. Arengukava peaks tagama, et kaitse-eesmärgid täidetakse optimaalse kaitse all oleva metsamaapindalaga.</p>	<p>Võetakse teadmiseks. Vajab veel arutelu juhtkogas.</p>
<p>5. MAK-s on ebatäpsus energeetikasse jõudva puidu osas. Märgitud on ainult madalakvaliteediline ümarpuit ja raidmed, kuid tegelikkuses jõuab energeetikasse ka suur osa puidutööstuse jäätmetest ehk tegu on laiema ringmajandusega. Samuti tuleks välja tuua, kui oluline on seetõttu metsa- ja puidutööstus energeetikale, tagades juhitava elektritootmise ning aidates kaasa seeläbi taastuenergia eesmärgi täitmisele. Teiseks on eksitav MAK väide „Energeetikas kasutatakse puitu vastavalt väärimispotentsiaalile, sh uuritakse ja arendatakse ümarpuidu kohaliku väärimise ja mitmekülgse kasutamise võimalusi“. Praktikas on ümarpuidu (va küttepuidu, mida</p>	<p>Võetakse teadmiseks. Vajab veel arutelu juhtkogas.</p>

<p>ei saa kasutada muuks otstarbeks) energeetikas kasutamine taunitud olnud.</p>	
<p>6. Mõõdik „Metsasektori ettevõtete aastane lisandväärtuse kasv“ - lihtsalt aastast lisandväärtuse kasvu mõõta ei ole mõistlik, inflatsiooni prognoosimatu hüplikkuse tõttu võib väga hüplik olla, siis on tulemust prognoosida raske. Mõistlikum oleks mingi väärtusega võrrelda, näiteks Eesti keskmise kasvuga või eesmärk jõuda põhjamaade keskmisele tasemele vms. Samuti on mõõdik „Riigimetsa külastatavus“ vastuoluline, sest looduskaitsepiirangud seavad mõõdikule kiiresti lae.</p>	<p>Võetakse teadmiseks. Vajab veel arutelu juhtkogas.</p>
<p>Maaeluministerium 05.07.2021 nr 4.1-3/1170-1</p>	
<p>Lk 13 palume kasutada õiget EL fondi nime, teeme ettepaneku „Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond“ asendada nimega „Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond“.</p>	<p>Arvestatud. Parandus sisse viidud.</p>
<p>LK 13 teeme ettepaneku lisada toetuste nimekirja EL kaasrahastatav toetusmeede „Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamise ja hoiu investeeringutoetus“, vajadusel tuua välja teave muudest fondidest rahastavate toetuste kohta, näiteks LIFE programm. Maaeluministerium kavandab perioodil 2021-2027 rakendada EL kaasrahastatavat toetust „Investeeringud bioressursside väärdamisse“, mille sihtgrupiks on ka</p>	<p>Arvestatud. Täiendused on sisse viidud.</p>

<p>metsandusettevõtted, seetõttu teeme ettepaneku lisada loetellu ka see toetus.</p>	
<p>Lk 20 on toodud metsataimede vajadus. Teeme ettepaneku hinnata metsataimede mõju kliimamuutuste kontekstis ja seoses sellega hinnata vajadust enamlevinud taimede, sh laialehiste puuliikide taimede järgi.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Mõju kliimamuutustele hindamiseks ei ole vajalik, kuna selgelt on teada, et ette kasvatatud taimi on liiga vähe. Lõiku lisati kokkuvõttev järeldus, et on vajadus ettekasvatamahtu tõsta.</p>
<p>Lk 24 palume täiendada, et EL kaasrahastusel toetatakse metsas ka kuivendussüsteemide arendamist ja korrastamist meetmes „Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid“.</p>	<p>Arvestatud. Täpsustus on sisse viidud.</p>
<p>Lk 24 teeme ettepaneku täiendavalt analüüsida ja uuendada kuivenduskraavide investeeringu vajadust ja maksumust, sest andmed on aastast 2014. Samuti teeme ettepaneku selgemalt välja tuua kasvukohatüübid, kus on oluline arendada ja säilitada kuivendussüsteemide toimimisvõime. Samuti tuua lisaks RMK-le välja andmed erametsades tehtud kuivendustööde kohta, sh keskkonnakaitserajatiste rajamise kohta.</p>	<p>2014. aastast meil uuemaid andmeid ei olegi. Kasvukohatüüpide osas võib leida infot „Metsamajanduse alused“ (Tartu Ülikooli kirjastus, lk 544-545) ja viimase lause osas võib vaadata MAK2030 alusuuringut (lk 300, tabel 8) ja maaparandussüsteemide registrit</p>
<p>LK 46 on käsitletud seoseid PõKa 2030-ga. Välja on toodud puutepunkt maakasutuse pindaladega. Lisaks väärtusliku põllumajandusmaa vähendamist põhjustavate meetmete vältimisele tuleks meie hinnangul hoiduda ka põllumajandusmaade vähenemisest üldiselt. Maaeluministerium on seisukohal, et põllumajandusmaadel tuleb metsastamist ja võsastumist vältida ja hoida need avatuna, sest põllumajandusmaastik pakub metsarikastele piirkondadele teistsugust liigirikkust ja seda tuleb soodustada. See on ka üks Euroopa ühise</p>	<p>Arvestatud. Käsitlus lisati peatükki „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“</p>

<p>põllumajanduspoliitika uue perioodi eesmärkidest ning põllumajandusmaade metsastamine kindlasti seda eesmärki ei toeta. Mosaiikne maastik, kus avatud alad vahelduvad metsaaladega, on elurikkuse säilitamiseks oluline. Põllumajandusmaade metsastamisel kaovad avatud maastiku liigid, kes pakuvad põllumeestele vajalikke ökosüsteemi teenuseid (tolmeldamine, kahuritõrje jne). Kuna Eestis on metsamaad võrreldes põllumajandusmaaga märgatavalt rohkem, siis on oluline tagada elupaigad ja levikukoridorid just avatud maastikualade liikidele. Hooldatud rohumaadel seotakse ja talletatakse mulda orgaanilist süsinikku, mis samuti toetab kliimaeesmärkide saavutamist, kuid on lisaks oluline ka avamaastike liigirikkuse jaoks. Ka PõKa 2030-s on tulemusmõõdikuna toodud, et kasutuses oleva põllumajandusmaa pindala (ha) säilib või suureneb mõõdukalt.</p>	
<p>Samuti teeme ettepaneku kajastada dokumentides põhjalikumalt puidu väärindamise osa, kuna see toetab oluliselt maapiirkondade arengut ja loob võimalused ekspordikasvuks suurendab erametsaomanike sissetulekuid ja aitab kaasa maapiirkonnas töökohtade hoidmisele ja loomisele.</p>	<p>Vastav teemakäsitus lisati peatükki 4.10 Metsandus majanduses ja tööhõives.</p>
<p>Kaitseministeerium 07.07.2021 nr 12-1/21/2131</p>	
<p>Palusite seisukohta Metsanduse arengukava aastani 2030 keskkonnamõju strateegilise hindamise ja muude oluliste mõjude strateegilise hindamise programmi kohta. Kaitseministeeriumil ei ole täiendusettepanekuid mõjude hindamise programmi sisu osas, kuid juhime tähelepanu, et programmi peatükis 5.17 on hinnatud seost Riigikaitse arengukavaga 2013-2022, mis</p>	<p>Arvestatud. Peatükk uuendati.</p>

<p>tänaseks ei ole aktuaalne. Palume programmi korrigeerida ja viidata Riigikaitse arengukavale 2017-2026.</p>	
<p>Kultuuriministerium 06.07.2021 nr 6-1/1357-2</p>	
<p>1) Märkime, et metsanduse arengukava 2030 keskkonnamõju strateegilise hindamise ja muude oluliste mõjude strateegilise hindamise programmi peatükk „4.3 Mets kui elukeskkond ja pärandkultuuri kandja“ toob looduslikud pühapaigad sisse ainult riivamisi mainides, samas on nende teadvustamine inventeerimise näol üks metsanduse arengukava eelnõu mõõdikuid. Teeme ettepaneku lisada lk 16 teise lõiku kahe viimase lause ette järgnev kursiivkirjas tekst:</p> <p><i>„/.../või pühaks pidamise, legendide, muinasjuttude jms läbi. Eesti looduslikud pühapaigad on ja nende hoidmine aitab säilitada Eesti traditsioonilisi väärtuseid ja omanäolist kultuuriruumi. Kohaliku kultuuripärandi säilitamisel on mõju ka rahvusvahelistele suhetele. Eesti on 2006. aastal liitunud UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooniga ja sellest tulenevalt on riigil kohustus kaitsta elavaid kultuurinähtusi. Näiteks ristide lõikamine puusse Lõuna-Eesti matusekombestiku osana, kui elav traditsioon, on kantud Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse. Selle unikaalse traditsiooni jätkamise eeldus on ristimetsade olemasolu.“</i></p>	<p>Arvestatud. Tekst lisati.</p>
<p>2) Sama peatüki kohta: pärandkultuur ja kultuuripärand on Eestis käibel erinevate mõistetena ega kattu. Seetõttu oleks vajalik lk 17 peatüki viimase lõigu esimest lauset täiendada kultuuripärandi sõnaga –</p>	<p>Arvestatud. Tekst lisati.</p>

<p>Mets kui elukeskkonna, <i>kultuuripärandi</i> ja pärandkultuuri kandja on seotud kontrollküsimumustiku küsimustega/.../.</p>	
<p>3) Palume peatüki 5.15 nimetus asendada õige arengukava eelnõu nimetusega „Sidusa Eesti arengukava 2021–2030“.</p>	<p>Arvestatud. Täiendus viidi sisse.</p>
<p>4) Peatükis „5.16 Eesti looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine. Arengukava 2015–2020“ on toodud kokkuvõtte arengukava eesmärkidest. Seoses arengukava lõppemisega 2020. aastal, koostas Kultuuriministeerium kokkuvõtte, mis on lisatud käesolevale kirjale. Lühidalt: 2020. a lõpu seisuga on ajaloolised looduslikud pühapaigad inventeeritud Eesti 105 kihelkonnast 54-s, lisaks on olemas rahastus viiel kihelkonna inventeerimiseks. Kuigi arengukavaga seatud eesmärki – inventeerida kõik Eesti ajaloolised looduslikud pühapaigad – ei saavutatud, on arengukava raames tehtud inventeerimistööd väga oluline ja pikk samm looduslike pühapaikade kaitsel. Inventeerimistega koos on tutvustatud avalikkusele kaardistamise andmeid ja kogutud kohalike käest täiendavat informatsiooni pühapaikade kohta. Looduslike pühapaikade avalikke teabepäevi on korraldatud 32 korral. Täpsemad andmed ja kaardivaate leiab aruandest.</p>	<p>Arvestatud. Täiendus viidi sisse.</p>
<p>5) Programmi lisa 1 „Mõjude kontrollküsimumustik“ Exceli tabelis read 54 – 57 puudutavad eelnõu mõjusid kultuurile, seepärast palume ka ridadel 54 ja 55, nii nagu ridadel 56 ja 57, seonduvate arengukavade veerus viidata Kultuur 2030 eelnõule. Kultuur 2030-s on lisaks</p>	<p>Arvestatud. Täiendus viidi sisse.</p>

<p>pärandi arenguvajadustele eraldi välja toodud ka ajaloolised looduslikud pühapaigad ja nende inventeerimise jätkamise vajadus.</p>	
<p>6) Programmi lisa 1 „Mõjude kontrollküsimustik“ Exceli tabeli real 56 palume lisada peale haridusteenuste viite ka kultuuriteenustele, täpsemalt vaimse pärandi edasikandmisele. Kultuuriteenus on elanike võimalus osaleda kultuuriprotsessides. Metsanduse arengukava eelnõul on selge mõju ajalooliste looduslike pühapaikade teadvustamisele ja seeläbi säilimisele. Eesti on 2006. aastal liitunud UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsiooniga (vastu võetud 2003) ja sellest tulenevalt on tal kohustus kaitsta elavaid kultuurinähtusi. Ristide lõikamine puusse Lõuna-Eesti matusekombestiku osana kui elav traditsioon, on kantud Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse. Selle unikaalse traditsiooni jätkamise eeldus on ristimetsade olemasolu.</p>	<p>Arvestatud. Täiendus viidi sisse.</p>
<p>Riigimetsa Majandamise Keskus 05.07.2021 nr 1-7/3523</p>	
<p>Täname võimaluse eest avaldada arvamust Metsanduse Arengukava 2030 mõjude hindamise programmi kohta. Tegemist on põhjaliku ja detailse dokumendiga ning tuleb tunnustada programmi koostajate valmidust võtta ette sedavõrd mitmetahuline ja erinevate huvide tulipunktiks oleva arengukava mõjude hindamine.</p>	<p>Info teadmiseks võetud.</p>
<p>Erametsakeskus</p>	

<p>Peatükk 4.1 lause: <i>Uuringud näitavad, et LPMi ohud elustikule on seotud paljude protsessidega:</i></p> <p>Lageraiepõhist ja turberaietel ning valikraietel põhinevat metsamajandust võrreldakse sageli pindale tekitatud kahjuga, mis on 1ha vastava raieliigi korral ühekordselt lageraie korral kõrgem. Samas tuleks hinnata lageraiete ja turbe- ning valikraiate mõju loodusele sama puidukoguse saamisel.</p> <p>Valik- või turberaie korral toimub häiring sagedamini ja mõned mõjud näiteks mulla tallamisele või puistu tervislikule seisukorrale võivad olla rängemad, kui lageraie korral.</p>	<p>Mitte arvestatud. Valik- ja turberaied säilitavad mitmeid säilikstruktuure (puurinde suurem säilimine) ja seetõttu on ka elustik mitmekesisem. LPM võib olla rakendatud ka paindlike skeemidena. Erinevate raieviiside proportsioonide sätestamine vajab eeldusena uurimistööd ja põhjalikku analüüsi.</p>
<p>Peatükk 4.1 lause: <i>säilik- ja põlispuude:</i></p> <p>Kas säilik- ja põlispuud on sisuliselt erinevad või siiski samad? Võimalusel võiks neid ühe nimega nimetada, et vältida segadust või siis defineerida põlispuud.</p>	<p>Säilikpuud ei pruugi olla väga vanad. Põlispuude osas on oluline puude kõrge vanus.</p>
<p>Keskkonnaamet 07.07.2021 nr 6 5/21/12989 2</p>	
<p>1. Programmi lk 4 toodud tabeli neljandas reas on viidatud KeHJS 2. jaole. Korrektne viide on KeHJS 2. peatüki 2. jagu.</p>	<p>Arvestatud. Täiendatud.</p>
<p>2. Programmi lk 4 kohaselt: <i>„Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadus. Selle alusel viiakse läbi keskkonnamõju strateegiline hindamine ja hindamise menetlus. Muude oluliste mõjude (mõjud mis lisanduvad loodusmõjudele) hindamine on liidetud menetlusse ja integreeritud strateegilise mõju hindamise programmi.“</i> See ei ole korrektne. KSH abil hinnatakse</p>	<p>Arvestatud. Kustutati lause osa „(mõjud mis lisanduvad loodusmõjudele)“.</p>

<p>strateegiliste planeerimisdokumentide elluviimisega kaasnevaid mõjusid looduskeskkonnale ning muutuva looduskeskkonnaseisundi kaudu avalduvaid mõjusid inimese tervisele ja heaolule¹ ehk KSH ei piirdu üksnes looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamisega.</p>	
<p>3. Programmi lk 10 kohaselt piiriülest mõju ei prognoosita, kuna MAK on ette nähtud Eesti metsa arengu suunamiseks. See põhjendus ei ole asjakohane. On loomulik, et Eesti saab koostada MAK-i Eesti metsa arengu suunamiseks. Piiriülese KSH tuleb aga läbi viia, kui MAK elluviimisega eeldatavalt kaasneb oluline keskkonnamõju teise riigi keskkonnale. Strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega kaasneva olulise mõjuala suurus võib teatud juhtudel olla suurem planeerimisdokumendi enda käsitlusalast ehk ulatuda Eestist ka kaugemale. Palume programmi lk 10 üle vaadata.</p>	<p>Arvestatud. Lisati järgmised laused: „Ei ole ette näha, et kavandatav tegevus toob endaga kaasa olulist piiriülest mõju. Peamiseks hindamise objektiks on kooskõla Eesti teiste strateegiliste kavadega. Eesti strateegilised kavad ei kehti väljaspool riigipiire.“</p>
<p>4. Programmi lk 54 kohaselt MAK koosneb ühest arengustsenaariumist, mistõttu mõjude hindamises erinevaid stsenaariume ei võrrelda, alternatiivide kaalumise järgi vajadus puudub.</p> <p>Märgime, et keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse (edaspidi KeHJS) § 40 lg 4 p-de 9 ja 10 kohaselt KSH aruanne peab sisaldama ülevaadet põhjustest, mille alusel valiti alternatiivsed arengustsenaariumid, mida strateegilise planeerimisdokumendi koostamisel käsitleti ning kuidas saadi parim alternatiivne arengustsenaarium. KeHJS § 31¹ järgi KSH eesmärk on arvestada keskkonnakaalutlusi strateegiliste planeerimisdokumentide koostamisel</p>	<p>Peatükis 7 asendati stsenaariumeid puudutav käsitlus järgmise sõnastusega:</p> <p><i>MAK-i koostamisel ei ole käesolevaks hetkeks tekkinud põhimõttelisi arengustsenaariume, mida mõjude hindamises võrrelda. Null alternatiivina käsitletakse olemasolevate trendide jätkumist.</i></p>

<p>ning kehtestamisel, tagada kõrgetasemeline keskkonnakaitse ning edendada säästvat arengut. Sellest tulenevalt peab materjalidest selguma, kuidas on jõutud MAK-i lahenduseni, sh kuidas on KSH ja muude oluliste mõjude strateegilise hindamise tulemused vorminud MAK-i sisu. Kui juba algusest peale määratleda, et MAK-i koostamisel on kavas kaaluda ainult ühte varianti, siis see piirab tasakaalustatud MAK-i koostamist ja vastuvõtmist.</p>	
<p>5. Programmi lk 54 kohaselt KSH eksperdirühm toimib MAK-i töögrupi kõrval <i>konsultatsioonimeeskonnana</i>, kes juhib tähelepanu riskikohtadele (võimalik vastuolu teiste strateegiate eesmärkidega) ja teeb ettepanekuid MAK tõhustamiseks. Rõhutame vajadust teha tihedalt koostööd MAK-i tööühma ja eksperdirühma vahel nii, et MAK ja selle KSH ning muude oluliste mõjude tulemused mõjutaksid üksteist vahetult. Vastasel juhul ei saavutata KSH eesmärki (KeHJS § 31¹), samuti ei ole protsess efektiivne. Vältida tuleb olukorda, kus KSH ja muid olulisi mõjusid hakatakse hindama alles siis, kui MAK on suures osas juba valminud.</p>	<p>Arvestatud. Kui programmi põhjalikult lugeda, siis leiab sealt järgmise selgituse: Mõjude hindamine toimub MAK valmimisega paralleelselt.</p>
<p>6. Programmi ptk-s 1 on selgitatud, et: <i>„Kuna MAK-i mõju on vaja hinnata laiapõhjaliselt, viiakse lisaks KSH-le sama protsessi raames läbi Eestis esmakordselt ka muude oluliste mõjude strateegiline hindamine. Muud mõjud hõlmavad lisaks eeltoodule kultuurilisi, majanduslikke, sotsiaalseid aspekte. Kõigi oluliste mõjude hindamine toimub ühe tervikliku hindamisena.“</i> Programmi lk 58-59 võib välja lugeda, et MAK-i KSH ja muude oluliste mõjude strateegilise hindamise eest (sisulise hindamise) vastutab KSH juhtekspert.</p>	<p>Keskkonnaministeerium on KSH programmi hankes toonud välja tingimused ja ootused keskkonnamõju strateegiliseks hindamiseks, sh soovinud läbi viia laiendatud mõjude hindamine. St, lisaks KeHJS kohastele olulistele keskkonnamõjudele tuleb käsitleda ka muid olulisi mõjusid. Hanke võitnud meeskond - KSH juhtekspert koos eksperdirühmaga - on KSH programmi koostamisel sellega arvestanud ning laiendatud mõjude hindamisega tuleb arvestada ka KSH aruande etapis. KSH</p>

<p>Palume see üle vaadata ja veenduda, et see vastab Keskkonnaministeeriumi ootustele. KSH abil hinnatakse strateegiliste planeerimisdokumentide elluviimisega kaasnevaid mõjusid looduskeskkonnale ning muutuva looduskeskkonnaseisundi kaudu avalduvaid mõjusid inimese tervisele ja heaolule ehk KSH ei tegele kõikide strateegiliste planeerimisdokumentide elluviimisega kaasnevate mõjude hindamisega. Varasemalt ei ole KSH juhteksperdid (alati) soovinud vastutada strateegiliste planeerimisdokumentide kõikide mõjude hindamise eest, vaid üksnes KSH fookuses olevate mõjude hindamise eest.</p>	<p>programmi eksperdirühmas on muude mõjude hindamiseks kaasatud majandusvaldkonna ja sotsiaalvaldkonna eksperdid.</p>
<p>7. Programmi lk 58 järgi aruande etappi kaasatakse vabatahtlikkuse alusel kaks KSH eksperti. Palume programmis välja tuua, mis oleks nende ülesanne MAK-i mõju hindamisel. Juhime tähelepanu, et KSH juhteksperthe ehk füüsilisi isikuid, kes juhivad strateegilise planeerimisdokumendi KSH-d (mõjude hindamist), saab korraga olla vaid üks.</p>	<p>Mitte arvestatud. Tabel täidab kahte ülesannet: loetleda eksperdid, kes osalesid programmi koostamisel ja loetleda nõuded ekspertidele, kes peavad osalema aruande koostamisel. Kaks lisaeksperti osalesid programmi koostamisel. Kui Keskkonnaamet on nõus põhimõttega, et antud tabelis ei tule aruande meeskonnaliikmeid nimetada nimeliselt vaid võib välja tuua üksnes vajalike ekspertide pädevuse ja kogemuse nõuded, saaks tabelist kaks lisaeksperti välja jätta. Siis oleks põhjust koostada eraldi loetelu programmi koostanud ekspertidest.</p>
<p>8. Mõjude kontrollküsimustik, detailne küsimus 4.1.2 (rida nr 114): Lisaks tabelis nimetatule hinnata ka veekaitsevööndites toimuvate raiete mõju.</p>	<p>Arvestatud. Täiendatud lahtreid "Olulisuse hinnang" ja "Hindamismeetod".</p>

<p>9. Mõjude kontrollküsimustik, detailne küsimus 4.1.5 (rida nr 117): Lisaks tabelis nimetatule kindlasti hinnata ka nn lihtsate metsaliikide (s.o liigid, mis ei ole kaitsealused) seisundit.</p>	<p>Arvestatud. Täiendatud lahtrit "Hindamismeetod"</p>
<p>10. Mõjude kontrollküsimustik, detailne küsimus 4.1.8 (rida nr 120): „<i>Kas eelnõu mõjutab Natura 2000 võrgustiku nimekirja kantud alasid ning siseriiklikult kaitstavaid alasid?</i>” Keskkonnaamet juhib tähelepanu, et Natura hindamine tuleb vormistada oma protseduuri ja hinnangust tulenevate õiguslike tagajärgede tõttu eraldi, mitte ühe osana mõjudest siseriiklikele kaitstavatele aladele.</p>	<p>Mitte arvestatud. Natura hindamist klassikalisel kujul läbi ei viida, sest MAK ei määratle selgelt tegevusi ja tegevuste asukohti. Ei ole võimalik konkreetsetele Natura aladele mõju hinnata.</p>
<p>11. MAK-i KSH ja muude oluliste mõjude strateegilise hindamise käigus kirjeldada ka praeguse metsandusstatistika mõjusid ühiskonna hoiakutele metsandussektoris toimuva suhtes, metsapoliitilistele otsustele ning metsakeskkonna kaitse kavandamisele ning anda hinnang MAKis kavandatule selguse suurendamises osas (hetkel puuduvad).</p>	<p>Mitte arvestatud. Antud ettepanek võiks olla asjakohane juhul, kui MAK-iga plaanitakse info jagamise strateegiat. MAK koostajad ja mõjude hindamise ekspertgrupp on veendumusel, et info liikumine peab olema vaba ning info selektiivne jagamine tekitab täiendavaid probleeme (kes jagab, mille alusel, kes kontrollib, riigi usaldatavus jne). Hoiakuid saab muuta teadlikkuse tõstmisega, mida programmis on käsitletud.</p>
<p>Siseministerium e-kiri 19.07.2021</p>	
<p>1. Sisuliselt nõustume mõjude hindamise tabelis real nr 60 kirjutatuga, et metsanduse sektor mõjutab ka töörännet. Metsanduse sektor on ka üks suurimatest, kus on vajadus välistööjõu järele on püsivalt olnud. Seega on eesmärgipärane see ka mõjude hinnangus kaardistada. Seejuures jääb meile arusaamatuks, millist hindamissüsteemi rakendatakse. Kirjas on, et hindamismeetod „vt</p>	<p>Hindamismeetod on esitletud veerus 58 ehk punkti 1.10 all.</p>

<p>punk 1.10.", kuid selle alusel ei ole minul võimalik vastavat meetodit tuvastada.</p>	
<p>2. MAK 2030 mõjude hindamise programmis on lk 30 märgitud järgnevat: „Metsade üks oluline sotsiaalne funktsioon seisneb metsanduse ja selle majandamisega seotud töökohtade loomes, mida on kirjeldatud peatükis „Metsandus majanduses ja tööhõives“.“ MAK 2030 mõjude hindamise programmi peatükis „Metsandus majanduses ja tööhõives“ ei ole aga tööhõivet käsitletud. Osaliselt on tööhõivet käsitletud „Eesti metsanduse arengukavas aastani 2030“ peatükis „Metsanduse roll majanduses ja tööhõives“, aga ka seal ei ole kirjeldatud hetkeolukorda, trende ega võimalikke suundi seoses välistöajõu vajadusega.</p>	<p>Peatükki „4.10 Metsandus majanduses ja tööhõives“ lisati teemakäsitletus.</p>
<p>3. Mõjude hindamise tabelis real nr 126 on analüüsitud, kuidas arengukava mõjutab keskkonnariskide, sh kliimamuutus, looduskatastroofid, õnnetused tõenäosust või ulatust ja võimalust nendeks valmistuda või nendega kohaneda. Eri arengukavad on kahtlemata omavahel seotud, mõnikord üks tegevus võib aidata mitme arengukava eesmärkidele moel või teisel kaasa. Asjakohaselt on viidatud seosele Kliimamuutustega kohanemise arengukavaga. Juhime tähelepanu, et nii kliimamuutustega kohanemise arengukavas, kuid ka siseturvalisuse arengukavas on võetud siht parandada riigi valmisolekut nt kliimamuutustest tulenevalt metsatulekahjudele reageerida ja sellega vähendada eri keskkonnariskide mõju.</p>	<p>Ekspertgrupp võtab teadmiseks.</p>

